

KINNITATUD
Keskkonnaameti peadirektori asetäitja
18.12.2023
korraldusega nr 1-3/23/674

Elva loodusala (Elva maastikukaitseala, Elva jõe hoiuala ja Ilusaoja hoiuala) kaitsekorralduskava

Vaade Elva maastikukaitsealale. Foto: Kaidi Erik

Keskkonnaamet 2023

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	6
1.1. Ala iseloomustus	6
1.2. Maaomand ja maakasutus	7
1.3. Huvigrupid	8
1.4. Kaitsekord	8
1.5. Uuritus	9
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	9
1.5.2. Riiklik seire	10
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE EESMÄRGID	12
2.1. Elustik	12
2.1.1. Taimed	14
2.1.2. Seened, samblad, samblikud	20
2.1.3. Loomad	21
2.2. Elustiku kaitseväärtuste koondtabel	27
2.3. Kooslused	32
2.3.1. Vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140).....	32
2.3.2. Jöed ja ojad (3260).....	33
2.3.3. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	36
2.3.4. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	36
2.3.5. Lamminiidud (6450).....	37
2.3.6. Aas- rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510).....	38
2.3.7. Siirde- ja õõtsiksood (7140).....	38
2.3.8. Allikad ja allikasood (7160).....	39
2.3.9. Liigirikkad madalsood (7230).....	40
2.3.10. Vanad looduspõõsad (9010*)	40
2.3.11. Rohunditerikkad kuusikud (9050)	41
2.3.12. Okasmetsad moreenikõrgendikel (9060)	42
2.3.13. Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	43
2.3.14. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	44
2.3.15. Lammi-lodumetsad (91E0*).....	45
2.3.16. Laialehised lammimetsad (91F0).....	45
2.4. Koosluste kaitseväärtuste koondtabel	47
2.5. Maastik	54
2.6. Väärtuslikud kultuuriobjektid	55
3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS ..	57
3.1. Olemasolev külastustaristu	57
3.2. Orienteerumisürituste korraldamine	59
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED	61
4.1. Inventuurid ja uuringud	61
4.1.1. Vananenud andmetega liikide leiukohtade inventeerimine	61
4.1.2. Punktobjektina määratletud leiukohtades liikide elupaikade piiritlemine	61
4.1.3. Saarma elupaiga piiritlemine	61
4.1.4. Elva mka järvede hüdrobioloogiline uuring	61
4.2. Hooldus ja taastamine	61
4.2.1. Pärandniitude taastamine	61

4.2.2. Pärandniitude hooldamine	62
4.2.3. Liigikaitselised hooldustööd	62
4.2.4. Kalade läbipääsu tagamine.....	62
4.2.5. Vaadete avamine	63
4.2.6. Kaldanõlva kindlustamine	63
4.3. Taristu.....	63
4.3.1. Kaitstavate alade tähistamine ja tähiste hooldamine	63
4.3.2. Elva mka-le infotahvlite paigaldamine ja hooldamine	63
4.3.3. Matkaradade, lõkkekohtade hooldamine	64
4.3.4. Viti vaatetorni rekonstrueerimine ja hooldamine	64
4.3.5. Elva jõe veetee taristu hooldamine	64
4.4. Kavad, eeskirjad.....	64
4.4.1. Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja vajadusel uuendamine	64
4.4.2. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine.....	64
4.4.3. Kaitse-eesmärkide muutmise.....	65
4.5. Vajalike tegevuste koondtabel.....	66
LISAD	68
Lisa 1. Elva maastikukaitseala, Elva jõe hoiuala ja Ilusaoja hoiuala välispiirid ja tzoneering....	68
Lisa 2. Elva loodusala maaomandi jaotus	69
Lisa 3. Elva loodusala kõlvikuline jaotus	70
Lisa 4. Elva maastikukaitseala Natura elupaigatüübid	72
Lisa 5. Elva mka külastuskorraldus.....	74
Lisa 6. Elva maastikukaitseala ja hoiualade tähistus.....	76
Lisa 7. Ette valmistatud ja tähistatud piirkonnad sihtkaitsevööndis	78
Lisa 8. Kaitsekorralduskava avalikustamise materjalid.....	82

Looduskaitseeaduse § 25 järgi on kaitsekorralduskava kaitstavate loodusobjektide alapõhise kaitse korraldamise aluseks. Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektori asetäitja. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva kaitsekorralduskava (edaspidi *KKK*) eesmärk on:

- anda ülevaade kaitstavast alast (edaspidi ka *ala*) - selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- anda ülevaade ala eesmärkidest ning hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjeldusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Elva loodusala (Elva maastikukaitseala, Elva jõe hoiuala ja Ilusaoja hoiuala) *KKK* on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

Kaitsekorralduskava koostamisel saadeti huvigruppidele info ja materjalid kaitsekorralduskava koostamise kohta ning oodati ettepanekuid 1.11-15.11.2023. Avalikustamise perioodi jooksul saabunud ettepanekud ja nende vastused on esitatud kava lisas 8.

Kava koostas 2023. aastal Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna kaitse planeerimise spetsialist Kaidi Erik (kaidi.erik@keskkonnaamet.ee, 5666 4780).

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

MO – maaomanik

KE – kaitse-eeskiri

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

KeA – Keskkonnaamet

KAUR – Keskkonnaagentuur

KliM - Kliimaministeerium

KKK – kaitsekorralduskava

KOV – kohalik omavalitsus

LKS - looduskaitseseadus

KA – kaitseala

MKA – maastikukaitseala

HA – hoiuala

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LiD – linnudirektiiv (sätestab liikmesriikide õigused ja kohustused loodusliku linnustiku kaitseks ja kasutamiseks)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

LiA – linnuala (linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puudevate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks asutatud ala)

PLK – pärandniidud, poollooduslik kooslus

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

SKV – sihtkaitsevöönd

PV – piiranguvöönd

SDF – Natura standardandmebaas

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Seisundi parendamine – arvestatava esinduslikkusega (C) elupaikade seisundi parendamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmine jms)

Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaikade taastamisega (näiteks PLKd, sood)

Kujunemise potentsiaal – SKV-s potentsiaal tulevikus elupaikade kujunemiseks potentsiaalsete elupaikade arvelt.

1. SISSEJUHATUS

1.1. Ala iseloomustus

Elva loodusala (EE0080318) moodustavad Elva maastikukaitseala, Elva jõe hoiuala (Valga) ja Ilusaoja hoiuala (lisa 1).

Elva maastikukaitseala (KLO1000644) (edaspidi ka *Elva mka*) asub Tartu maakonnas Elva vallas Uderna, Hellenurme, Mäelooga külas ja Elva linnas, Nõo vallas Illi, Ketneri, Uuta, Voika, Vissi külas ja Tõravere alevikus ja Valga maakonnas Otepää vallas Päidla külas.

Kaitseala asub Tartu ja Valga maakonda jäävas Elva orundis, mis on Eesti üks suurimaid. See tasane orusandur (Elva liivik) on karbonaativaese katttega jääjõetasandik, millel domineerivad sambliku- ja kanarbikumännikud¹. Sandurit läbib põhja-lõuna suunas Elva jõe org. Elva orundi keskosas^{2,3} asub järskude nõlvadega Vapramägi.

Elva maastikukaitseala moodustati Elva-Vitipalu looduskaitseala, Vapramäe, Peedu (Nutu) suvituskoha ja Elva jõe hoiuala (Tartu maakonnas) põhjal 2016. aastal⁴. Elva maastikukaitseala kaitse-eesmärk on säilitada, hooldada ja tutvustada ilmekaid maastikke, mis on kujunenud inimese pikaajalises suhtes loodusega ja loovad soodsaid võimalusi virgestuseks, turismiks ja looduse tunnetamiseks, loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved (3140), jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjametsad) (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), loodusdirektiivi II, IV ja V lisas nimetatud liike karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), kollane kivirik (*Saxifraga hirculus*), läikiv kurdsirbik (*Drepanocladus vernicosus*), palu-karukell (*Pulsatilla patens*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), hännak-rabakiil (*Leucorrhinia caudalis*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), suur-rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*), valgelaup-rabakiil (*Leucorrhinia albifrons*), sõõrsilmik (*Lopinga achine*), vareskaera-aasasilmik (*Coenonympha hero*), tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), saarmas (*Lutra lutra*), hink (*Cobitis taenia*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), kaitsta I kaitsekategooria seeneliiki limatünnik (*Sarcosoma globosum*), II kaitsekategooria taimeliike ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), allsosi (*Equisetum scirpoides*), sookäpp (*Hammarbya paludosa*) ning nende kasvukohti ning III kaitsekategooria linnuliiki händkakk (*Strix uralensis*).

Kaitsealal on neli sihtkaitsevööndit ja üks piiranguvöönd.

Elva jõe hoiuala (Valga) (KLO2000142) (edaspidi ka *Elva jõe HA*) asub Tartu maakonnas Elva

¹ Arold, I. 2001. Eesti maastikuline liigestatus. Tartu, lk.20.

² Iital, A., Peterson, U. ja Eilart, J. 1986. Vapramäe – Voika – Tõravere looduse õpperada. Rmt: Looduse õpperajad. Tallinn, Valgus, lk 192-202.

³ Arold, I. 2005. Ugandi lavamaa. Rmt: Eesti Maastikud. Tartu Ülikooli Geograafia Instituut. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 261.

⁴ Elva maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri, RT I, 15.03.2016, 4

vallas Hellenurme ja Mäelooga külas. Elva jõgi (pikkus 72 km, valgala 456 km²) on Emajõe ülemjooksu parempoolne lisajõgi, voolates Põlva, Valga ja Tartu maakondades. Elva jõgi algab Valgjärvest (Põlva maakonnas) ja suubub Emajõkke 70 km kaugusel selle suudmest. Elva jõe ülemjooks paikneb Otepää kõrgustikul, keskjooks Ugandi lavamaal ja alamjooks Võrtsjärve nõos. Jõgi voolab käänulises sängis ja on Eestis suhteliselt suure kaldega: langus on 144,3 m, lang keskmiselt 2,0 m/km. Lang on suurim ülemjooksul, keskjooksul on see mõõdukas ja alamjooksul väga väike. Ülem- ja keskjooksul vaheldub jõe lähikonnas tiheda asustusega kultuurmaastik metsaga, alamjooksul voolab jõgi läbi hõreda asustusega soiste alade⁵. Hoiualal asub üks kaladele ületamatu Hellenurme pais.

Elva jõe HA moodustati 2006. aastal⁶ ja selle kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse ning II lisas nimetatud liikide – hariliku hingi (*Cobitis taenia*) ja paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaikade kaitse.

Ilusaoja hoiuala (KLO2000235) (edaspidi ka *Ilusaoja HA*) asub Nõo vallas Ketneri külas. Ilusa oja (pikkus 7 km, valgala 13,7 km²) on Elva jõe parempoolse lisaoja Laguja oja vasakpoolne lisaoja. Oja algab Valgamaalt Mõrtsuka järvest, peamiselt voolab Tartumaal ja suubub Laguja oja 2,4 km kaugusel suudmest. Ilusa oja paikneb Otepää kõrgustiku põhjaserval. Ülemjooksul on oja väikeses ulatuses süvendatud ja õgvendatud, ülejäänud osas voolab looduslikus sängis. Ilusa oja on väga suure kaldega: langus on 48,2 m ja lang 6,89 m/km⁵.

Ilusaoja HA moodustati 2006. aastal⁷ ja selle kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse.

Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ (RTL 2004, 111, 1758) lisa 1 punkti 2 alapunkti 35 alusel kuuluvad kaitstavad alad tervikuna Elva loodusala (Natura EE0080318) koosseisu (EELIS (Eesti looduse infosüsteem), Keskkonnaagentuur – edaspidi *EELIS*). Elva loodusala kaitse-eesmärk on kaitsta loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik hink (*Cobitis taenia*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), saarmas (*Lutra lutra*), läikiv kurdsirbik (*Drepanocladus vernicosus*), kollane kivirik (*Saxifraga hirculus*) ja palu-karukell (*Pulsatilla patens*).

1.2. Maaomand ja maakasutus

Elva mka pindala on 1064 ha, sellest riigimaad on 889,4 ha, eramaad 164,2 ha, munitsipaalmaad 8,4 ha ja omandi ulatus on selgitamisel 1,9 ha (lisa 2). Enamuse kaitsealast moodustavad metsamaad ja põõsastikud – 895 ha, vähemal määral leidub märgalaid 55 ha, looduslikke

⁵ Järvekülg, A. 2001. Eesti jõed. EPMÜ Zooloogia ja Botaanika Instituut. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 331.

⁶ Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas, RTI 2006, 2, 4

⁷ Hoiualade kaitse alla võtmine Tartu maakonnas, RTI 2006, 27, 203

rohumaid 47 ha, veekogusid 32 ha, muid lagedaid alasid 28 ha, põllu- ja õuemaid 4 ha (lisa 3).

Elva jõe HA pindala on ligikaudu 9 ha, mille moodustavad Elva jõgi ja Hellenurme paisjärv. **Ilusaoja HA** pindala on ligikaudu 0,5 ha, mille moodustab terves ulatuses Ilusa oja. Kahe hoiuala peale kokku on eraomandis olevaid maid 5,5 ha ja munitsipaalomandis on ligikaudu 4 ha, väga väike osa on ka riigiomandis.

1.3. Huvigrupid

Elva loodusalaga seotud olulisemad huvigrupid ja nende huvid on alljärgnevad:

Keskkonnaamet (KeA) – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund ja järelevalve.

Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) – koostöös Keskkonnaametiga tagada ala tähistus ja loodushoiutööde korraldamine.

Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus (SA VVVS) – tegutseb Vapramäe Loodusmajas ja pakub piirkonnas loodusharidust ja loodusturismi võimalusi. Loonud mitmeid matkaradu ja puhkekohti.

MTÜ Klubi Tartu Maraton – tagada jätkusuutlik ja keskkonnasõbralik rahvaspordiürituste korraldamine.

Tartumaa Tervisespordikeskus – on huvitatud turismi edendamisest läbi erinevate vabaaja tegevuste pakkumise.

Orienteerumisklubi ILVES – orienteerumisvõistluste ja -päevakute korraldaja.

Hellenurme Veskimuseum MTÜ – Hellenurme vesiveski haldaja ja haridus- ja elamusprogrammide ning ekskursioonide pakkuja.

OÜ Hellenurme Veski – Hellenurme vesiveskile veeloa taotleja, erinevate teenuste pakkuja Hellenurme veskis.

Kohalik omavalitsus – on huvitatud kaitstavate alade heast seisundist, loodusväärtuste säilimisest ja ettevõtluse arendamisest ja turismi elavdamisest.

Loodusteadlased, loodushuvilised – huvitatud kaitsealuste liikide ja koosluste uurimisest/seirest ning loodusväärtuste säilimisest.

Maahoidajad - pärandkooslustel niitmine/karjatamine, maa hooldamine, toetuste saamine.

Harrastuskalastajad – huvitatud loodusväärtuste, eriti kalavarude säilimisest.

Kohalikud elanikud/maomanikud – oma maa kasumlik majandamine, soodustuste ja toetuste saamine, turvalise elukeskkonna säilimine.

1.4. Kaitsekord

Elva maastikukaitseala kaitsekord kehtestati 10.03.2016 Vabariigi Valitsuse määrusega nr 29⁸. Elva mka jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele Vapramäe, Pirnaku, Illupalu-Vitipalu, Päidlapalu sihtkaitsevööndiks ja Elva piiranguvööndiks.

Elva jõe hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 15.12.2005. a määrusega nr 311⁹.

⁸ [Elva maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri, RT I, 15.03.2016, 4](#)

⁹ [Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas, RT I 2006, 2, 4](#)

Ilusaoja hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 1. juuni 2006. a määrusega nr 129¹⁰.

Hoiualadel kehtib kaitstavate loodusobjektide üldine kaitsekord vastavalt looduskaitseaduse paragrahvile 14 ning hoiualade ühine kaitsekord vastavalt looduskaitseaduse paragrahvidele 32 ja 33. Nagu kõigil hoiualadel, puuduvad ka Elva jõe ja Ilusaoja hoiualal vööndid.

1.5. Uuringud

1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Erinevatel aegadel on Elva maastikukaitseala elupaigatüüpe inventeerinud Mare Toom, Avo Roosma, Mare Leis, Katrin Heinsoo, Eerik Leibak, Raul Pihu, Raimo Pajula, Kairi Sepp, Anneli Palo, Bert Holm, Meeli Mesipuu, Oliver Parrest. Kõige viimase loodusdirektiivi elupaigatüüpide inventuuri tegi Elva maastikukaitsealal Indrek Hiiesalu 2018. aastal. Inventuur hõlmas kogu maastikukaitseala, välja arvatud järveelupaiku. Inventuuride järgi vastab loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpidele umbes 400 ha metsadest ning pärandkooslusi on ligikaudu 80 ha. Lisaks on maastikukaitsealal 270 ha potentsiaalseid metsaelupaiku, mis loodusliku arengu käigus kujunevad umbes 30 aasta jooksul loodusdirektiivi elupaigatüübi kriteeriumitele vastavaks.

Alates 2002. aastast on maastikukaitsealal registreeritud 8 vääriselupaiga tunnustega ala, mis kuuluvad männikute ja männi-segametsade tüüpi kogupindalaga ligikaudu 145 ha (EELIS, 2023).

Kaitseala taimi on alates 1980. aastast kaardistanud Toomas Hirse, Ene Hurt, Ülle Kukk, Margus Muts, Bert Holm, Meeli Mesipuu, Nele Ingerpuu, Rein Kuresoo, Ülle Pütsepp, Rein Kalamees, Britta Kalgan, Karin Kaljund, Mirjam Metsare, Marilin Mõtlep, Kaili Kattai, Tiiu Kull, Timo Luhamäe, Helle Mäemets, Bjrane Moeslund, Meelis Tambets, Kalle Remm, Liina Remm, Aat Sarv, Margit Turb, Mall Värva, Indrek Hiiesalu, Rainar Kurbel, Helle Kaasik, Marko Kaasik, Leevi Krumm, Malle Timm, Maarja Kukk, Kertu Lõhmus, Mare Leis, Peedu Saar, Vello Keppart, Rein Laiverik.

Kaitseala seeneliike on alates 2008. aastast kaardistanud Indrek Hiiesalu, Ede Oja, Indrek Sell, Leevi Krumm, Piret Lõhmus, Tarmo Niitla.

Kaitseala loomaliike on alates 2002. aastast kaardistanud Mati Martin, Tarmo Evestus, Jaak Tambets, Rein Järvekülg, Toomas Hirse, Eike Tammekänd, Britta Kalgan.

2006. aastal valmis „Elva puhkepiirkonna külastatavusuuring“ konsultatsiooni- ja koolituskeskuse Geomedia poolt. Uuringu eesmärk oli kirjeldada Elva puhkepiirkonna teadvustatuse ja külastatavuse iseloomu, mille põhjal on võimalik hinnata puhkepiirkonna arendamisel seni tehtut ning kujundada piirkonna edasist arendustööd.

2009. aastal valmis „Koormustaluvuse hindamise välitööde tulemused Elva ümbruse kaitsealadel (Elva-Vitipalu maastikukaitseala, Vapramäe maastikukaitseala, Vellavere kaitsealused üksikobjektid, Keeri-Karijärve looduskaitseala)“ uuring Eesti Maaülikooli Põllumajandus- ja

¹⁰ [Hoiualade kaitse alla võtmine Tartu maakonnas, RT I 2006, 27, 203](#)

keskkonnainstituudi poolt. Uuringu eesmärk oli anda hinnang kaitsealade rekreatiivse kasutamisele kaasnevatele keskkonnamõjudele ja maastike koormustaluvusele.

2017. aastal teostati uuring „Hingu, võldase ja vingerja leviku täpsustamine 2017-2018“. Elva jões uuriti hingu levikut mitmes erinevas piirkonnas. Uuringute põhjal saab järeldada, et tõenäoliselt on hink levinud Elva jões kogu alam- ja keskjooksu ulatuses. Keskjooksul (sh Elva jõe hoiualal ja Elva mka-l) on aga levila katkendlik ja liiki esineb enamasti vähearvukalt.

2016-2017. aastal teostati jõeforelli ja harjuse elupaikade inventuur uuringus „Jõeforelli ja harjuse elupaikade inventuur Elva ja Väikese Emajõe jõestikes“. Uuriti sisemaa lõhelaste elupaiku, sealhulgas Elva jões, Ilusa, Laguja ja Illi ojas (tulemused ptk-s 2.2.2).

1.5.2. Riiklik seire

EELIS-e andmetel on loodusalal kokku 56 seirejaama, seireala või mõõtekohta: 2 jõgede hüdrobioloogilise ja hüdrokeemilise seire jaama või seireala, 1 seeneliikide seireala, 16 kaitstavate soontaimede ja samblaliikide seirejaama või seireala, 8 ohustatud taimekoosluste (loodusdirektiivi elupaigatüübid) mõõtekohta või seireala, 27 haudelinnustiku punktloenduse mõõtekohta 1 röövlindude koosluste seireala või jaam, saarma seireruut ning Elva hüdromeetriaaam.

Elva loodusalale jäävad mitmed riikliku seire allprogrammi „Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire“ ja „Siseveekogude seire“ alamprogrammide seirealad.

1. Kaitstavate soontaimede liigiseire

Seirejaam: Illi, Palupera, Väike Umbjärv, Vitipalu 2, Hellenurme (3 tk), Vaikse, Vitipalu 3, Suur-Umbjärve, Vitipalu, Illi, Elva.

Seirataavad liigid: Seiretöö abil seiratakse I ja II kategooria kaitsealuste soontaimeliikide looduslikke populatsioone.

Seiresamm: Elva MKA-l seiratud erinevatel aastatel ajavahemikus 1997-2016

2. Kaitstavate sammalde seire

Mõõtekoht: Hellenurme 1, 3 ja 5

Seirataavad liigid: Seiretöö eesmärk on koguda andmeid I, II ja III (osaliselt) kategooria kaitsealuste ning Euroopa Loodusdirektiivi II lissasse kuuluvate samblaliikide populatsioonide kohta.

Seiresamm: Elva MKA-l seiratud 2002, 2007. aastal. 2016. aastast muutus meetoodika.

3. Kaitstavate seeneliikide seire

Seirejaam: Vitipalu (42/1)

Seirataavad liigid: seire eesmärgiks on anda ülevaade I ja II kategooria looduskaitsealuste seeneliikide ja nende elupaikade seisundist ja ohustatusest Eestis.

Seiresamm: 2016. aastal muutus meetoodika. Vitipalus limatünnikut seiratud 2008, 2009, 2012

4. Ohustatud taimekoosluste (Natura elupaigad) seire

Seirejaam/mõõtekoht: Elva jõe Vapramäe lõunaosa luht (3.niit) 1, Elva jõe Vapramäe põhjapoolsem luht (1.niit) 1, Elva jõe Vapramäe keskosa luht (2.niit) 1, Elva jõe Vapramäe

keskosa luht (2.niit) 2, Elva jõe Vapramäe põhjapoolseim luht (1.niit) 2, Elva jõe Vapramäe lõunaosa luht (3.niit) 2, Jõeharu, Elva Vapramäe alused luhad
Seiratavad kooslused: LD elupaikade seisundi hindamine Eestis.
Seiresamm: Elva jõe äärseid luhtasid seirati 2006. ja 2008. aastal

5. Röövlindude koosluste seire

Seireala: Uderna kattub Elva MKA väga väikeses osas, pigem piirdub
Seiratavad liigid: eesmärgiks on kolme linnuseltsi: haukaliste (*Accipitriformes*), pistrikuliste (*Falconiformes*) ja kakuliste (*Stigiformes*) seisundi jälgimine.
Seiresamm: Ruudus tehtud seiret 2018-2021

6. Saarma seire

Seireala: seireruut ME64
Seiratavad liigid: seire eesmärgiks on saarma elupaikade asustatuse ja seeläbi kaudselt liigi arvukuse ja leviku kohta andmete kogumine.
Seiresamm: Seiret teostati 2012, 2017, 2018. aastal

7. Haudelinnustiku punktloendused

Mõõtekoht: Elva, Illi
Seiratavad liigid: seireprojekti eesmärgiks on tavaliste linnuliikide pesitsusaegse arvukuse ja selle muutuste pikaajaline jälgimine.
Seiresamm: Elva seirealal seiret teostatud aastatel 1997-2000, 2004-2011, 2014-2017
Illi seirealal teostati seiret 2015-2017

8. Jõgede hüdrokeemiline ja jõgede hüdrobioloogiline seire

Seirejaam: Elva jõgi: Uderna sild (Räppo talu), Ilusa oja: Ketneri (Ilusaoja HA lõunatipus)
Seiratavad näitajad: eesmärkideks on jõgede veekvaliteedi ja selle muutuste hindamine.
Seiresamm: Elva jõel on seiret teostatud 1997, 2007, 2010, 2013, 2016 ja Ilusa ojal 1997. aastal.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE EESMÄRGID

Järgnevalt on esitatud loodusala peamised kaitseväärtused ning nende kaitse eesmärgid (sh ka Elva mka kui ka Elva jõe ja Ilusaoja HA kohta). Loodusala looduskaitsetelised väärtused on Euroopa Liidu Loodusdirektiivi I lissasse kantud kooslused ja liigid. Valdav osa loodusalast on kaetud erinevate metsade ja pärandkooslustega. Väärtuste koondtabelis (ptk 2.2 ja 2.4) võetakse kokku Elva loodusala kaitseväärtuste hoidmisega seotud kaitse-eesmärgid, soodsa looduskaitsetelise seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused kaitsekorralduskava perspektiivis. Koosluste, liikide, kasvukohtade või elupaikade soodsa seisundi saavutamise või hoidmise tarvis seatavad (hooldamise ja taastamise) meetmed on seatud vastavalt elupaigatüüpidele koostatud hoolduskavadele ja liikide kaitse tegevuskavadele, kui ei ole märgitud teisiti.

Kaitsekorralduskavas kajastatud hoolduskavad on kättesaadavad keskkonnaameti kodulehelt:

- Aru- ja soostunud niitude hoolduskava <https://keskkonnaamet.ee/media/1263/download>
- Luhtade hoolduskava <https://keskkonnaamet.ee/media/1265/download>

Kaitsekorralduskavas kajastatud liigitegevuskavad on kättesaadavad keskkonnaameti kodulehelt:

- Kauni kuldkinga tegevuskava <https://pilv.envir.ee/index.php/s/7i5MKGRrkTqXK6r?dir=undefined&path=%2FTaimed&openfile=3710>
- Suur-rabakiili tegevuskava <https://pilv.envir.ee/index.php/s/7i5MKGRrkTqXK6r?path=%2FLoomad%2FSelgrootud>
- Paksukojalise jõekarbi tegevuskava [file://sise.envir.ee/Kasutajad\\$/KA/48712132217/Downloads/paksukojaline_j6ekarp_tk_150_82017.pdf](file://sise.envir.ee/Kasutajad$/KA/48712132217/Downloads/paksukojaline_j6ekarp_tk_150_82017.pdf)
- Nahkhiirlaste tegevuskava [file://sise.envir.ee/Kasutajad\\$/KA/48712132217/Downloads/nahkhiirlaste_tk.pdf](file://sise.envir.ee/Kasutajad$/KA/48712132217/Downloads/nahkhiirlaste_tk.pdf)

Kaitse-eesmärkide ja liikide juurde lisatakse informatsioon liigi kaitsekategooria kohta (LKS – I, LKS – II või LKS – III), loodusdirektiivi (LoD) või linnudirektiivi (LiD) lisa kohta, maastikukaitseala kaitse-eeskirjas või hoiuala eesmärgiks olemise (KE/HA – jah/ei), loodusala kaitse-eesmärgiks olemise kohta (LoA – jah/ei), EPN – Eesti ohustatud liikide punane nimestik viimase (2017.–2019. a) hindamise seisuga.

2.1. Elustik

EELIS-es on Elva mka-l registreeritud 42 kaitsealuse liigi olemasolu (tabel 1). EELIS-e andmed pärinevad ajavahemikust 1980-2023. Lisaks on eElurikkuses (Eesti elurikkuse andmeportaalis) kanded kahekümne kaitsealuse linnu-, kaheksa putuka-, kahe kahepaikse ja ühe taimeliigi kohta, mis EELIS-es ei kajastu. Seega on erinevate allikate andmeil teateid 73 kaitsealuse liigi leiust Elva mka-l. eElurikkuses on 2021. aasta novembri seisuga Elva mka-l märgitud üle 2230 kirje umbes 540 liigiga. Nende hulgas on nii kaitsealuseid, haruldasi kui ka n-õ tavalisi liike. Kokku on kaitsealal kanded 69 seeneliigi, 208 taimeliigi, 266 loomaliigi, sh 106 linnuliigi kohta. eElurikkuses kajastuvad nii teadusuuringute andmed kui ka juhuvaatlused ajavahemikust 1964-2021.

Tabel 1. EELIS-sse kantud kaitsealused liigid Elva mka-l ja Elva jõe HA-l 2023. aasta mai seisuga. EPN – Eesti ohustatud liikide punane nimestik viimase hindamise seisuga

Liigi nimi eesti keeles	Liigi nimi ladina keeles	Kaitse-kategooria	EPN	Loodus- või linnudirektiivi lisa
Seened				
limatünnik	<i>Sarcosoma globosum</i>	I	ohualdis	
haavanääts	<i>Junghuhnia pseudozilingiana</i>	III	ohualdis	
Samblikud				
karvane kruupsamblik	<i>Micarea hedlundii</i>	II	ohualdis	
pikk lõhnasamblik	<i>Evernia divaricata</i>	III	ohualdis	
Loomad				
kanakull	<i>Accipiter gentilis</i>	II	ohualdis	
jää lind	<i>Alcedo atthis</i>	II	ohualdis	I
põhja-nahkhiir	<i>Eptesicus nilssoni</i>	II	soodsas seisundis	IV
tiigilendlane	<i>Myotis dasycneme</i>	II	soodsas seisundis	II, IV
paksukojaline jõekarp	<i>Unio crassus</i>	II	soodsas seisundis	II, IV
hink	<i>Cobitis taenia</i>	III	soodsas seisundis	II
vareskaera-aasasilmik	<i>Coenonympha hero</i>	III	soodsas seisundis	IV
valgelaup-rabakiil	<i>Leucorrhinia albifrons</i>	III	soodsas seisundis	IV
hännak-rabakiil	<i>Leucorrhinia caudalis</i>	III	puudulik andmestik	IV
suur-rabakiil	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	III	soodsas seisundis	II, IV
sõõrsilmik	<i>Lopinga achine</i>	III	soodsas seisundis	IV
suur-kuldtiib	<i>Lycaena dispar</i>	III	soodsas seisundis	II, IV
rohe-vesihobu	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	III	soodsas seisundis	II, IV
händkakk	<i>Strix uralensis</i>	III	ohualdis	I
hiireviu	<i>Buteo buteo</i>	III	soodsas seisundis	
väänkael	<i>Jynx torquilla</i>	III	soodsas seisundis	
Taimed				
karvane maarjalepp	<i>Agrimonia pilosa</i>	II	soodsas seisundis	II, IV
kõdu-koralljuur	<i>Corallorhiza trifida</i>	II	ohualdis	
kaunis kuldking	<i>Cypripedium calceolus</i>	II	ohulähedane	II, IV
täpiline sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta</i>	II	ohulähedane	
Russowi sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza russowii</i>	II	ohualdis	
sile tondipea	<i>Dracocephalum ruyschiana</i>	II	ohualdis	
alssosi	<i>Equisetum scirpoides</i>	II	kriitilises seisundis	
sookäpp	<i>Hammarbya paludosa</i>	II	ohualdis	
soohilakas	<i>Liparis loeselii</i>	II	ohualdis	II, IV
väike käöpõll	<i>Listera cordata</i>	II	ohualdis	
ainulehine soovalk	<i>Malaxis monophyllos</i>	II	ohulähedane	
vahelmine näkirohi	<i>Najas marina subsp. intermedia</i>	II	ohulähedane	
kärbesõis	<i>Ophrys insectifera</i>	II	ohulähedane	
palu-karukell	<i>Pulsatilla patens</i>	II	ohulähedane	II, IV
kollane kivirik	<i>Saxifraga hirculus</i>	II	väljasuremisohus	II, IV
Helleri ebatähtlehek	<i>Anastrophyllum</i>	III	soodsas seisundis	

Liigi nimi eesti keeles	Liigi nimi ladina keeles	Kaitse-kategooria	EPN	Loodus- või linnudirektiivi lisa
	<i>hellerianum</i>			
balti sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza baltica</i>	III	soodsas seisundis	
vööthuul-sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	III	soodsas seisundis	
kahkjaspunane sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	III	soodsas seisundis	
kuradi-sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza maculata</i>	III	ohulähedane	
tumepunane neiuvaip	<i>Epipactis atrorubens</i>	III	soodsas seisundis	
laialehine neiuvaip	<i>Epipactis helleborine</i>	III	soodsas seisundis	
soo-neiuvaip	<i>Epipactis palustris</i>	III	soodsas seisundis	
roomav öövilge	<i>Goodyera repens</i>	III	soodsas seisundis	
harilik käoraamat	<i>Gymnadenia conopsea</i>	III	soodsas seisundis	
läikiv kurdsirbik	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	III	soodsas seisundis	II
harilik ungrukold	<i>Huperzia selago</i>	III	ohulähedane	
suur käöpõll	<i>Listera ovata</i>	III	soodsas seisundis	
karukold	<i>Lycopodium clavatum</i>	III	ohulähedane	V
sulgjas õhik	<i>Neckera pennata</i>	III	soodsas seisundis	
pruunikas pesajuur	<i>Neottia nidus-avis</i>	III	soodsas seisundis	
valge vesiroos	<i>Nymphaea alba</i>	III	ohulähedane	
ohakasoomukas	<i>Orobancha pallidiflora</i>	III	ohulähedane	
Wulfi turbasammal	<i>Sphagnum wulfianum</i>	III	soodsas seisundis	V
künnapuu	<i>Ulmus laevis</i>	III	ohulähedane	

2.1.1. Taimed

Elva loodusala kaitse-eesmärk on kaitsta taimeliike kollane kivirik (*Saxifraga hirculus*) ja palu-karukell (*Pulsatilla patens*). Elva mka kaitse-eesmärk on lisaks eelmainitud liikidele kaitsta taimeliike karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), alssosi (*Equisetum scirpoides*) ja sookäpp (*Hammarbya paludosa*) ning nende kasvukohti.

2.1.1.1. KOLLANE KIVIRIK (*SAXIFRAGA HIRCULUS*)

LKS - II; LoD – II, IV; LoA – jah; KE/HA – jah/ei; EPN - väljasuremisohus

Kollane kivirik kasvab peamiselt siirdesoodes aga ka madalsoodes ja õõtsikutel ja madalama rohuga paikades. Liigile ei sobi kõrgekasvuliste tarnadega või pidevalt vee all olevad elupaigad. Kollane kivirik väldib ka kuivemaid soostunud niite, tihedamalt võsastunud või metsastunud alasid ning rabasid¹¹. Peamised ohutegurid on elupaikade kuivendamine ja võsastumine ning veerežiimi muutused.

Loodusalal on EELIS-es registreeritud neli kasvukohta. Ühe kasvukoha andmed on vanemad kui kümme aastat, kuid selles kohas registreeriti umbes 245 taime. Suurim ja vitaalsem teadaolev kasvukoht on 1 hektaril, kus 2014. aastal loendati 80 võsu.

¹¹ Kukk, T. Euroopa haruldused Eestis. 2003. Eesti Loodus 12/2003

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on kollase kiviriku arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud kasvav. Natura aruandluse järgi on kollase kiviriku populatsiooni ja elupaikade seisund Eestis ebasoodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: looduslal on säilinud soodsas seisundis neli kasvukohta.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus.

+ Kasvukohad on looduslikus seisundis ja vastavad liigi nõudlustele.

– Kasvukohtade kinnikasvamine pillirooga ja kõrgete tarnadega

Meetmed: jätkata seiret ja jälgida liigi seisundit, vajadusel parendada valgustingimusi.

– Vananenud andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

2.1.1.2. PALU-KARUKELL (*PULSATILLA PATENS*)

LKS - II; LoD – II, IV; LoA – jah; KE/HA – jah/ei; EPN - ohulähedane

Palu-karukell on Eestis suhteliselt haruldane. Eestis on palu-karukella kasvukohtadeks pohla kasvukohatüübi palumännikud, sambliku ja kanarbiku tüübi nõmmemännikud, nõmmed ja paluniidud, ka kultuurimõjulised metsa- ja maanteeservad, raudteenõlvad, vanad karjäärid ja põlendikud. Liigkuivuse suhtes on liik tundlik, üsna tolerantne aga mulla toitainete sisalduse suhtes. Liiki ohustavad eelkõige lageraied, aga ka valgustingimuste halvenemine kasvukoha kinnikasvamise tagajärjel¹².

Looduslal on EELIS-es registreeritud viis kasvukohta peamiselt teede ja radade läheduses. Viimased inventuurid viidi läbi 2017. aastal. Kasvukohad on muutunud ebasoodsaks, maad katab paks samblakiht, valgustingimused on halvad ning seetõttu ei leitud ühtegi taime. Kõik registris olevad kasvukohad tuleb üle kontrollida ja kuna need kasvukohad pole olnud kunagi esinduslikud, siis liigi mitteesinemise korral tuleb registrist kanded kustutada. Võimalik, et Elva looduslal leidub veel taimele sobivaid kasvukohti palumännikutes.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on palu-karukella arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud langev. Natura aruandluse järgi on palu-karukella populatsiooni ja elupaikade seisund Eestis ebasoodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: looduslal on säilinud liik vähemalt ühes kasvukohas ning selle seisund on soodne.

Mõjutegurid ja meetmed

¹² Palu-karukella kaitse tegevuskava 2012-2016, eelnõu

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

2.1.1.3. KARVANE MAARJALEPP (*AGRIMONIA PILOSA*)

LKS - II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN – soodsas seisundis

Karvane maarjalepp kasvab eelistatult parasniisketes või veidi kuivemates metsaservades ja sihtidel, heinamaade ja karjamaade servades, kraavikallastel, metsateedel ning lõhutud rohukamaraga kohtades. Mõõdukas tallamine taimede kasvu ei häiri. Peamised ohutegurid on niitude võsastumine niitmise või karjatamise katkemisel, valgustingimuste halvenemine metsaservades ning metsateede ja radade kinnikasvamine. Kaitsealal on kaitsekorralduskava koostamise ajal EELIS-es registreeritud kaks leiukohta. Ühes leiukohas registreeriti 2003. aastal 26 puhmast, kuid 2022. aastal leiukohta kontrollides puhmaid ei tuvastatud. Teine leiukoht kaardistati 2022. aastal, kus tuvastati 1 puhmik.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on karvase maarjalepa arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne¹³. Natura aruandluse järgi on karvase maarjalepa populatsiooni ja elupaikade seisund Eestis soodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kahes kasvukohas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus.

– Võsastumine

Meetmed: Metsaservades või metsateedel olevates leiukohtades hoida puu- ja põõsarinde liituvus vahemikus 0,2-0,4. Teede ja radade ääres olevate ohtlike puude raied teostada külmunud pinnasega või selliselt, et läbi liigi kasvukohtade ei rajataks kokku- ja väljaveoteid. Mitte ladustada raiejäätmeid liigi kasvukohtadesse.

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: Potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

2.1.1.4. KAUNIS KULD KING (*CYPRIPEDIUM CALCEOLUS*)

LKS - II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN - ohulähedane

Kuldkinga peamised elupaigad Eestis on salu-, loo- ja laanemetsad või neist pikaajalise inimtegevuse tulemusena kujundatud puisniidud, harvem soo- ja kõdusoometsad. Kuldking ei talu täisvarju ega ka täisvalgust ning niiskustingimuste muutusi. Kaunis kuldking on Tartumaal ja Lõuna-Eesti piirkonnas haruldasem kui mujal Eestis (hajusalt kasvab seda kõikjal). Peamised ohutegurid on kasvukohtade

¹³ [Natura aruandlus](#)

muutused ja hävimine metsade lageraiete, kuivendus- ja ehitustegevuse tagajärjel kas otseselt kasvukohtades või nende naabruses.

Kaitsealal on EELIS-es registreeritud seitse kasvukohta sihtkaitsevööndis. Nelja kasvukoha andmed on vanemad kui kümme aastat ning nendes on registreeritud üksikud taimed. Suurim teadaolev kauni kuldkinga kasvukoht on 0,2 hektaril, kus 2013. aastal loendati 186 võsu, neist 135 generatiivsed.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on kauni kuldkinga arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne. Natura aruandluse järgi on kauni kuldkinga populatsiooni ja elupaikade seisund Eestis soodne. Kaunile kuldkingale on koostatud liigi kaitse tegevuskava¹⁴.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt seitsmes kasvukohas.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Liigi kaitse toimub liigikaitse tegevuskava alusel.
- + Kehtiv kaitsekord: sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus.

– Vananenud andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

– Taimede korjamine ja tallamine

Meetmed: Teavitus ja järelevalve.

2.1.1.5. SOOHIILAKAS (*LIPARIS LOESELII*)

LKS - II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN - ohualdis

Soohiilakas on väike, üleni rohekas-kollakas sootaim. Enamasti leitakse soohiilakat vähearvuliselt, mõne üksiku isendina soomähtal. Kasvab peamiselt madala taimestikuga mätastel lubjarikastel märgadel kasvukohtadel madalsoodes, allikate ümbruses, järvekallastel ja rannaniitudel. Peamised ohutegurid on kasvukohtade kuivendamine ja võsastumine.

Kaitsealal on EELIS-es registreeritud kolm kasvukohta. Kahe kasvukoha viimased andmed pärinevad aastast 2013 (taimi ei leitud) ja kolmandas leiukohas inventeeriti taime 2016. aastal (leiti üks taim). Liigile esineb sobivad kasvukohti järvede ääres õõtsikutel, kuid liigile ebasobivatel aastatel ei pruugi taime leida.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on soohiilaka arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne. Natura aruandluse järgi on soohiilaka populatsiooni ja elupaikade seisund Eestis ebasoodne.

Kaitse-eesmärk

¹⁴ [Kauni kuldkinga \(*Cypripedium calceolus*\) kaitse tegevuskava. 2015.](#)

Kaitse-eesmärk: kaitsealal on säilinud soodsas seisundis kolm kasvukohta.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus

– Liigi leiukohad on kaardistatud punktobjektina.

Meetmed: Piiritleda soohiilaka kasvukohad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

– Olemasolevate kasvukohtade kuivendamine

Meetmed: Loodusliku veerežiimi taastamine ning melioratsiooni puudutavate tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga ning vajadusel keskkonnamõjude hindamine.

2.1.1.6. ALSSOSI (*EQUISETUM SCIRPOIDES*)

LKS - II; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN – kriitilises seisundis

Alssosi on Eestis kasvavatest osjadest väikseim. Alssosi on igihaljas mitmeaastane taim, eelistatud kasvukohad on soostunud niidud, lamminiidud ning metsaga kaetud kaldanõlvad. Peamised ohutegurid on vähene info liigi bioloogiast, võsastumine ja kuivendamine¹⁵.

Kaitsealal on EELIS-es registreeritud üks kasvukoht, mis asub Elva jõe järsul paremal kaldal, metsatee servas ning puhkeala läheduses. 2014. aastal hinnati, et kasvukoht on heas seisus ning arvukus püsib stabiilsena, kuid on vajalik valgustingimuste parandamine. 2018. aastal registreeriti üle 1000 võsu. 2022. aastal hinnati alal umbes 500 võsu, millest 250 olid generatiivsed. Samuti peeti oluliseks valgustingimuste parandamist.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt ühes kasvukohas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus

– Vähesed andmed liigi bioloogiast

Meetmed: Populatsioonibioloogia uuringud

– Võsastumine ja alusmetsa tihenemine

Meetmed: Alusmetsa, noorte kuuskede ning põõsarinde eemaldamist teha väiksemas mahu, et selgitada hooldustööde mõju kasvukoha kvaliteedile. Töid tuleb teha käsitsi ning kohustuslik on eemaldatud alusmetsa äravedu.

¹⁵ Alssosja kaitse tegevuskava, eelnõu, EELIS

2.1.1.7. SOOKÄPP (*HAMMARBYA PALUDOSA*)

LKS - II; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN - ohualdis

Sookäpp on tilluke ja üleni rohekat värvi taim ja kasvab soodes, lubjavaestes madalsoodes ja õõtsikutel. Peamised ohutegurid on kuivendamine ja võsastumine.

Kaitsealal on EELIS-es registreeritud kaks kasvukohta. Kõige uuemad andmed pärinevad 2012. aastast, kus Viti järve õõtsikul registreeriti 20 taimet, kuid tõenäoliselt oli arvukus suurem, kuna esines piisavalt sobivaid kasvukohti. Teises kasvukohas leiti 2008. aastal üksikuid isendeid. Liigile esineb sobivad kasvukohti järvede ääres õõtsikutel, kuid igal aastal ei pruugi taimet leida.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kahes kasvukohas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

– Võsastumine

Meetmed: võsastuvates kasvukohtades võsa eemaldamine, raied lubatud ainult külmunud pinnasega. Vältida kokkuveoteede tekitamist ja raiejäätmete kuhjamist liigi kasvukohale.

– Olemasolevate kasvukohtade kuivendamine

Meetmed: Loodusliku veerežiimi taastamine ning melioratsiooni puudutavate tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga ning vajadusel keskkonnamõjude hindamine.

2.1.1.8. AINULEHINE SOOVALK (*MALAXIS MONOPHYLLOS*)

LKS - II; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN - ohulähedane

Soovalk kasvab valdavalt niisketes või päris vesistes paikades, kuid harvadel juhtudel võib teda kohata ka üsna kuiva metsa servas, teeservades, sihtidel. Peamised ohutegurid on metsamajanduslik tegevus ja kasvukohtade kuivendamine.

Kaitsealal on EELIS-es registreeritud kuus kasvukohta. Suurima kasvukoha viimased andmed pärinevad aastast 2016 (taimi ei leitud) ja teistes kasvukohtades on taimi leitud, kuid arvukust pole hinnatud. Liigile esineb sobivad kasvukohti järvede ääres õõtsikutel ja soodes, kuid liigile ebasobivatel aastatel ei pruugi taimi leida nagu 2016. aastal.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kuues kasvukohas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: enamik kasvukohtadest asub sihtkaitsevööndis, seal on keelatud majandustegevus.

– Osad liigi leiukohad on kaardistatud punktobjektina.

Meetmed: Piiritleda ainulehise soovalgude kasvukohad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

– Olemasolevate kasvukohtade kuivendamine

Meetmed: Loodusliku veerežiimi taastamine ning melioratsiooni puudutavate tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga ning vajadusel keskkonnamõjude hindamine.

2.1.2. Seened, samblad, samblikud

Elva loodusala ja Elva mka kaitse-eesmärk on samblaliik läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*). Lisaks eelnevale on Elva mka kaitse-eesmärk ka I kaitsekategooria seeneliik limatünnik (*Sarcosoma globosum*). II kaitsekategooria samblikest on leitud karvast kruupsamblikku (*Micarea hedlundii*) ja III kaitsekategooria liikidest on leitud haavanätsa (*Junghuhnia pseudozilingiana*) ja pikka lõhnasamblikku (*Evernia divaricata*). Vääriselupaikade (VEP) inventuuri käigus on leitud kuuse-nublusamblikku (*Lecanactis abietina*), mis on VEP tunnusliik.

2.1.2.1. LÄIKIV KURDSIRBIK (*HAMATOCAULIS VERNICOSUS*)

LKS - III; LoD – II; LoA – jah; KE/HA – jah/ei; EPN – soodsas seisundis

Läikiv kurdsirbik kasvab madalsoodes, soostunud niitudel ja allikalistel kohtadel. Peamised ohutegurid on soode kuivendamine ja turba võtmine.

Loodusalal on EELIS-es registreeritud üks kasvukoht allikasoo. Viimane vaatlus pärineb 2022. aastast ja liigi kasvukoha seisundit peeti halvenenuks rohurinde tihenemise ja teiste samblaliikidega konkureerimise tõttu.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: looduslal on säilinud soodsas seisundis üks kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.

2.1.2.2. LIMATÜNNIK (*SARCOSOMA GLOBOSUM*)

LKS - I; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN - ohualdis

Limatünnik kasvab samblarikastes kuusikutes märtsist alates. Limatünnik eelistab elupaigana vanu metsi. Seetõttu kuulub liik vääriselupaikade ja põlismetsade indikaatorliikide hulka. Peamised ohutegurid on metsahooldustööd ja kuivendamine.

Kaitsealal on EELIS-es registreeritud kümme kasvukohta. Suurima kasvukoha viimased andmed pärinevad 2020. aastast, kus leiti 82 isendit ja ka teistes kasvukohtades on seeni arvukalt kohatud.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kümnes kasvukohas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: suur osa kasvukohtadest asub sihtkaitsevööndis, seal on keelatud majandustegevus.

– Metsaraie

Meetmed: EELIS-es piiritletud elupaigas või punktobjekti puhul 50 m raadiuses elupaigast uuendusraie keelatud, va nt matkarajale kukkunud üksikpuud. Muud raied ja puidu kokkuvedu teostada külmunud pinnasega, keelatud on maapinna mineraliseerimine, et säilitada seeneniidistikku.

2.1.3. Loomad

2.1.3.1. KIILID

rohe-vesihobu	LKS - III	LoD – II,IV	LoA - jah	KE/HA – jah/ei	EPN – soodsas seisundis
valgelaup-rabakiil	LKS – III	LoD – IV	LoA – ei	KE/HA – jah/ei	EPN – soodsas seisundis
hännak-rabakiil	LKS - III	LoD – IV	LoA - ei	KE/HA – jah/ei	EPN - puudulik andmestik
suur-rabakiil	LKS - III	LoD – II,IV	LoA - ei	KE/HA – jah/ei	EPN – soodsas seisundis

Elva loodusala kaitse-eesmärk on rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*). Lisaks eelnevale liigile on Elva mka kaitse-eesmärgid valgelaup-rabakiil (*Leucorrhina albifrons*), suur-rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*) ja hännak-rabakiil (*Leucorrhinia caudalis*).

Rohe-vesihobu asustab nii väikeseid ojasid kui ka suuremaid jõgesid, kuid väldivad mudaseid jõe piirkondi. **Suur-rabakiil** elab mitmesugustes oligotroofsetes ning tiheda taimeistikuga veekogudes (tiigid, kopraatiigid, turbaaugud, väikesed järved). Samuti aeglase vooluga kraavides ja vanajõgedes. Lendavad aktiivselt vee kohal ja puhkavad sageli taimedel. **Valgelaup-rabakiil** asustab lisaks ka rabalaukaid ning elab ka suurte järvede taimeistikurikastes soppides. **Hännak-rabakiil** asustab väikeseid päikesele avatud veekogusid, kus on veepinnal palju vesiroosi ja vesikupu lehti¹⁶. Peamised ohutegurid on sobivate elupaikade (väikeveekogud) vähesus ja kinnikasvamine.

Enamik kiilide leiukohtade andmed EELIS-es pärinevad 2008. aastast, hännak-rabakiili on leitud ka 2019. aastal (1 leiukoht) ja rohe-vesihobu 2013. aastal (5 leiukohta). Valgelaup-rabakiili ja suur-rabakiili on vastavalt 4 ja 2 leiukohta. Eesti punase nimestiku järgi on kiilid soodsas seisundis, vaid

¹⁶ Martin, M. 2013. Eesti kiilide määraja.

hännak-rabakiili ohustatust pole hinnatud.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on kiilide arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne. Natura aruandluse järgi on kiilide populatsioon ja elupaikade seisund Eestis soodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Rohe-vesihobu on looduslal esindatud ja tema elupaigad on soodsas seisundis. Suur-rabakiil, hännak-rabakiil ja valgelaup-rabakiil on kaitsealal esindatud ja nende elupaigad on soodsas seisundis.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: suur osa leiukohtadest asub sihtkaitsevööndis, seal on keelatud majandustegevus.

+ Suur-rabakiili kaitse toimub tegevuskava alusel¹⁷.

– Osad liikide leiukohad on kaardistatud punktobjektina.

Meetmed: Piiritleda kiilide elupaigad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.

2.1.3.2. LIBLIKAD

suur-kuldtiib	LKS - III	LoD – II,IV	LoA - jah	KE/HA – jah/ei	EPN – soodsas seisundis
sõõrsilmik, vareskaera-aasasilnik	LKS - III	LoD - IV	LoA - ei	KE/HA – jah/ei	EPN – soodsas seisundis

Elva loodusala kaitse-eesmärk on suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*). Lisaks eelnevale on Elva mka kaitse-eesmärk sõõrsilmik (*Lopinga achine*), vareskaera-aasasilnik (*Coenonympha hero*) ja nende elupaigad.

Suur-kuldtiib elab luhtadel, lamminiitudel, niisketes kõrgrohustutes, madalsoodes, soistel niitudel. Liblikad on väga head lendajad. **Sõõrsilmik** on metsaliik, esineb valdavalt niisketes leht- ja segametsades, ent ka puisniitudel. Eelistab lennata varjus. **Vareskaera-aasasilnik** on samuti metsaliik, neid kohatakse peamiselt metsateedel ja -sihtidel¹⁸.

Liblikate leiukohtade andmed pärinevad 2008. aastast. Eesti punase nimestiku järgi on liblikad soodsas seisundis. Vareskaera-aasasilnik on registreeritud ühes leiukohas, suur-kuldtiib kahes leiukohas ja sõõrsilmikut on leitud 5 leiukohas.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on liblikate arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud kasvav. Natura aruandluse järgi on liblikate populatsioon ja elupaikade seisund Eestis soodne.

¹⁷ [Suur-rabakiili \(*Leucorrhinia pectoralis*\) kaitse tegevuskava.](#)

¹⁸ Õunap, E., Tartes, U. Eesti päevaliblikad. Varrak, 2014

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Suur-kuldtiib on loodusalal esindatud ja tema elupaik on soodsas seisundis. Sõõrsilmik ja vareskaera-aasasilmik on kaitsealal esindatud ja nende elupaigad on soodsas seisundis.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: leiukohad asuvad sihtkaitsevööndis, seal on keelatud majandustegevus.

– Osad liikide leiukohad on kaardistatud punktobjektina.

Meetmed: Piiritleda liblikate elupaigad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.

– Vähesed andmed liikide levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.

– Poolavatud maastike kadu võsastumise tõttu, hoolduse puudumine

Meetmed: niitmine ja võsatõrje luhtadel ja teistel poolavatud maastikel.

2.1.3.3. PAKSUKOJALINE JÕEKARP (*UNIO CRASSUS*)

LKS - II; LoD – II; LoA – jah; KE/HA – jah/jah; EPN – soodsas seisundis

Paksu jõekarpi leidub eelkõige selgetes, liivase või kruusase põhjaga keskmise- või kiirevoolulistes veekogudes. Liiki peetakse väga hea või hea kvaliteediga jõe-elupaikade tunnusliigiks. Peamised ohutegurid on veepuudus, kaevetööd ja paisutamine. Paksukojaline jõekarp on levinud Elva jões, kus leidub talle sobivaid elupaiku. Liik on viimati EELIS-es registreeritud 2002. aastal. 2021. aastal teostas Ökokonsult OÜ lisauuringuid Elva jõel¹⁹ ning uuringutest järeldus, et paksukojaline jõekarp on Elva keskjooksul võrdlemisi laialt levinud, kuid liigi arvukus on enamasti madal. Hellenurme paisust vahetult allavoolu paksukojalisele jõekarbile sobivad elutingimused praegu puuduvad.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on paksukojalise jõekarbi arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne. Natura aruandluse järgi on paksukojalise jõekarbi populatsioon ja elupaikade seisund Eestis ebasoodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: paksukojaline jõekarp on loodusalal esindatud ja elupaikade kvaliteet on paranenud 32 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kaitse toimub tegevuskava alusel²⁰.

¹⁹ Hinnang Hellenurme paisule kalapääsu rajamise võima likkuse kohta . Osa 2: keskkonna osa. Koostaja: Rein Järvekülg, 2021

²⁰ [Paksu jõekarbi \(*Unio crassus*\) kaitse korraldamise tegevuskava.](#)

– Vähesed andmed liikide levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.

– Veekogude reostumine. Enim mõjutab liiki vee nitraadisisaldus ning üldine reostatus.

Meetmed: Punktreostuse vältimine ja koheselt selle kõrvaldamine, hajareostuse vältimiseks jätta jõekaldale puudest-põõsastest puhverriba.

– Hüdro-morfoloogilised mõjud. Liigile mõjuvad negatiivselt veepuudus kuivadel aastatel, kaevetööd veekogus, mille tulemusel alandatakse veetaset või juhitakse setteid veekogusse, ning paisutamine²¹.

Meetmed: Paisutamise lõpetamine või efektiivse kalapääsu rajamine, tagades looduslähedase äravoolurežiimi paisust allavoolu jäävas jõeosas. Samuti ei ole lubatud kaevata või ehitada ning juhtida setteid veekokku. Tuleb vältida veekogu kaldajoone muutmist.

2.1.3.4. SAARMAS (*LUTRA LUTRA*)

LKS - III; LoD – II, IV; LoA – jah; KE/HA – jah/ei; EPN – soodsas seisundis

Saarmas eelistab elada järsukaldaliste jõgede kallastel. Saarmad on üksikeluviisilised loomad, kes tegutsevad peamiselt videvikus. Saarmad toituvad peamiselt vees elavatest loomadest, kellest peamise osa moodustavad kalad, aga söövad ka vähke, konni, hiiri, linnupoegi, limuseid jne. Saarma peamised ohutegurid on elupaikade kadumine ja reostumine.

EELIS-e järgi looduslähedaste saarmast registreeritud ei ole. Kaitsekorraldusperioodi jooksul tuleb saarma levikuandmeid täpsustada.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on saarma arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne. Natura aruandluse järgi on saarma populatsioon ja elupaikade seisund Eestis soodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: saarmas on looduslähedaste esindatud (1 paar) ja elupaikade kvaliteet on 32 ha ulatuses heas seisundis.

Mõjutegurid ja meetmed

– Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate elupaikade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.

2.1.3.5. HINK (*COBITIS TAENIA*)

LKS - III; LoD – II; LoA – jah; KE/HA – jah/jah; EPN – soodsas seisundis

Hink elab selgeveelistes veekogudes, nii sisevetes kui ka merelahtedes liivasel või savisel põhjal, on eraklik ja öise eluviisiga, tegutseb veekogu põhjas. Hingu leviala on registreeritud 2002. ja 2007. aastal Elva jões. 2017. aastal teostati hingu levikuandmete täpsustamiseks Elva jões katsepüügid²² Elva jõe hoiualal. Uuringute põhjal saab järeldada, et tõenäoliselt on hink levinud Elva jões kogu

²¹ [Paksu jõekarbi \(*Unio crassus*\) kaitse korraldamise tegevuskava.](#)

²² Hingu, võldase ja vingerja leviku täpsustamine 2017-2018. Keskkonnaamet

alam- ja keskjooksu ulatuses. Alamjooksul tuleb hinku pidada suhteliselt tavaliseks ja sagedaseks liigiks. Keskjooksul (sh Elva jõe hoiualal) on aga levila katkendlik ja liiki esineb enamasti vähearvukalt. Liigi kaitseseisund Elva jõe hoiuala piires tuleb hinnata kesiseks (arvukus madal, leviala katkendlik, hüdroenergia kasutamine Hellenurme paisu juures põhjustab periooditi vee liigvähendamist jões allpool paisu).

Kaitsekorraldusperioodi jooksul on vajalik EELIS-e andmeid uuendada. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaikade kaitse.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on hingu arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne. Natura aruandluse järgi on hingu populatsioon ja elupaikade seisund Eestis soodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: hink on looduslal esindatud ja elupaikade kvaliteet on 32 ha ulatuses hea.

Mõjutegurid ja meetmed

– Hüdro-morfoloogilised mõjud, eelkõige paisutamine.

Meetmed: Paisutamise lõpetamine või efektiivse kalapääsu rajamine, tagades looduslähedase äravoolurežiimi paisust allavoolu jäävas jõeosas.

– Vähesed ja vananenud andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate elupaikade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.

2.1.3.6. TIIGILENDLANE (*MYOTIS DASYNEME*)

LKS - II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN – soodsas seisundis

Tiigilendlane on Eesti lendlastest suurim. Elupaigad paiknevad veekogurohketes piirkondades, saagi püüdmiseks eelistab vaikse vooluga või seisva veega veekogusid. Võib saaki püüda ka niitude ja roostike kohal ning metsaservades. Öise eluviisiga. Peamised ohutegurid on talvituspaikade hävimine, häirimine, varjupaikades lagunevate ja õõnsate ning kuivade puude kadumine/hulga vähenemine.

Tiigilendlase andmed pärinevad EELIS-es 2003. aastast. Liigi elupaigad on kaitsealal seotud Elva jõe ja jõe äärsete luhtade ja metsaservadega.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on tiigilendlase arvukuse trend Eestis aastatel 2007–2018 olnud kasvav. Natura aruandluse järgi on tiigilendlase populatsioon ja elupaikade seisund Eestis soodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: tiigilendlane on kaitsealal esindatud ja esineb vähemalt ühes elupaigas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kaitse toimub nahkhiirlaste tegevuskava alusel²³.

– Varjupaikade vähenemine ja häirimine.

Meetmed: Liigi levikualade täpsustamine. Looduslikke elupaiku kaitstakse elupaigatüüpide (vanade loodumetsade) kaitse kaudu.

– Toitumispaikade ja elupaikade hävimine.

Meetmed: Piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 1. maist kuni 15. augustini.

Meetmed: Vältida uuendusraieid toitumisveekogude kaldapuistutes.

Meetmed: Säilitada raietel õõnsustega, nn metsahundi tüüpi puid, surnult seisvaid puid ja tüükaid.

2.1.3.7. HÄNDKAKK (*STRIX URALENSIS*)

LKS – III; LiD – I; LoA – ei; KE/HA – jah/ei; EPN – ohualdis

Händkakk pesitseb mitmesugustes vanemates okas- ja segametsades, eelistades kuuse ülekaaluga puistuid, pesad asuvad õõnsates puutüügastes või puuõõnsustes. Asurkonda ohustab peamiselt elupaikade kadumine või nende kvaliteedi halvenemine. Vanade loodumetsade vähenedes kaovad pesitsemiseks sobivad tüügas- ja õõnepuud²⁴.

Kaitsealal on EELIS-es registreeritud üks händkaku vaatlus 2009. aastal. Kaitsekorraldusperioodi jooksul tuleb händkaku levikuandmeid täpsustada.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on händkaku arvukuse trend ja elupaikade seisund Eestis aastatel 2007–2018 olnud stabiilne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: händkakk on kaitsealal esindatud ja elupaik on soodsas seisundis 18 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

– Vähesed ja vananenud andmed liigi levikust kaitsealal

Meetmed: EELIS-es olevate elupaikade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.

²³ [Nahkhiirlaste \(*Vespertilionidae*\) kaitse tegevuskava.](#)

²⁴ Jair, A. 2018. Händkakk. – Rmt: Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus. EOÜ, Tartu

2.2. Elustiku kaitseväärtuste koondtabel

Kaitseväärtus ²⁵	Seisund	Kaitse eesmärk ²⁶	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ²⁷	Märkused
Loodusala (sh siseriiklikud) eesmärgid						
Taimed						
Kollane kivirik (<i>Saxifraga hirculus</i>) LKS – II; LoD – II, IV; LoA – jah; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab neljas kasvukohas.	Loodusala on säilinud soodsas seisundis neli kasvukohta.	Vananenud andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.	Loodusala on säilinud soodsas seisundis neli kasvukohta.	
			Kasvukohtade kinnikasvamise pillirooga ja kõrgete tamadega.	Jätkata seiret ja jälgida liigi seisundit, vajadusel parandada valgustingimusi.		
Palu-karukell (<i>Pulsatilla patens</i>) LKS – II; LoD – II, IV; LoA – jah; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab viies kasvukohas.	Loodusala on säilinud liik vähemalt ühes kasvukohas ning selle seisund on soodne.	Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.	Loodusala on säilinud liik vähemalt ühes kasvukohas ning selle seisund on soodne.	
Seened, samblad, samblikud						
Läikiv kurdsirbik (<i>Hamatocaulis vernicosus</i>) LKS – III; LoD – II; LoA – jah; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab ühes kasvukohas.	Loodusala on säilinud soodsas seisundis üks kasvukoht.	Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.	Loodusala on säilinud soodsas seisundis üks kasvukoht.	
Loomad						

²⁵ LKS – kaitseka teooria looduskaitseseaduse alusel;
KE (jah/ei) – on või ei ole kaitstava ala kaitse-eesmärk;
LoD – loodusdirektiivi lisa number;
LoA (jah/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk;
LiA (jah/ei) – on või ei ole linnuala kaitse-eesmärk;
LiD – linnudirektiivi lisa number.

²⁶ Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

²⁷ Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

Kaitseväärtus ²⁵	Seisund	Kaitse eesmärk ²⁶	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ²⁷	Märkused
Kiilid rohe-vesihobu (<i>Ophiogomphus cecilia</i>) LKS – III; LoD – II, IV; LoA – jah KE/HA – jah/ei	Rohe-vesihobu on levinud 5 leiukohas.	Rohe-vesihobu on loodusalal esindatud ja tema elupaigad on soodsas seisundis.	Osad liikide leiukohad on kaardistatud punktobjektina.	Piiritleda kiilide elupaigad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.	Rohe-vesihobu on loodusalal esindatud ja tema elupaigad on soodsas seisundis.	
			Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.		
Liblikad suur-kuldtiib (<i>Lycaena dispar</i>) LKS – III; LoD – II, IV; LoA – jah KE/HA – jah/ei	Suur-kuldtiib on levinud 2 leiukohas.	Suur-kuldtiib on loodusalal esindatud ja tema elupaik on soodsas seisundis.	Osad liikide leiukohad on kaardistatud punktobjektina.	Piiritleda liblike elupaigad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.	Suur-kuldtiib on loodusalal esindatud ja tema elupaik on soodsas seisundis.	
			Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.		
			Poolavatud maastike kadu võsastumise tõttu, hoolduse puudumine.	Niitmine ja võsatorje luhtadel ja teistel poolavatud maastikel.		
Paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>) LKS – II; LoD – II, IV; LoA – jah; KE/HA – jah/jah	Paksukojaline jõekarp esineb Elva jões.	Paksukojaline jõekarp on loodusalal esindatud ja elupaikade kvaliteet on paranenud 32 ha ulatuses.	Veekogude reostumine. Enim mõjutab liiki vee nitraadisaldus ning üldine reostatus.	Punktreostuse vältimine ja koheselt selle kõrvaldamine, hajareostuse vältimiseks jäta jõekaldale puudest-põõsastest puhverriba.	Paksukojaline jõekarp on loodusalal esindatud ja elupaikade kvaliteet on paranenud 32 ha ulatuses.	Liigi kaitse toimub tegevuskava alusel
			Hüdro-morfoloogilised mõjud. Liigile mõjuvad negatiivselt veepuudus kuivalaastatel, kaevetööd veekogus, mille tulemusel alandatakse veetaset või juhatakse setteid veekogusse, ning paisutamine.	Paisutamise lõpetamine või efektiivse kalapääsu rajamine, tagades looduslähedase ära voolurežiimi paisust alla voolu jäävas jõeosas. Samuti ei ole lubatud kaevata või ehitada ning juhtida setteid veekokku. Tuleb vältida veekogu kaldajoone muutmist.		
			Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.		
Saarmas (<i>Lutra lutra</i>) LKS – III; LoD – II, IV; LoA – jah; KE/HA – jah/ei	EELIS-sse pole saarma elupaiku kaardistatud.	Saarmas on loodusalal esindatud ja elupaikade kvaliteet on 32 ha ulatuses heas seisundis.	Vähesed andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate elupaikade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine ja elupaiga kaardistamine.	Saarmas on loodusalal esindatud ja elupaikade kvaliteet on 32 ha ulatuses heas seisundis.	
Hink (<i>Cobitis taenia</i>) LKS – III;	Liik esineb Elva jões.	Hink on loodusalal esindatud ja elupaikade kvaliteet	Vähesed ja vananenud andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate elupaikade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.	Hink on loodusalal esindatud ja elupaikade kvaliteet	

Kaitseväärtus ²⁵	Seisund	Kaitse eesmärk ²⁶	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ²⁷	Märkused
LoD – II; LoA – jah; KE/HA – jah/jah		on 32 ha ulatuses heas seisundis.	Hüdro-morfoloogilised mõjud, eelkõige paisutamine.	Paisutamise lõpetamine või efektiivse kaalpäasu rajamine, tagades looduslähedase ära voolurežiimi paisust alla voolu jäävas jõeosas.	on 32 ha ulatuses heas seisundis.	
Siseriiklikud eesmärgid						
Taimed						
Karvane maarjalepp (<i>Agrimonia pilosa</i>) LKS – II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab kahes kasvukohas.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kahes kasvukohas.	Vähese andmed liigi levikust kaitsealal. Võsastumine.	Potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine. Metsa servades või metsateedel olevates leiukohtades hoida puu- ja põõsarinde liituvus vahemikus 0,2-0,4. Teede ja radade ääres olevate ohtlike puude raied teostada külmunud pinnasega või selliselt, et läbi liigi kasvukohtade eirajataks kokku- ja väljaveoteid. Mitte ladustada raiejäätmeid liigi kasvukohtadesse.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kahes kasvukohas.	Hooldamine vastavalt vajadusele.
Kaunis kuldking (<i>Cypripedium calceolus</i>) LKS – II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab seitsmes kasvukohas.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt seitsmes kasvukohas.	Vananenud andmed liigi levikust kaitsealal. Taimede korjamine ja tallamine.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine. Teavitust ja järelvalvet	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt seitsmes kasvukohas.	Hooldamine vastavalt liigi tegevuskavale.
Soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>) LKS – II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab kolmes kasvukohas.	Kaitsealal on säilinud soodsas seisundis kolm kasvukohta.	Liigi leiukohad on kaardistatud punktobjektina. Vähese andmed liigi levikust kaitsealal. Olemasolevate kasvukohtade kuivendamine.	Piiritleda soohiilaka kasvukohad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse. EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine. Loodusliku veerežiimi taastamine ning melioratsioonipuudutavate tegevuste kooskõlastamine kaitsealavalitsejaga ning vajadusel keskkonnamõjude hindamine.	Kaitsealal on säilinud soodsas seisundis kolm kasvukohta.	
Alssosi (<i>Equisetum scirpoides</i>) LKS – II; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab ühes kasvukohas 0,2 ha-l.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt ühes kasvukohas.	Vähese andmed liigi bioloogiast. Võsastumine ja alusmetsa tihenemine.	Populatsioonibioloogia uuringud. Alusmetsa, noorte kuuskede ning põõsarinde eemaldamist teha väiksemas mahus, et selgitada hooldustööde mõju kasvukoha kvaliteedile. Tööde teostamist tuleb teha käsitsi ning kohustuslik on eemaldatud alusmetsa äravedu.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt ühes kasvukohas.	

Kaitseväärtus ²⁵	Seisund	Kaitse eesmärk ²⁶	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ²⁷	Märkused
Sookäpp (<i>Hammarbya paludosa</i>) LKS – II; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab kahes kasvukohas.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kahes kasvukohas.	Väheseid andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kahes kasvukohas..	
			Võsastumine.	Võsastuvas kasvukohtades võsaeldamine, raied lubatud ainult külmunud pinna sega. Vältida kokkuveeteede tekitamist ja raiejärmete kuhjamist liigi kasvukohale.		
			Olemaolevate kasvukohtade kuivendamine.	Loodusliku veerežiimi taastamine ning melioratsioonipuudutavate tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga ning vajadusel keskkonnamõjude hindamine.		
Ainulehine soovalk (<i>Malaxis monophyllos</i>) LKS – II; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab kuues kasvukohas.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kuues kasvukohas.	Osad liigi leiukohad on kaardistatud punktobjektina.	Piiritleda ainulehise soovalku kasvukohad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kuues kasvukohas.	
			Väheseid andmed liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete kasvukohtade inventeerimine.		
			Olemaolevate kasvukohtade kuivendamine.	Loodusliku veerežiimi taastamine ning melioratsioonipuudutavate tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga ning vajadusel keskkonnamõjude hindamine.		
Seened, samblad, samblikud						
Limatünnik (<i>Sarcosoma globosum</i>) LKS – I; LoD – ei; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik kasvab kümnes kasvukohas.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kümnes kasvukohas.	Metsaraie.	EELIS-es piiritletud elupaigas või punktobjekti puhul 50 m raadiuses elupaigast uuendusraie keelatud, vana matkarajale kukkunud üksikpuud. Muud raied ja puidu kokkuveedu teostada külmunud pinna sega, keelatud on maapinna mineraliseerimine, et säilitada seeneniidistikku.	Kaitsealal on liik säilinud soodsas seisundis vähemalt kümnes kasvukohas.	
Loomad						
Kiilid valgelaup-rabakiil	Hännak-rabakiil on levinud 1 leiukohas, valgelaup-rabakiil	Suur-rabakiil, hännak-rabakiil ja valgelaup-rabakiil on kaitsealal	Osad liikide leiukohad on kaardistatud punktobjektina.	Piiritleda kiilide elupaigad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.	Suur-rabakiil, hännak-rabakiil ja valgelaup-rabakiil on kaitsealal esindatud ja	Suur-rabakiili kaitse toimub tegevuskava alusel

Kaitseväärtus ²⁵	Seisund	Kaitse eesmärk ²⁶	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ²⁷	Märkused
<i>(Leucorrhina albifrons)</i> suur-rabakiil <i>(Leucorrhina pectoralis)</i> hännak-rabakiil <i>(Leucorrhina caudalis)</i> LKS – III; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	on levinud 4 leiukohas, suur-rabakiil on levinud 2 leiukohas.	esindatud ja nende elupaigad on soodsas seisundis.	Väheseid andmeid liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.	nende elupaigad on soodsas seisundis.	
Liblikad sõõrsilmik <i>(Lopinga achine)</i> vareskaera-aasasilmik <i>(Coenonympha hero)</i> LKS – III; LoD – IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Vareskaera-aasasilmik on levinud 1 leiukohas, sõõrsilmik on levinud 5 leiukohas.	Sõõrsilmik ja vareskaera-aasasilmik on kaitsealalesindatud ja nende elupaigad on soodsas seisundis.	Osad liikide leiukohad on kaardistatud punktobjektina.	Piiritleda kiilide elupaigad pindobjektina ning kanda andmed EELIS-sse.	Sõõrsilmik ja vareskaera-aasasilmik on kaitsealal esindatud ja nende elupaigad on soodsas seisundis.	
			Väheseid andmeid liigi levikust kaitsealal	EELIS-es olevate leiukohtade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.		
			Poolavatud maastike kadu võsa stumise tõttu, hoolduse puudumine.	Niitmine ja võsa tõrje luhtadel ja teistel poolavatud maastikel.		
Tiigilendlane <i>(Myotis dasycneme)</i> LKS – II; LoD – II, IV; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Tiigilendlane on kaitsealal esindatud ja esineb ühes elupaigas.	Tiigilendlane on kaitsealalesindatud ja esineb vähemalt ühes elupaigas.	Varjupaikade vähenemine ja häirimine.	Liigi levikualade täpsustamine. Looduslikke elupaiku kaitstakse elupaigatüüpide (vana de loodusmetsade) kaitse kaudu.	Tiigilendlane on kaitsealalesindatud ja esineb vähemalt ühes elupaigas.	Liigi kaitse toimub na hkiirlaste tegevuskava alusel
			Toitumispaikade ja elupaikade hävimine.	Piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 1. maist kuni 15. augustini.		
				Vältida uuendusraieid toitumisveekogude kaldapuistutes. Säilitada raietel õõnsustega, nn metsahundi tüüpi puid, sumult seisvaid puid ja tüükaid.		
Händkakk <i>(Strix uralensis)</i> LKS – III; LiD – I; LoA – ei; KE/HA – jah/ei	Liik esineb ühes elupaigas.	Händkakk on kaitsealalesindatud ja elupaik on soodsas seisundis 18 ha ulatuses.	Väheseid ja vananenud andmeid liigi levikust kaitsealal.	EELIS-es olevate elupaikade ja teiste potentsiaalsete elupaikade inventeerimine.	Händkakk on kaitsealalesindatud ja elupaik on soodsas seisundis 18 ha ulatuses.	

2.3. Kooslused

Elva loodusala kaitse-eesmärk on järgmiste loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse: vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ja siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Elva mka kaitse-eesmärk lisaks eelnevale on veel elupaigatüüp okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060).

Lisaks on alal inventeeritud elupaigatüübid liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), lammi-lodumetsad (91E0*) ja laialehised lammimetsad (91F0*). Need kõik tuleb lisada maastikukaitseala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

72% (771 ha) kaitsealast on metsamaa. Kaitseala metsad on peamiselt laanemetsad, valdavad sinilille ja jänesekapsa kasvukohatüübid ning peapuuliigiks on mänd. Elva piirkonna metsad on head puhkemetsad. Kaitsealal on kokku registreeritud loodusdirektiivi I lisa 17 erinevat elupaigatüüpi kogupindalaga 787 ha (sh potentsiaalsed elupaigad) ehk 74% kaitseala pindalast. Elupaigatüübile mittevastavaks ehk nn nullelupaigaks on määratud 252 ha ehk 24% kaitsealast. Nullelupaigaks on õuealad, teed, noored või keskealised või läbiraiutud (kultuur)puistud, mis ei arene lähima 30 aastaga ühelegi elupaigatüübile vastavaks, lageraielangid, liivakarjäär, puhkekohad.

Kõige ulatuslikematel pindadel paiknevad maastikukaitsealal metsaelupaigatüüpidest vanad loodumetsad (9010*; 487 ha), okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060; 81 ha) ja siirdesoo- ja rabametsad (91D0*; 39 ha). Pärandkooslustest esineb Elva maastikukaitsealal kõige enam lamminiite (6450; 81 ha). Kunagistest laiaulatuslikest lamminiitudest on tänapäevaks väga paljud tugevalt halli lepaga võsastunud ja/või tarnamätlikud. Väiksel pindalal leidub kujunevaid lammi-lodumetsasid (91E0*) ja laialehiseid lammimetsi (91F0). Elva maastikukaitseala sooelupaigad on siirde- ja õõtsiksood (7140; 19 ha), liigirikkad madalsood (7230; 0,5 ha) ja allikasood (7160; 9 ha). Allikasoid leidub kõige enam Elva jõe ja sellesse suubuva Laguja oja lammi läänepoolsetel nõlvadel. Teisi elupaigatüüpe leidub maastikukaitsealal väiksematel pindadel. Ülevaate elupaigatüüpide paiknemisest maastikukaitsealal annab lisa 4.

Kaitseala territooriumil on kaardistatud 8 vääriselupaika (VEP) kogupindalaga 142 ha, mis enamasti kattuvad Natura metsaelupaikadega.

2.3.1. Vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140)

LoD – I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Elupaigatüübile vastavad järved on Umbjärv (Illi Umbjärv) (VEE2100700) ja Väike Umbjärv (Illi Väike Umbjärv) (VEE2100800). Järved asuvad Elvast 4-3 km lõuna pool, Elva-Laguja tee lähedal Illipalus metsas. **Umbjärv** on 1,9 ha suurune ja peaaegu ümmarguse kujuga. Umbjärv on avalikult kasutatav veekogu. 2003. ja 2022. aastal registreeriti EELIS-e andmetel järves arvukalt vahelmine näkirohi (*Najas marina subsp. intermedia*), kes kuulub II kaitsekategooriasse. Näkirohu esinemine viitab veekogu heale kvaliteedile²⁸. Sellest 850 m lõuna pool asuv 1,0 h pindalaga **Väike Umbjärv** on põhja-lõuna suunas pikliku kujuga. Ka Väikses Umbjärves otsiti vahelmist näkirohtu, kuid ei

²⁸ [Nõtke näkirohi. Eesti Loodus 2005/3](#)

leitud. Kummagi järve veepeeglit ümbritseb turbasamblaõõtsik. Mõlema järve esinduslikkus on C, ja looduskaitsealine seisund hea. Järved võeti looduskaitse alla²⁹ juba enne maastikukaitseala moodustamist.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud soodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi seisundi parendamine 3,1 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kehtiv kaitsekord: elupaigad asuvad sihtkaitsevööndis, seal on keelatud majandustegevus.

– Puudulikud andmed järvede seisundi kohta

Meetmed: kaitseala järvede uuringu läbiviimine.

2.3.2. Jõed ja ojad (3260)

LoD - I; KE/HA – jah/jah; LoA - jah

Elupaigatüübile vastavad jõed ja ojad on looduslal Elva jõgi, Laguja oja ja Ilusa oja (umbes 34 ha). Vastavalt Natura 2000 eesmärkidele tuleb sellesse elupaigatüüpi kuuluvaid veekogusid hoida looduslikus või looduslähedases seisundis, et tagada tingimused liigirikka ja väärtusliku jõeelustiku säilimiseks. **Elva jõgi** (VEE1036500) (pikkus 72 km, valgala 456 km²)³⁰ on Emajõe ülemjooksu parempoolne lisajõgi, voolates Põlva, Valga ja Tartu maakondades. Kaitseala piires 8–15 m laiuses looduslikus sängis voolav Elva jõgi algab Valgjärvest Põlva maakonnas Otepää kõrgustikul, kulgeb keskjooksul Ugandi lavamaal ja alamjooksul Võrtsjärve nõos, suubudes Emajõkke. Eesti valdavalt tasast pinnamoodi arvestades on jõgi suhteliselt suure kaldega - keskmiselt 2,0 m/km. Ülem- ja keskjooksul vaheldub jõe lähikonnas tiheda asustusega kultuurmaastik metsaga, alamjooksul voolab jõgi läbi hõreda asustusega soiste alade. Elva jõgi kuulub Palu jõe suudmest Mosina paisuni lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse³¹. Selles lõigus paikneb ka Elva loodusala. Veemajanduskava järgi on Elva jõe koondseisund Kaarnaost suudmeni (sellel lõigul paikneb ka Elva loodusala) kesine³². Eesmärgiks on saavutada veekogumi hea seisund 2027. aastaks. Hea seisundi saavutamiseks on vajalik kalade rändetingimuste parandamine.

Praegu on looduslal Elva jõel kaks paisu – Hellenurme (PAIS011620) ja Rundso (PAIS023470). Hellenurme pais eraldab üksteisest ülemjooksu ja keskjooksu vee-elustiku populatsioonid. Paisutuse kõrguseks on 2,4 m ning paisutuse mõju ülesvoolu 1,71 km. Rundso paisu vare paisutuse kõrgus on kuni 0,45 m, kuid mõju ülesvoolu ulatus vaid 10 m. Väikseim kõrguste vahe on 0,2 m, mistõttu on see ka loetud väheoluliseks rändetõkkeks jõeforellile, kuid kalade läbimist soodustaks kindlasti

²⁹ Mäemets, A. 1977. Eesti NSV järved ja nende kaitse. Tallinn, Valgus. 263 lk.

³⁰ Jõgede ja ojade andmed siit: Järvekülg, A. 2001. Eesti jõed. Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus. 750 lk.

³¹ [Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu, RTL 2004, 87, 1362](#)

³² [Ida-Eesti veemajanduskava 2022-2027.](#)

varemete likvideerimine. Peamisteks Hellenurme paisuga seotud ohuteguriteks Elva loodusalale on paisu juures toimuva veekasutusega kaasnev jõe hüdroloogilise režiimi rikkumine ning paisu allalaskmisega kaasneva võlvsetereostus. Olulisteks ohu- ja negatiivseteks mõjuteguriteks on veel jõe tõkestatus, setereostuse oht, ritraalsete elupaikade kadumine ja asendumine paisjärvelise tehisliku elupaigaga, samuti paisjärves toimuvad eutrofeerumisprotsessid ja vee gaasirežiimi halvenemine³³.

2017. a väliuuringute käigus hinnati forelli sigimis- ja kasvualade kogupindala Elva jões ca 8,74 ha-le ning taastootmispotentsiaali ca 12300-le samasuvisele noorjärgule aastas. Katsepüükide põhjal arvutatud samasuvisel isendite taastootmine Elva jões oli 2017. a seisuga 2087 isendit, mis moodustas jões olevatele elupaikadele vastavast potentsiaalset (12290 isendit) ca 17%. Eeltoodust tulenevalt tuleb forelliasurkonna praegune seisund Elva jões hinnata halvaks. Umbes 1/3 forelli sigimis- ja noorjärgude kasvualadest ning taastootmispotentsiaalset asub Hellenurme paisust ülesvoolu jäävates jõeosades, samas kui enamik suurematele forellidele sobivaid kasvualasid jääb Hellenurmest allavoolu. Tõkestatuse tõttu on üles- ja allavoolu asuvad asurkonnad teineteisest püsivalt isoleeritud. Seeläbi väheneb forelli arvukus nii Hellenurmest alla- kui ülesvoolu jäävates jõeosades. Eriti negatiivne on Hellenurme paisu mõju seejuures jõe ülemjooksu asurkonnale, mille eluala on piiratum ja kus vanematele isenditele sobivaid elupaiku napib³⁴.

Jõgede hüdrobioloogilise seire (2010., 2013., 2016. aastal) järgi on Elva jõe ökoloogiline seisundiklass füüsikalise-keemiliste näitajate järgi väga hea. Samuti on väga hea seisund fütobentose, suurtaimestiku ja põhjaloomastiku näitajate järgi. 2010. ja 2013. aastal hinnati ka kalastiku seisundit ning selle põhjal oli jõgi antud seirelõiguses halvas ja kesises seisundis. 2010. aastal võis halva seisundi põhjuseks olla ka jõe kõrge veetase. Kindlasti on jõe kalastiku halb seisund tingitud paisudest³⁵.

Laguja oja (VEE1037400) on Elva jõe keskjooksu parempoolne lisajõgi. Oja ülemjooks asub Valga- ja alamjooks Tartumaa territooriumil. Oja on 10 km pikkune ja valgala 54,3 km². Tähtsam lisaoja on Ilusa oja. Laguja oja on väga suure kaldega: lang ~65,2 m ja keskmine lang ~6,52 m /km. Oja laius on 4-7 (valdavalt 5) m, sügavus 0,4-1,1 (enamasti 0,6) m ja vool kiire: valdavalt 0,6 m/s ja kohati kuni 1,0 m/s. Ojapõhi vahelduvalt kivine, kruusane ja liivane. 1930. aastail oli ojal vesiveski Laguja külas. Olulisi reostusallikaid oja läheduses ei ole teada. Laguja oja kuulub Elva-Kintsli maantee sillast suubumiseni Elva jõkke lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse³¹. Oja alamjooks jääb Elva mka piiresse. Veemajanduskava järgi on Laguja oja koondseisund hea³².

Laguja ojal on keskseks probleemiks koprapaisud, aga ka mõned inimtekkelised paisud ja teetruubid. Kõige olulisemaks rändetakistuseks kalade jaoks on Lipardi talu juures olev teetruup (6,92 km suudmest), mis on tõenäoliselt omavoliliselt ümber kujundatud paisuks. See on püsivalt kõigile kaladele ületamatu rändetakistus. 2016. a väliuuringute käigus hinnati forelli sigimis- ja kasvualade kogu pindala Laguja ojas ca 2,34 ha-le. 2016. a katsepüükide põhjal eeldatav summaarne forelli

³³ Hinnang Hellenurme paisule ka lapääsu rajamise võima likkuse kohta. Osa 2: keskkonnaosa. Koostaja: Rein Järvekülg. 2021

³⁴ [Jõeforelli ja harjuse elupaikade inventuur Elva ja Väikese Emajõe jõestikes](#)

³⁵ Jõgede hüdrobioloogiline seire ja uuringud 2013.a. aruanne. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus
Jõgede hüdrobioloogiline seire 2010. a aruanne. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus

Jõgede hüdrobioloogiline seire ja uuringud 2016.a. aruanne. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus

taastootmine Laguja ojas oli 702 samasuvist isendit, mis moodustas jões olevatele elupaikadele vastavast potentsiaalset (2869 isendit) ca 24%. Eeltoodust tulenevalt tuleb forelliasurkonna praegune seisund Laguja ojas hinnata halvaks³⁴.

Ilusaoja (VEE1037500) (pikkus 7 km, valgala 13,7 km²) on Elva jõe parempoolse lisaoja Laguja oja vasakpoolne lisaoja Otepää kõrgustiku põhjaserval. Oja algab Valgamaalt Mõrtsuka järvest ja suubub Laguja oja 2,4 km kaugusel suudmest. Ülemjooksul on oja väikeses ulatuses süvendatud ja õgvendatud, mujal voolab looduslikus sängis. Ilusaoja on väga suure kaldega - langus 6,89 m/km. Ojal on väike paisjärv. Hoiuala alguspunktis on oja laius 2–3 m, sügavus 0,3–0,5 m ja voolukiirus 0,3–0,5 m/s, keskmine vooluhulk 13 l/s.

Põhiliseks rändetõkkeks Ilusa ojal on alamjooksul, ca 250 m suudmest, asuv Ilusa pais. Paisutuse kõrguseks on 1,4 m ning paisutuse mõjuala ulatub ligikaudu 2 km kaugusele suudmest. Pais on kaladele ületamatu rändetõke. Oja väiksuse ja veevaeguse tõttu pole paisu likvideerimine kalastiku huvidest lähtuvalt siiski otstarbekas. 2016. a väliuuringute käigus hinnati forelli sigimis- ja kasvualade kogupindala Ilusa ojas 0,06 ha-le, eelkõige Ilusa paisust suudmeni³⁶.

2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebasoodne.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 34 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

– Paisutamine

Meetmed: kalade läbipääsu tagamine üles- ja allavoolu kas paisude lammutamise või efektiivsete kalapääsudega, tagades looduslähedase äravoolurežiimi paisust allavoolu jäävas jõesosas.

– Settereostus (sh maaparandussüsteemide rekonstrueerimise käigus)

Meetmed: paisutamise, maaparandussüsteemide rekonstrueerimise või jões ja jõe kaldal tehtavate tööde korral vältida setete kandumist jõkke.

– Veerežiimi muutused.

Meetmed: Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine

– Puude raie jõgede ja ojade kallastel.

Meetmed: Varasemalt avatud, kuid tänaseks võsastunud kallastel on kaldapuistute kujundamine lubatud. Kallaste korrastamise ja vaadete avamise eesmärgil võib mittemetsamaal raiuda põõsaid ja nooremaid puid, põlispuud jätta kasvama. Metsaga kaetud kaldaalalt vette langenud puude eemaldamine on lubatud, kuid ei tohi kahjustada kaldaid.

– Info puudumine

³⁶ [Jõeforelli ja harjuse elupaikade inventuur Elva ja Väikese Ema jõe jõestikes](#)

Meetmed: Inventuur 9,7 ha ja Natura elupaikade kihile on vaja kanda Elva jõe osad, Laguja oja ja Ilusaoja.

2.3.3. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)

LoD - I; KE/HA – ei/ei; LoA - ei

Lisaks lubjavaesel mullal kasvavatele aruniitudele arvatakse Eestis sellesse elupaigatüüpi ka liigirikkamad poollooduslikud paluniidud. Taimekasvatuse seisukohast parasniiskete ja niiskete aruniitude pinnamood on tasane või veidi nõgus, selliseid rohumaid on ka laugete nõlvadejalameil.³⁷ 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebasoodne.

Elupaigatüüp inventeeriti esmakordselt Elva mka-l 2018. aasta inventuuri käigus Vahetigase veski lähistel. Elupaigatüübi pindala on 0,9 ha ja esinduslikkus B.

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaiga kinnikasvamine, võsastumine.

Meetmed: niidu kinnikasvamisel puu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine.

Meetmed: hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamiskoormuse järgimine, niitmisel heina koristamine.

Meetmed: kaaluda loodusala ja maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks seadmist.

2.3.4. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)

LoD - I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Niiskuslembeseid kõrgrohustuid kasvab Eestis kitsaste ribadena jõgede ja järvede kaldail, kohati ka metsaservades. Niiduribad moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma tuumala ümber ja võivad osutada ka kaitstavate liikide kasvukohaks.³⁸ 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud soodne.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 0,9 ha esinduslikkusega A/B. 2018. aasta inventuuri käigus leiti, et elupaigatüüpi 6430 Elva looduslal ei ole põhjust Elva jõe äärsetel lammialadel 5,1 ha ulatuses määrata, vaid määrata alad elupaigatüüpi lamminiidud (6450), kuna sealsed kooslused asuvad üleujutusest mõjutatud aladel elupaigatüüpide 6450 vahel³⁹. Kaardistatud alade hooldamine on keeruline, kuna tihti on tegemist liigniiskete või raskesti ligipääsetavate aladega ning seetõttu on nende majandamispotentsiaali hinnatud pärandniitude tegevuskava⁴⁰ järgi madalaks.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 0,9 ha suurusel alal.

³⁷ Paa, J. 2004. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

³⁸ Paa, J. 2004. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

³⁹ Hiiesalu, I. 2018. Metsaelupaikade inventuur 2017-2018 I. Elva inventuuriala aruanne.

⁴⁰ [Pärandniitude tegevuskava 2021–2027. Kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori asetäitja 24.03.2021 käskkirjaga nr 1-1/21/60](#)

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaiga kinnikasvamine, võsastumine.

Meetmed: niidu kinnikasvamisel puu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine.

Meetmed: hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamiskoormuse järgimine, niitmisel heina koristamine.

2.3.5. Lamminiidud (6450)

LoD I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Lamminiidud ehk luhad esinevad jõgede ja ojade üleujutatavatel lammialadel. Sõltuvalt maapinna kõrgusest (asendist lammil), samuti jõe voolukiirusest, võivad üleujutuse kestus ning tulvaveega toodud setete hulk üsnagi erineda. Niiskustingimused lammi eri osades vahelduvad ajuti kuivadest kuni pidevalt märgadeni. Taimestik valitsevad sageli kõrgekasvulised kõrrelised ja tarnad.⁴¹ 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebasoodne.

Üheks loodusala eriliseks väärtuseks on Elva jõe lammil asuvad suhteliselt väikese pindalaga luhaniidud. Luhaniidud moodustavad jõe ja seda ümbritsevate liivalavadega ühtse maastikulise kompleksi ning on elupaigaks väärtuslikele linnu- ja putukaliikidele. Niitude säilitamine on oluline ka jõe veerežiimi ja vee-elustiku seisukohalt. Kunagistest laiaulatuslikest lamminiitudest on tänapäevaks väga paljud tugevalt halli lepaga võsastunud ja/või tarnamätlikud. Pikas perspektiivis (>30 aasta) arenevad nendest aladest lammi-lodumetsad (*91E0) või laialehised lammimetsad kaldavallidel (91F0)⁴².

Pärandniitude tegevuskavas on Elva looduslal kaardistatud 10,5 ha kõrge taastamisväärtusega lamminiite. Need alad annavad infot, kus saaks alustada alade taastamist selliselt, et nende ökoloogiline efektiivsus oleks kõige suurem.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 9,1 ha esinduslikkusega A; 36,3 ha esinduslikkusega B; 28,5 ha esinduslikkusega C; 0,3 ha-l on esinduslikkus määramata.

Elva loodusala lamminiidud on sageli väga raskesti ligipääsetavad ja väikese pindalaga ning seetõttu hooldati 2022. aastal lamminiite karjatamise ja niitmise teel 11,6 ha-l. Kõrge taastamisväärtusega aladest võeti niitmise teel hooldusesse 1 ha. Kogu hooldatav ala moodustab suurema kompleksi Elva jõe kaldal.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 16,8 ha suurusel alal, elupaigatüübi seisundi parendamine 22,2 ha suurusel alal. Andmete täpsustamine 0,3 ha-l.

Mõjutegurid ja meetmed

⁴¹ Paa I, J. 2004. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

⁴² Hiiesalu, I. 2018. Metsaelupaikade inventuur 2017–2018 I. Elva inventuuriala aruanne.

– Elupaiga kinnikasvamine, võsastumine.

Meetmed: niidu kinnikasvamisel puu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine.

Meetmed: hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamiskoormuse järgimine, niitmisel heina koristamine.

2.3.6. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)

LoD - I; KE/HA – ei/ei; LoA - ei

Sellesse elupaigatüüpi mahuvad vähesel määral kuni mõõdukalt väetatud rohumaad. Kuna väetamine vähendab oluliselt liigirikkust, pole niisugustel niitudel Eestis kaitseväärtust, kuid kohati võivad need olla olulised puhveraladena muude väärtuslikumate elupaikade vahel ja ümber. Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad ka rohkem kui kümne aasta eest sööti jäetud põllumaad, millel looduslik taimkate on enam-vähem taastunud. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupu kasvamist niitudul pole selle elupaiga määratlemisel Eestis ainumääravaks peetud.⁴³ 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud soodne.

Elupaigatüüp inventeeriti esmakordselt 2018. aasta inventuuri käigus. Elupaigatüübi pindala on 1,2 ha esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaiga kinnikasvamine, võsastumine.

Meetmed: niidu kinnikasvamisel puu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine.

Meetmed: hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamiskoormuse järgimine, niitmisel heina koristamine.

Meetmed: kaaluda loodusala ja maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks seadmist.

2.3.7. Siirde- ja õõtsiksood (7140)

LoD – I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Õõtsiksood on kujunenud veekogude kinnikasvamisel. Taimede juurte ja vartega läbipõimunud ning osaliselt turvastunud õõtskamara alla jääb püdeli muda või veekiht. Õõtskamaraal kasvavad valdavalt madalsootaimed. Siirdesoo on vaheaste madalsoo arengus kõrgsooks ehk rabaks. Kui mätta- ja peenravahede taimed ammutavad siin enamiku toitaineid veel põhjaveest, siis mätastel ja peenardel kasvavad taimed oma juurtega enam põhjaveeni ei küüni ning toituvad peamiselt sademeveega toodavast ainesest. Seetõttu kasvavad mättavahedes madalsoole omased tarnad ja teised rohhtaimed, mätastel aga lisaks turbasammaldele puitunud varrega puhmastaimed nagu rabaski.⁴⁴ 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebasoodne.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 1,4 ha esinduslikkusega A; 14 ha esinduslikkusega B; 3,5 ha esinduslikkusega C. Siirde- ja õõtsiksood on kaardistatud väikeste järvede kallastel, Ilusa oja kallastel ja kohati Elva jõe ääres. Need on väikesepindalised, suhteliselt heas seisus märgalad.

⁴³ Eesti looduse infosüsteem (EELIS)

⁴⁴ Eesti looduse infosüsteem (EELIS)

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 15,4 ha suurusel alal, elupaigatüübi seisundi parendamine 3,5 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kaitsekord (sh uute maaparandussüsteemise rajamise ja olemasolevate hooldamise keeld sihtkaitsevööndites ning uute maaparandussüsteemide rajamise keeld piiranguvööndites)

– Veerežiimi muutused

Meetmed: vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või kinnikasvamise kaudu.

Meetmed: kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.

2.3.8. Allikad ja allikasood (7160)

LoD – I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Elupaigatüüp allikad ja allikasood paikneb seal, kus põhjavesi voolab või immitseb maapinnale. Neid iseloomustab aastaringselt ühtlaselt madala temperatuuriga ja püsivalt kõrge veetase. Allikatest pärinev vesi on hapniku- ja mineraaliderikas ja soode taimestik liigirikas.⁴⁵ 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebasoodne.

Elva liiviku piirkonnas leidub hulgaliselt allikasoid, mis asetsevad Elva jõe ja tema lisajõgede lõikumisel liivatasandikku moodustunud orgude nõlvadel. Suuremad neist on Uderna, Illi, Tõrvaaugu ja Varesepalu allikasood, mis kõik on suhteliselt liigirikkad.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 5,1 ha esinduslikkusega A; 2,9 ha esinduslikkusega B; 1 ha esinduslikkusega C. Allikad ja allikasood on kaardistatud Elva jõe nõlvade all, Illi ja Laguja oja kallastel ja Päidlapalus. Need on väikesepindalised, suhteliselt heas seisus märgalad.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 8 ha suurusel alal, elupaigatüübi seisundi parendamine 2,1 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kaitsekord (sh uute maaparandussüsteemise rajamise ja olemasolevate hooldamise keeld sihtkaitsevööndites ja loodusreservaatides ning uute maaparandussüsteemide rajamise keeld piiranguvööndites)

– Veerežiimi muutused

⁴⁵ [Soode tegevuskava aastateks 2016–2023 \(kinnitatud 18.01.2016\).](#)

Meetmed: vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või hooldamata jätmise kaudu.

Meetmed: kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.

2.3.9. Liigirikkad madalsood (7230)

LoD - I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Madalsoo on soode esimene arenguaste, kus rohkem kui 30 cm tusedusest turbakihist hoolimata saavad taimed suurema osa toitaineid põhjaveest. Selle elupaigatüübi alla kuuluvad liigirikkad madalsood ja soostuvad niidud⁴⁶. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud halb.

Allikasoo, siirde- ja õõtsiksoode ning liigirikaste madalsoode üleminekud on sageli tinglikud ning madalsood esineb eelpool nimetatud sootüüpidega piirnevalt, samuti väikesel pindalal positiivsete pinnavormide vahelistes nõgudes.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 0,5 ha esinduslikkusega B Päidlapalu sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 0,5 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kaitsekord (sh uute maaparandussüsteemise rajamise ja olemasolevate hooldamise keeld sihtkaitsevööndites ning uute maaparandussüsteemide rajamise keeld piiranguvööndites).

– Veerežiimi muutused

Meetmed: vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või hooldamata jätmise kaudu.

Meetmed: kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.

2.3.10. Vanad loodusmetsad (9010*)

LoD - I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Elva loodusala metsakoosluste struktuuri ja seisundit on mõjutanud inimtegevus mitmesuguste raietega, hooldusega (lamapuidu koristamine), puhkemajandsulike teede ja radade rajamisega, ürituste korraldamisega jne. Raied on ühtlustanud puistute vanuselist struktuuri, diameetrit ning kõrgust. Sellele vaatamata on metsaelupaikadel kõrge ja keskmine looduskaitseväärus. Paljudes kohtades esineb lamapuitu, kõdupuitu, vanu puid jm loodusmetsa olulisi struktuurielemente. Maaparandussüsteemid elupaigatüüpides enamasti puuduvad. Kogu kaitseala metsad on tihedasti täis metsaradasid, kuid arvestades suurt puhkajate ja tervisesportlaste hulka võib külastuskoormust pidada pigem mõõdukaks ning ka prahistamist esineb vähe. Paikades, kus on ohtralt jäätmeid

⁴⁶ Paa, J. 2004. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

ladustatud on selgelt näha, et need on sinna toodud spetsiaalselt autodega (Elva-Hellenurme maantee äärsed metsad)⁴⁷.

Elupaigatüüp 9010* hõlmab looduslikke vanu metsi erinevatel kasvukohatüüpidel, aga ka looduslike häiringute aladele uuenevaid igas vanuseastmes puistuid. Kuna Eestis inimtegevusest täiesti mõjutamata metsi enam peaaegu ei leidu, arvatakse siia elupaigatüüpi sellised metsad, mis on küll kujunenud suuremal või vähemal määral inimtegevuse tulemusena, kuid vastavad põlismetsa või loodusemetsa kriteeriumitele. Eestis kuuluvad siia tüübirühma nii okas- ja segametsad, kui ka osa lehtmetsadest, v.a laialehised metsad ja laialehiste puuliikidega liigirikkad kuuse-segametsad⁴⁸. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud halb.

Vanasad loodusemetsasid ohustab metsamajanduslik tegevus. Metsaelupaigatüübi seisundit mõjutab ka elupaigatüübi naabruses tehtavad ulatuslikud raietööd. Vana loodusemetsa elupaigatüübi seisund paraneb loodusliku arengu tulemusena. Kuna Elva loodusala metsad esinevad peamiselt kuivadel ja parasniisketel kasvukohtadel ei ole olnud tarvidust neid kuivendada⁴⁷ ning seetõttu otseseid kaitsekorralduslike töid elupaigatüübi seisundi parandamiseks ei planeerita.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 15,4 ha esinduslikkusega A; 182 ha esinduslikkusega B; 86 ha esinduslikkusega C. Potentsiaalseid vanasad loodusemetsasid (kujunevad elupaigaks 30 aasta jooksul) on kaitsealal kokku ligikaudu 217,1 ha. Range kaitse (sihtkaitsevööndi kaitsekord) on tagatud 210 ha vanadest loodusemetsadest ja 82 ha potentsiaalsetest vanadest loodusemetsadest. Range kaitse all olevatest vanadest loodusemetsadest on kõige enam B esinduslikkuse hinnanguga metsasid (150 ha). Tegemist on enimlevinud elupaigatüübiga kaitsealal.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 197,4 ha suurusel alal. Elupaigatüübi seisundi parendamine 86 ha suurusel alal. Elupaigatüübi kujunemise potentsiaal 82,1 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Elupaigatüübi esinemisalad on valdavalt tzoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kaitse-eeskirja kohaselt ei ole lubatud metsa majandamine ning on seatud piirangud maaparandussüsteemide hooldamisele.

– Metsamajanduslik tegevus piiranguvööndis

Meetmed: Elupaigatüübi levikualal on metsamajanduslikud tööd keelatud.

2.3.11. Rohunditerikkad kuusikud (9050)

LoD - I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Rohunditerikkad kuusikud hõlmavad hea veevarustusega ning toitainerikka pehme mullahuumusega alasid orgudes, nõgudes, nõlvade jalameil ning sooservades. Puurindes valitseb harilik kuusk, kuid

⁴⁷ Hiiesalu, I. 2018. Metsaelupaikade inventuur 2017-2018 I. Elva inventuuriala aruanne.

⁴⁸ Paa, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

kaasnedavad võivad ka laialehised liigid, rohurindes esinevad kõrgekasvulised lopsakad saluained, kõrrelised, sõnajalad või angervaks⁴⁹. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebapiisav.

Elupaigatüüpi esineb looduslalal 4,3 ha esinduslikkusega C. Potentsiaalseid rohunditerikkaid kuusikuid (kujunevad elupaigaks 30 aasta jooksul) on kaitselalal kokku ligikaudu 22,5 ha, sellest 0,7 ha paikneb piiranguvööndis.

SDF-i kantud pindala on oluliselt suurem, kui elupaikade tegelik (EELIS-sse kantud) pindala, mida täpsustati 2018. aastal inventuuri käigus. Inventuuris leiti, et elupaigatüüpi 9050 esineb Elva looduslalal oluliselt vähem kui seda varasemate inventuuride käigus on määratud. Peamine põhjus ümbermääramiseks tulenes puistu koosseisust - ei leitud piisavas osakaalus harilikku kuuske ja selle perspektiiv enamupuuliigi staatusesse tõusta eeloleva 30 aasta jooksul ei ole tõenäoline⁴⁷. Varasemalt 9050 elupaigatüüpi määratud metsad inventeeriti 9010* (131 ha), 9060 (54 ha) ja 9050 (22 ha) tüüpi. 76 ha ei vastanud elupaigatüübi kirjeldusele, tegemist keskealiste või majandatud metsadega. Standardandmebaasi tuleb korrigeerida ning kaitsta elupaika EELIS-sse kantud ulatuses.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi seisundi parendamine 4,3 ha suurusel alal. Elupaigatüübi kujunemise potentsiaal 21,8 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Elupaigatüübi esinemisalad on valdavalt tzoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kaitse-eeskirja kohaselt ei ole lubatud metsa majandamine ning on seatud piirangud maaparandussüsteemide hooldamisele.

– Metsamajanduslik tegevus piiranguvööndis

Meetmed: Elupaigatüübi levikualal on metsamajanduslikud tööd keelatud.

2.3.12. Okasmetsad moreenikõrgendikel (9060)

LoD - I; KE/HA – jah/ei; LoA - ei

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad Eestis ooside, moreeniküngaste ja voorte lagedel ning nõlvadel kasvavad okasmetsad (sürjametsad). Alustaimestik on sürjametsades liigirikas, kuna happelisele mullale iseloomulikud taimed võivad siin kasvada kõrvuti toitainete poolest nõudlike (salumetsadele iseloomulike) liikidega, niidutaimedega või loometsadele omaste mulla kuivust taluvate liikidega (päikesepaistelisel nõlvadel ja lagedel võib muld suvel kohati läbi kuivada). Moreenikõrgendike ülaosas valitseb puurindes enamasti mänd, nõlvadel lisanduvad kuusk ja lehtpuud⁵⁰. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebapiisav.

Elupaigatüüpi esineb kaitselalal 68,6 ha esinduslikkusega B; 11,1 ha esinduslikkusega C. Potentsiaalseid okasmetsi moreenikõrgendikel (kujunevad elupaigaks 30 aasta jooksul) on kaitselalal

⁴⁹ PaaI, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaiga tüüpide käsiraamat.

⁵⁰ PaaI, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaiga tüüpide käsiraamat.

1,1 ha. Range kaitse (sihtkaitsevööndi kaitsekord) on tagatud 79 ha elupaigatüübi metsadest ja 1 ha potentsiaalsetest oosimetsadest. Range kaitse all olevatest 9060 elupaigatüübi metsadest on kõige enam B esinduslikkuse hinnanguga metsasid (68 ha). 9060 elupaigatüübi metsad on levinud peamiselt Vapramäel, aga ka Pirnaku metsas ja Elva mka lõunaosas.

Elupaigatüüp 9060 ei ole seatud Elva loodusala kaitse-eesmärgiks. Kaitsekorralduskava teeb ettepaneku lisada 9060 Elva loodusala kaitse-eesmärgiks. Okasmetsad moreenikõrgendikel elupaigatüübi seisund paraneb loodusliku arengu tulemusena. Otseseid kaitsekorralduslike töid elupaigatüübi seisundi parandamiseks ei planeerita.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 68,6 ha suurusel alal. Elupaigatüübi seisundi parendamine 11,1 ha suurusel alal. Elupaigatüübi kujunemise potentsiaal 1,1 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Elupaigatüübi esinemisalad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kaitse-eeskirja kohaselt ei ole lubatud metsa majandamine ning on seatud piirangud maaparandussüsteemide hooldamisele.

2.3.13. Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)

LoD - I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Elupaigatüüp hõlmab Eestis soostuvaid lehtmetsi, (päris)madalsoometsi ja lodumetsi, mis kasvavad tasasel maal, lauetes nõgudes või nõlvade jalamil, kus põhjavesi on maapinna lähedal. Põhjavee tase on muutuv: kevaditi on see kõrge, ulatudes tihti maapinnale, suvel langeb sügavale. Soostuvates metsades on turbahorisoni tüsedus alla 30 cm⁵¹. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud halb.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 1,6 ha esinduslikkusega B; 2,3 ha esinduslikkusega C. Potentsiaalseid soostuvaid ja soolehtmetsi (kujunevad elupaigaks 30 aasta jooksul) on kaitsealal ligikaudu 10,7 ha. Range kaitse (sihtkaitsevööndi kaitsekord) on tagatud 3 ha soometsadest ja 7 ha potentsiaalsetest soometsadest. Piiranguvööndis paikneb väike osa soometsadest – 4,5 ha, millest 4 ha kujuneb elupaigatüübiks 30 aasta jooksul.

SDF-i kantud pindala on suurem, kui elupaikade tegelik (EELIS-sse kantud) pindala, mida täpsustati 2018. aastal inventuuri käigus. Selle põhjuseks on elupaikade vale või ebatäpne määratlus, kuna Natura alade moodustamisel määratleti elupaikade pindalad kameraalselt olemasolevate andmete põhjal ning täiendavaid inventuure/välitöid elupaikade kaardistamiseks läbi ei viidud. Seetõttu on ekslikult määratud 9080* elupaigatüübiks suuremad alad, kui neid tegelikult Elva looduslal esineb.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 1,6 ha suurusel alal. Elupaigatüübi seisundi parendamine 2,3 ha suurusel alal. Elupaigatüübi kujunemise potentsiaal 6,6 ha suurusel alal.

⁵¹ Paa, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Elupaigatüübi esinemisalad on valdavalt tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kaitse-eeskirja kohaselt ei ole lubatud metsa majandamine ning on seatud piirangud maaparandussüsteemide hooldamisele.

+ Kaitse-eeskirja kohaselt on lubatud ning soodustatud loodusliku veerežiimi taastamistööd.

– Metsamajanduslik tegevus piiranguvööndis.

Meetmed: Elupaigatüübi levikualal on metsamajanduslikud tööd keelatud.

– Maaparandussüsteemide tõttu kohati rikutud veerežiim⁵².

Meetmed: vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või hooldamata jätmise kaudu.

Meetmed: kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.

2.3.14. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)

LoD - I; KE/HA – jah/ei; LoA - jah

Siirdesoo- ja rabametsad ümbritsevad tavaliselt lagedat rabamassiivi. Metsad on väga olulised, kuna moodustavad puhverala raba ja põllumajandusmaastiku vahel. Rabametsades domineerib puuliikidest mänd. Siirdesoometsas, mis on rabametsa ja madalsoometsa vaheaste, kasvavad suurimides peamiselt sookask ja mänd. Siirdesoo- ja rabametsades on turbahorisondi tusedus üle 30 cm⁵³. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebapiisav.

Elupaigatüüpi esineb looduslal 5,3 ha esinduslikkusega A; 9,3 ha esinduslikkusega B; 10 ha esinduslikkusega C. Potentsiaalseid siirdesoo- ja rabametsi (kujunevad elupaigaks 30 aasta jooksul) on kaitsealal kokku ligikaudu 14,2 ha. Range kaitse (sihtkaitsevööndi kaitsekord) on tagatud 16 ha siirdesoo- ja rabametsadest ja 3 ha potentsiaalsetest siirdesoo- ja rabametsadest. Piiranguvööndis paikneb 20 ha siirdesoo- ja rabametsadest, millest 11 ha kujuneb elupaigatüübiks 30 aasta jooksul.

Kaitse-eesmärk

Kaitse-eesmärk: Elupaigatüübi säilitamine 14,6 ha suurusel alal. Elupaigatüübi seisundi parendamine 10 ha suurusel alal. Elupaigatüübi kujunemise potentsiaal 2,9 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Elupaigatüübi esinemisalad on valdavalt tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kaitse-eeskirja kohaselt ei ole lubatud metsa majandamine ning on seatud piirangud maaparandussüsteemide hooldamisele.

⁵² Hiiesalu, I. 2018. Metsaelupaikade inventuur 2017-2018 I. Elva inventuuriala aruanne.

⁵³ Paa, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

+ Kaitse-eeskirja kohaselt on lubatud ning soodustatud loodusliku veerežiimi taastamistööd.

– Metsamajanduslik tegevus piiranguvööndis.

Meetmed: Elupaigatüübi levikualal on metsamajanduslikud tööd keelatud.

– Maaparandussüsteemide tõttu kohati rikutud veerežiim⁵⁴.

Meetmed: vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või hooldamata jätmise kaudu.

Meetmed: kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.

2.3.15. Lammi-lodumetsad (91E0*)

LoD - I; KE/HA – ei/ei; LoA - ei

Lammimetsad kasvavad jõe- ja ojalammidel, samuti madalatel järveäärsetel üleujutusosaladel kihilistel, tulvavete poolt kohale kantud ainese setetel⁵⁵. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud soodne.

Elupaigatüüp inventeeriti esmakordselt 2018. aasta inventuuri käigus Väikese Umbjärve ja Elva jõe vahelisel alal. Potentsiaalse lammimetsa (kujunevad elupaigaks 30 aasta jooksul) pindala on 10,9 ha. Lammi-lodumetsad on Euroopas haruldased ning seetõttu tuleb neid kaitsta ning väärtustada. Seega tuleb kaaluda elupaigatüübi lisamist Elva loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Elupaigatüübi esinemisalad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kaitse-eeskirja kohaselt ei ole lubatud metsa majandamine ning on seatud piirangud maaparandussüsteemide hooldamisele.

2.3.16. Laialehised lammimetsad (91F0)

LoD - I; KE/HA – ei/ei; LoA - ei

Laialehised lammimetsad katavad jõesängiga või vanajõgede sootidega rööbiti kulgevaid kaldavalle, mille laius võib jõe suuruselt tulenevalt olla väga erinev⁵⁵. 2019. aastal esitatud Natura aruandluse järgi on elupaigatüübi seisund Eestis aastatel 2013–2018 olnud ebapiisav.

Elupaigatüüp inventeeriti esmakordselt 2018. aasta inventuuri käigus mitmetes kohtades Elva jõe ääres. Potentsiaalse laialehise lammimetsa (kujunevad elupaigaks 30 aasta jooksul) pindala on 9,5 ha. Laialehised lammimetsad on Euroopas haruldased ning seetõttu tuleb neid kaitsta ning väärtustada. Seega tuleb kaaluda elupaigatüübi lisamist Elva loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Elupaigatüübi esinemisalad on valdavalt tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kaitse-eeskirja kohaselt ei ole lubatud metsa majandamine ning on seatud piirangud maaparandussüsteemide hooldamisele.

⁵⁴ Hiiesalu, I. 2018. Metsaelupaikade inventuur 2017-2018 I. Elva inventuuriala aruanne.

⁵⁵ Paa, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.

+ Kaitse-eeskirja kohaselt on lubatud ning soodustatud loodusliku veerežiimi taastamistööd.

– Veerežiimi muutused.

Meetmed: vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või hooldamata jätmise kaudu.

Meetmed: kaalutlusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.

2.4. Koosluste kaitseväärtuste koondtabel

Kaitseväärtus ⁵⁶	Seisund ⁵⁷	Kaitse eesmärk ⁵⁸	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁵⁹	Märkused	Panus üldpindalasse / SDF-i (%) ⁶⁰
Loodusala (sh siseriiklikud) eesmärgid							
Vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	3,1 ha / C	Elupaigatüübi seisundi parendamine 3,1 ha suurusel alal.	Puudulikud andmed järvede seisundi kohta.	Kaitseala järvede uuringu läbiviimine. Looduslikule arengule jätmine 3,1 ha.	Heas seisus elupaiku on säilinud 3,1 ha, sh 3,1 ha taastatud.		0,072 / 0,092
Jões ja ojad (3260) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/jah	9,7 ha teadmata seisundiga.	Elupaigatüübi säilitamine 34 ha suurusel alal.	Paisutamine	Kalade läbipääsu tagamine üles- ja alla voolu kas paisude lammutamise või efektiivsete kalapääsudega, tagades looduslähedase ära voolurežiimi paisust alla voolu jäävas jõeosas.	Heas seisus elupaiku on säilinud 34 ha, sh andmed on täpsustunud 9,7 ha suurusel alal.	Natura elupaikade kihile on vaja kanda Elva jõe osad, Laguja oja ja Ilusa oja.	0,1 / 0,29
			Settereostus (sh maaparandussüsteemide rekonstrueerimise käigus)	Paisutamise, maaparandussüsteemide rekonstrueerimise või jões ja jõe kaldal tehtavate tööde korral vältida setete kandumist jõkke.			
			Veerežiimi muutused	Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.			

⁵⁶ KE (jah/ei) – on või ei ole kaitstava ala kaitse-eesmärk;

LoA (jah/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk;

⁵⁷ Elupaigatüübi esinduslikkus: A – väga hea, B – hea, C – arvestatav

⁵⁸ Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

⁵⁹ Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

⁶⁰ [2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal](#)

Kaitseväärtus ⁵⁶	Seisund ⁵⁷	Kaitse eesmärk ⁵⁸	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁵⁹	Märkused	Panus üldpinda- lasse / SDF-i (%) ⁶⁰
			Puude raie jõgede ja ojade kallastel.	Varasemalt avatud, kuid tänaseks võsastunud kallastel on kaldapuistute kujundamine lubatud. Kallaste korramise ja vademise eesmärgil võib mittemetsamaal raiuda põõsaid ja nooremaid puid, põlispuud jätta kasvama. Metsaga kaetud kaldaalalt vette langenud puude eemaldamine on lubatud, kuid ei tohi kahjustada kaldaid.			
			Info puudumine	Inventuur 9,7 ha			
Niiskuselbesed kõrgrohustud (6430) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	0,7 ha / B 0,2 ha / A, kuid andmed vanad.	Elupaigatüüpi säilitamine 0,9 ha suurusel alal.	Võsastumine	Hooldamine 0,7 ha. <ul style="list-style-type: none"> Niidu kinnikasvamisest puu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine. Hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamiskoormuse järgimine, niitmisel heina koristamine. 	Heas seisus elupaiku on säilinud 0,9 ha, sh andmed on täpsustatud 0,2 ha.	Vale määrang. 2018. aasta inventuuri käigus leiti, et elupaigatüüpi 6430 Elva mka-lei ole põhjust Elva jõe äärsedel lammialadel 5,1 ha ulatuses määrata, vaid määrata lade elupaigatüüpi lamminiidud (6450), kuna seaselused kooslused asuvad üleujutusest mõjutatud aladel elupaigatüüpide 6450 vahel	0,045 / 0,05
		Andmete täpsustamine 0,2 ha-l. ⁶¹	Info puudumine	Inventuur 0,2 ha.			

⁶¹ Elupaigatüüpide andmed peavad olema täpsustatud aastaks 2030

Kaitseväärtus ⁵⁶	Seisund ⁵⁷	Kaitse eesmärk ⁵⁸	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁵⁹	Märkused	Panus üldpinda- lasse / SDF-i (%) ⁶⁰
Lamminiidud (6450) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	9,1 ha / A 36,3 ha / B 28,5 ha / C 0,3 ha / teadmata seisundiga	Elupaigatüübi säilitamine 16,8 ha suurusel alal.	Võsastumine	Hooldamine 16,8 ha. Taastamine ja seejärel hooldamine 22,2 ha. <ul style="list-style-type: none"> Niidu kinnikasvamisel puu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine. Hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamis- koormuse järgimine, niitmisel heina koristamine. 	Heas seisus elupaiku on säilinud 39 ha, sh 22,2 ha taastatud.		0,49-0,39 / 0,49
		Elupaigatüübi seisundi parendamine 22,2 ha suurusel alal.	Info puudumine	Inventuur 0,3 ha.	Andmed on täpsustatud 0,3 ha suurusel alal.		
Siirde- ja õõtsiksood (7140) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	1,4 ha / A 14 ha / B 3,5 ha / C	Elupaigatüübi säilitamine 15,4 ha suurusel alal.	Veerežiimi muutused	Vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või kinnikasvamise kaudu.	Heas seisus elupaiku on säilinud 18,9 ha, sh 3,5 ha taastatud.		0,04 / 0,05
		Elupaigatüübi seisundi parendamine 3,5 ha suurusel alal.		Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine			
Allikad ja allikasood (7160) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	5,1 ha / A 2,9 ha / B 2,1 ha / C	Elupaigatüübi säilitamine 8 ha suurusel alal.	Veerežiimi muutused	Vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või kinnikasvamise kaudu.	Heas seisus elupaiku on säilinud 10,1 ha, sh 2,1 ha taastatud.		1,125 / 2
		Elupaigatüübi seisundi parendamine 2,1 ha suurusel alal.		Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.			
Liigirikad madalsood (7230) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	0,5 ha / B	Elupaigatüübi säilitamine 0,5 ha suurusel alal.	Veerežiimi muutused	Vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või kinnikasvamise kaudu.	Heas seisus elupaiku on säilinud 0,5 ha.		0,001 / 0,002
				Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.			

Kaitseväärtus ⁵⁶	Seisund ⁵⁷	Kaitse eesmärk ⁵⁸	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁵⁹	Märkused	Panus üldpinda- lasse / SDF-i (%) ⁶⁰
Vanad loodumetsad (9010*) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	15,4 ha / A 182 ha / B 86 ha / C 217,1 ha / p	Elupaigatüübi säilitamine 197,4 ha suurusel alal. Elupaigatüübi seisundi parendamine 86 ha suurusel alal.	Metsaraie	Looduslikule arengule jätmise 283,4 ha.	Heas seisus elupaiku on säilinud 283,4 ha. Kujunemise potentsiaal 182,1 ha		0,4 / 0,48
Rohundite-rikkad kuusikud (9050) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	4,3 ha / C 22,5 ha / p	Elupaigatüübi seisundi parendamine 4,3 ha suurusel alal.	Metsaraie	Looduslikule arengule jätmise 4,3 ha.	Heas seisus elupaiku on säilinud 4,3 ha. Kujunemise potentsiaal 121,8 ha.	Vale määrang. Pindala muutunud täpsustava inventuuri tulemusena 2018. aastal. Varasemalt kaardistatud elupaigad määratleti suuresti 9010*, 9060, 9080* elupaigaks. Lisaks olid osad alad algselt valesti määratud ja elupaigatüübi tingimustele ei vasta.	0,04 / 0,05
Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) LoD - I LoA – jah;	1,6 ha / B 2,3 ha / C 10,7 ha / p	Elupaigatüübi säilitamine 1,6 ha suurusel alal.	Metsaraie Maaparandussüsteemide tõttu kohati rikutud veerežiim	Looduslikule arengule jätmise 3,9 ha. Vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või kinnikasvamise kaudu.	Heas seisus elupaiku on säilinud 3,9 ha.	Vale määrang. Pindala muutunud täpsustava inventuuri tulemusena 2018.	0,008 / 0,008

Kaitseväärtus ⁵⁶	Seisund ⁵⁷	Kaitse eesmärk ⁵⁸	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁵⁹	Märkused	Panus üldpinda- lasse / SDF-i (%) ⁶⁰
KE/HA – jah/ei		Elupaigatüübi seisundi parendamine 2,3 ha suurusel alal.		Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine.	Kujunemise potentsiaal 16,6 ha.	aastal. Varasemalt kaardistatud elupaigad määratleti suuresti 9010* ja 91D0* elupaigaks. Lisaks oli väike ala algselt valesti määratud ja elupaigatüübi tingimustele ei vasta.	
Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) LoD - I LoA – jah; KE/HA – jah/ei	5,3 ha / A 9,3 ha / B 10 ha / C 14,2 ha / p	Elupaigatüübi säilitamine 14,6 ha suurusel alal. Elupaigatüübi seisundi parendamine 10 ha suurusel alal.	Metsaraie	Looduslikule arengule jätmise 24,6 ha.	Heasseisus elupaiku on säilinud 24,6 ha.		0,05-0,04 / 0,06
			Maaparendussüsteemide tõttu kohati rikutud veerežiim	Vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või kinnikasvamise kaudu.	Kujunemise potentsiaal 12,9 ha.		
				Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine			
Ainult siseriiklikud kaitse-eesmärgid							
Okasmetsad moreenikõrgendikel (9060) LoD - I LoA – ei; KE/HA – jah/ei	68,5 ha / B 11,1 ha / C 1,1 ha / p	Elupaigatüübi säilitamine 68,6 ha suurusel alal. Elupaigatüübi seisundi parendamine 11,1 ha suurusel alal.		Looduslikule arengule jätmise 79,7 ha.	Heasseisus elupaiku on säilinud 79,7 ha. Kujunemise potentsiaal 11,1 ha.	Elupaigatüübi esinemisala on tzoneeritud sihtkaitsevööndisse. <u>Kaaluda 9060 Elva loodusala kaitse-eesmärgiks seadmist.</u>	2,49 / 2,49

Kaitseväärtus ⁵⁶	Seisund ⁵⁷	Kaitse eesmärk ⁵⁸	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁵⁹	Märkused	Panus üldpinda- lasse / SDF-i (%) ⁶⁰
Kaaluda loodusala ja maastikukaitseala kaitse-eesmärkideks seadmist							
Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) LoD - I LoA – ei; KE/HA – ei/ei	0,9 ha / B		Võsastumine	Hooldamine 0,9 ha. <ul style="list-style-type: none"> Niidu kinnika svamisepuu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine. Hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamiskoormuse järgimine, niitmisel heina koristamine. 		Elupaiga tüüp registreeriti esimest korda 2018. aasta inventuuri käigus.	0,03 / 0,03
Aas- rebasesaba ja ürt- punanupuga niidud (6510) LoD - I LoA – ei; KE/HA – ei/ei	1,2 ha / B		Võsastumine	Hooldamine 1,2 ha. <ul style="list-style-type: none"> Niidu kinnika svamisepuu- ja põõsarinde eemaldamine või harvendamine. Hooldamine karjatamise või niitmise teel – karjatamisel optimaalse karjatamiskoormuse järgimine, niitmisel heina koristamine. 		Elupaiga tüüp registreeriti esimest korda 2018. aasta inventuuri käigus.	0,03 / 0,05
Lammi- lodumetsad (91E0*) LoD - I LoA – ei; KE/HA – ei/ei	10,9 ha / p			Looduslikule arengule jätmine 10,9 ha.	Kujunemise potentsiaal 10,9 ha.	Elupaiga tüüp registreeriti esimest korda 2018. aasta inventuuri käigus. Elupaiga tüübi esinemisala on tsoonieritud sihtkaitsevööndisse.	
Laialahised lammimetsad (91F0) LoD - I LoA – ei; KE/HA – ei/ei	9,5 ha / p		Metsamajanduslik tegevus piiranguvööndis Veerežiimi muutused	Looduslikule arengule jätmine 6,9 ha. Vajadusel kuivendussüsteemide mõju vähendamine ja loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise või kinnika svamise kaudu. Kaalutusotsuste tegemine, vajadusel keskkonnamõju hindamise koostamine	Kujunemise potentsiaal 6,9 ha.	Elupaiga tüüp registreeriti esimest korda 2018. aasta inventuuri käigus.	

Kaitseväärtus ⁵⁶	Seisund ⁵⁷	Kaitse eesmärk ⁵⁸	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁵⁹	Märkused	Panus üldpinda- lasse / SDF-i (%) ⁶⁰
Maastik							
Maastik	Piirkonnale iseloomulik maastik on säilinud, mõned kohad vajavad vaadete avamist.	Piirkonnale iseloomulik maastik on säilinud.	Traditsiooniliste vaadete võsastumine/ metsastumine	Võsa eemaldamine ja alade regulaarne hooldamine.	Valitud vaatekohad on maastikule avatud ja regulaarselt hooldatud, säilinud on piirkonnale iseloomulik maastiku mitmekesisus.		
			Viti karjääris liiva kaevandamine	Varude ammendumisel karjääri sulgemine ja maastiku korrastamine.			
			Pinnasekahjustused nõlval	Vajadusel piirete paigaldamine, võimalusel looduslike takistuste säilitamine, ja lgratastega liikumiseks mõeldud alade parem tähistamine.			

2.5. Maastik

Elva ümbruses võlub pinnavormide mitmekesisus: lainjad kõrgendikud, kühmastikud, sulglohud ja Elva jõe ürgorg, Elva jõe kallastel vahelduvad lopsakad luhad männimetsaste nõlvadega ja paludega. Seetõttu on Elva mka üks kaitse-eesmärkidest säilitada, hooldada ja tutvustada ilmekaid maastikke, mis on kujunenud inimese pikaajalises suhtes loodusega ja loovad soodsaid võimalusi virgestuseks, turismiks ja looduse tunnetamiseks⁶².

Kaitseala asub Elva orundis, mis on Eesti üks suurimaid. Tasane orusandur (Elva liivik) on karbonaadiavaese kattega jääjõetasandik, millel domineerivad sambliku- ja kanarbikumännikud⁶³. Orundi pinnakatte moodustavad peaaegu rõhtsalt või äärealade (peamiselt põhja) suunas kallakjalt kihitatud liivad, mille vahel esineb kohati kruusakihte või kruusalisandiga liivakihte. Muldade jämedateralise löimise tõttu on tasandik põuakartlik ning seetõttu kasutusel põhiliselt metsa- ja puhkemaastikuna. Sandurit läbib põhja-lõuna suunas Elva jõe org, mis koos lisajõgede orgudega liigestavad liivatasandiku väiksemateks tasandikkudeks ehk “paludeks” (nt. Udernapalu, Illipalu, Varesevalu). Ürgorg moodustab kaitseala tuumiku ning on selle läbivaks teljeks, olles siiski suhteliselt kitsas – enamasti 500-600 m laiune. Maastikukaitsealal asub ka neli järve – Viti järv, Illi Suur-Umbjärv, Illi Väike-Umbjärv ja Vaikne järv -, mis on olulised maastiku ilmestajad⁶⁴.

Elva orundi keskosas^{65,66} asub keeruka pinnamoega, kolme kõrgema tipuga kirde-edelasuunaline peamiselt kruusast ja liivast koosnev vallseljak Vapramägi. Vapramäe nõlvad on üsna järsud, kaldega 25-30 kraadi, selle kõrgus jõe pinnast ca 40 m, absoluutkõrgus 78 m. Vapramäe lael asuv sulglohk e. sõll on termokarstiline pinnavorm viimasest jääajast, mis tekkis jääserva küljest lahti murdunud panga sulamisel. Suurimateks maastikulisteks väärtusteks on Vapramäe liitmõhnastiku mitmekesine reljeef, mäenõlvu kattev mets ja looklev Elva jõgi.

Elupaikade ja maastiku säilimine sõltub mitmetest erinevatest tegevustest – rohumaa de niitmisest ja karjatamisest, raietest, vaadete avamisest ning avatuna hoidmisest. Oluline on erinevate tegevuste puhul jälgida, et sellega ei kahjustataks maastiku üldilmet. On alasid, kus teede servades ja järvede kallastel kasvav võsa või noor mets sulgeb vaated ulatuslikule metsaalale või veekogule. Maastiku hooldamise ja taastamistööde üheks osaks on vaatesektoritesse jäävate alade avamine ning regulaarne seire. Olulisemad vaatekohad asuvad matkaradadel ja vaatesuunad avanevad maastikule. Kaitsekorralduskava koostamise käigus määrati vaadete avamist vajavad alad. Kaardistatud kohtades eemaldatakse võsa ja muud vaateid segav taimestik. Aladel tuleb jätkata edasist hooldust, et vältida nende uuesti võsastumist.

Kaitse-eesmärk

⁶² Vabariigi Valitsuse määrus „Elva maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri“. Seletuskiri

⁶³ Arold, I. 2001. Eesti maastikuline liigestatus. Tartu, lk.20.

⁶⁴ Mäemets, A. 1977. Eesti NSV järved ja nende kaitse. Tallinn, Valgus. 263 lk.

⁶⁵ Iital, A., Peterson, U. ja Eilart, J. 1986. Vapramäe – Voika – Tõravere looduse õpperada. Rmt: Looduse õpperajad. Tallinn, Valgus, lk 192-202.

⁶⁶ Arold, I. 2005. Ugandi lavamaa. Rmt: Eesti Maastikud. Tartu Ülikooli Geograafia Instituut. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 261.

Pikaajaline kaitse-eesmärk: piirkonnale iseloomuslik maastik on säilinud ja valitud vaatekohad on maastikule avatud.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: valitud vaatekohad on maastikule avatud ja regulaarselt hooldatud, säilinud on piirkonnale iseloomulik maastiku mitmekesisus.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Kaitsekord. Vaadete avamine on kaitse-eeskirja järgi kaitsealal vajalik tegevus.

– Traditsiooniliste vaadete võsastumine/metsastumine

Meetmed: Võsa eemaldamine ja alade regulaarne hooldamine.

– Viti karjääris liiva kaevandamine

Meetmed: Varude ammendumisel karjääri sulgemine ja maastiku korrastamine.

– Pinnasekahjustused nõlvadel

Meetmed: Vajadusel piirete paigaldamine, võimalusel looduslike takistuste säilitamine, jalgratastega liikumiseks mõeldud alade parem tähistamine.

2.6. Väärtuslikud kultuuriobjektid

Kaitseala kaitse-eesmärgina ei ole nimetatud kultuurilisi väärtusi, seetõttu neile kaitse-eesmärke selles osas ei seata. Siiski jäävad piirkonda mitmed kultuurimälestised, ürglooduse ja pärandkultuuriobjektid. Kultuuriväärtustele otsesid ohte ega spetsiaalseid meetmeid ette ei nähta.

Tabel 3. Elva loodusalale jäävad kultuuriobjektid

Ürglooduse objektid		
Jrk.nr/ Reg.nr	Nimi	Iseloomustus
1	Elva orundi järved: Arbi, Vaikne ja Illi järved ning allikalubja lasund	Kagu-Eesti lavamaad liigestavas Elva orundis on 14 suuremat järve, millest geoloogiliselt ja hüdrogeoloogiliselt huvipakkuvamateks on Arbi järv Elvas ja Vaikne järv Elva piiril ning lõunapoole jäävad Illi järved. Kõiki järvi iseloomustab allikaveest toitumine. Vesi pärineb fluvioglatsiaalsetest kruusadest-liivadest.
2	Vapramägi	Vapramägi on osa liustiku servamoodustiste künklikust vööndist Elva - Tõravere joonel. Pinnavormi koostises domineerib tõenäoliselt moreen. Moreenile mulla lähtekivimina viitab ka metsa ja alusmetsa liigiline koostis. Väga järsud nõlvad ja oruveerud aga lubavad oletada ka kruusa-liiva olemasolu moreeni all või sees.
3	Hellenurme allikaala ja allikad	Fluvioglatsiaalsete setete veest toituvad oruallikad ning allikalubja lasundid. Väärtus: maastikuline, veekaitsealine, turistlik, geoloogiline. Saab jälgida oruallikate ja allikalubjalasundi teket.
Pärandkultuuriobjektid		
4	EW aegne Kaitsealiidu	Kaitsealiidu ja skautidega seotud objektid; Vapramäel korraldati

	harjutusväljak	esimese Eesti Vabariigi ajal Kaitseliidu väljaõppeid. Asukoht: Vapramägi.
5	Joroski soo	Vanad kohanimed
6	Küünikoht	Heinaküünid, kuhjalavad
7	Metsasiht	Vanemate metsakorralduste jäljed
8	Orava metsavahikoht	Vahtkondade kordonid
9	Vaigutuslank (2 tk)	Eripärase kasutuseesmärgiga puistud
10	Vapramäe hiis	Hiied, hiiepuud, pärimustega puud
11	Villaveski	Vesiveskid, veskitammid
Kultuurimälestised		
4258	Vabadussõjas hukkunute ühishaud	Kodusõjas langenud hiina rahvusest punakaartlaste vennashauda tähistab mälestustahvel. 15.04.2023 registreeriti hauatähise lõhkumine. Sügisel 2023 likvideeriti ühishaud ja mälestustahvel.
12788	Linnus "Peedu Kerikmägi"	Linnamägi
23155	Hellenurme mõisa vesiveski	Tartumaa ühte esinduslikumasse mõisaansamblisse kuuluv tööstushoone. Veski on väärtuslik ka oma hästi säilinud ja tänaseni töökorras oleva sisseseade poolest.
23157	Hellenurme mõisa kuur-kelder	Tartumaa ühte esinduslikumasse mõisaansamblisse kuuluv kõrvalhoone.
23156	Hellenurme mõisa saeveski	Tartumaa ühte esinduslikumasse mõisaansamblisse kuuluv tööstushoone.
23158	Hellenurme mõisa magasiit	Tartumaa ühte esinduslikumasse mõisaansamblisse kuuluv kõrvalhoone.

3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Elva loodusala peamiseks väärtuseks külastajale on pinnavormide mitmekesisus – lainjad kõrgendikud, kühmastikud, sulglohud ja Elva jõe ürgorg, mis on loonud kauni maastiku ning on hinnatud piirkond puhkajate ja loodushuviliste seas. Elva loodusala on Tartumaa üks olulisimaid turismipiirkondi nii riigi siseselt kui ka rahvusvaheliselt (Tartu Maraton), siis on oluline tagada külastusobjektide ettevalmistus loodusväärtuste kaitseks ja ka külastajate ohutuse tagamiseks. Elva loodusala on populaarne nii loodushuviliste kui ka spordiharrastajate seas, kuna tegu on lihtsalt ligipääsetava maastikuga, mis asub Tartule väga lähedal. Kaitseala ja selle väärtuste tutvustamist korraldab Vapramäe loodusmaja, kes kasutab kaitseala oma õppeprogrammide ja matkade läbiviimiseks. 2015. aastal koostati Elva maastikukaitseala digitaalne voldik kaitseala tutvustamiseks⁶⁷, mis on kättesaadav Keskkonnaameti kodulehelt.

Visioon

Loodusala väärtused on säilinud soodsas seisundis. Külastuskoormus ei kahjusta ala kaitseväärtusi ning külastajad on teadlikud alal kehtivatest piirangutest ja järgivad neid. Kaunis loodusmaastik pakub puhke- ja sportimisvõimalusi.

Eesmärk

Kaitseala on tähistatud, külastustaristu (infotahvlid, stendid, matkarajad jms) on hooldatud ja heas korras. Külastajate liikumine on suunatud selleks ettevalmistatud objektide kaudu, puuduvad külastuse tagajärjel tekkinud olulised kahjud pinnasele, kooslustele ja liikidele.

3.1. Olemasolev külastustaristu

Elva mka külastusobjekte haldavad kaks erinevat organisatsiooni – RMK ja Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus. Viimane neist haldab objekte Vapramäel, sh ka Vapramäe loodusmaja. Alates 2020. aastast haldab RMK kaitseala külastustaristu Vitipalu osa ja see kuulub Tartu-Jõgeva puhkeala koosseisu. Elva mka läbib Tartu Maratoni rada, alal on samuti mitmeid terviseradu.

Vapramäel on rajatud **Vapramäe loodus- ja õpperada** (3,6 km)⁶⁸ ning **Vapramäe lasterada** (1,6 km). Vapramäe rajad on mitmekesise reljeefiga ja ringikujulised. Rajale jääb mitmeid huvipakkuvaid objekte koos tutvustustega. Vapramäel on kaks lõkkekohta kaetud lõkkeasemetega ja kuivkäimlad. Vapramäed tutvustav infotahvel on Vapramäe-Peedu-Uuta tee äärses parklas ja Vapramäe loodusmaja juures ja Elva veetee tutvustavad infotahvlid asuvad lõunapoolses lõkkekohas ja Vapramäe loodusmaja lähedal Elva jõe ääres.

Elva jõe veetee⁶⁹ läbib Elva loodusala ja Keeri-Karijärve looduskaitseala ning pakub mitmekülgset

⁶⁷ [file:///sise.envir.ee/Kasutajad\\$/KA/48712132217/Downloads/A3_elva_297x420_3_2016_1.pdf](file:///sise.envir.ee/Kasutajad$/KA/48712132217/Downloads/A3_elva_297x420_3_2016_1.pdf)

⁶⁸ Kaart: https://vvvs.ee/wp-content/uploads/2019/04/Vapram2e_rajad.pdf

⁶⁹ <https://vvvs.ee/et/elva-joe-veetee/>

seiklust peamiselt kanuumatkajatele. Veetee ääres on puhkekohad ja huviväärsused. Mööda veeteed on võimalik matkata Emajõeni ja sealt edasi Tartuni välja. Veetee rajati projekti “Elva jõgi – veetee Emajõe jõeriiki” raames. Elva jõe veetee taristut hooldab Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus koos vallaga.

Vitipalul paikneb kolm matkarada. **Haldjarada** (1,4 km)⁷⁰ algab Jõeharu telkimisalalt ning suundub üle Laguja oja. Rajal on mitmed lastele huvipakkuvad kohad: seiklusrada, haldjate kujud ja nõiamaja. Rada on ringikujuline ja tähistatud RMK suunaviitade ja kollase värvimärgistusega puudel.

Viti järve matkarada (2,5 km)⁷¹ algab parklast Vitipalu teel. Kuigi rajal on nii tõuse kui langusi, on see jõukohane kõigile. Rada on tähistatud RMK suunaviitade ja kollase värvimärgistusega puudel. Rajal on ümbritsevat tutvustavad infotahvlid, **Viti vaatetorn** ja Viti järve ääres ujuplatvorm. Viti vaatetorn vajab uuendamist.

Elva jõe ürgoru matkarada (15 km)⁷² algab ja lõpeb väikeses parkimistaskus enne Tartumaa Tervisespordikeskusesse jõudmist Elva lähedal. Rada kulgeb Elva jõe ürgoru vahelduva maastiku metsateedel ja -radadel, kus näha mitmeid järvi, ojasid ja liivakivipaljandeid. Rada on tähistatud RMK suunaviitade ja valge-punane-valge tähistusega puudel. Rajal on ümbritsevat tutvustavad infotahvlid ja mitmed lõkke- ja telkimiskohad.

Kuna osa radasid kattub Tartu Maratoni rajaga, esineb talviti olukordi, kus matkajad talluvad suusarajal ning rikuvad hooldatud rada. 2022-2023. aastal kaardistasid RMK, Keskkonnaameti spetsialistid ja Tartu Maratoni esindajad võimalikke matkaraja lõike, kasutades selleks vaid vanu ja olemasolevaid teid ja radasid, kust matkajad saaks suunata Tartu Maratoni rajast eemale. Radade arendamisel tuleb arvestada kaitsealuste liikide ja teiste kaitse-eesmärgiks seatud väärtustega. Uus rada on lisas 5.

Vitipalu radade juurde jäävad Illi ja Jõeharu **telkimisalad** ning kolm **lõkkekohta** – Umbjärve, Ürgoru ja Viti, kuhu on rajatud varjualused, lõkkealused, pingid, puude varjualused ja käimlad. Lisaks asub kaitsealal Viti vaatetorn, kust avaneb vaade ümbruskonna maastikule. Kõikide radade, viitade ja lõkkekohtade hooldamine toimub RMK Tartu-Valga külastusala külastuskorralduskava⁷³ alusel. Kava koostamise ajal 2023. aastal olid kaitseala lõkkekohad heas seisus, s.t taristu oli korrastatud ja hooldatud.

Kaitseala ja selle radu tutvustavad **infotahvlid** paiknevad Vapramäel parklates, Tartumaa Tervisespordikeskuse parklas ja suuremate kaitsealale sisenevate teede ääres (Illi, Uderna). Valdavalt on nende seisukord hea, kuid infotahvlite sisu vajab ajakohastamist.

Kaitsealale on väga hea juurdepääs erinevate teede ja radade kaudu. Mootorsõidukitega metsateedele, radadele ja osadele lõkkekohtadele on sissesõidu piiramiseks paigaldatud tõkkepuud Vapramäele ja Vitipalu osale. Tõkkepuud täidavad oma eesmärgi.

⁷⁰ Kaart: <https://vvvs.ee/wp-content/uploads/2019/04/Haldjarada.pdf>

⁷¹ Kaart: <https://vvvs.ee/wp-content/uploads/2019/04/Viti-j%C3%A4rve-rada.pdf>

⁷² Kaart: <https://vvvs.ee/wp-content/uploads/2019/04/Elva-j%C3%B5e-%C3%BCrgoru-matkarada.pdf>

⁷³ [RMK Tartu-Valga külastusala](#)

RMK viib kõikidel loodusaladel läbi külastajauuringut. 2020-2021. a olid Tartu-Jõgeva puhkeala külastajauuringu⁷⁴ osana kaasataud ka Elva mka RMK poolt hallatavad külastusobjektid. Külastajauuringu andmetel olid põhilised tegevused, milles osaleti või kavatseti osaleda: metsas olemine, jalutamine, looduse vaatlemine, pikniku pidamine, matkamine, lõkke tegemine, ujumine, looduse pildistamine, loodusrajaga tutvumine jne. Ligi pooled külastajatest tulevad Tartust, Elvast, ja Tallinnast. Külastusmahu hindamiseks kasutatakse loendureid, Elva mka-l on loendur paigutatud Haldjaraja algusesse, mida hinnanguliselt külastab aastas umbes 9000 inimest. Lisaks teostatakse külastusobjektide seisundi seiret telkimisaladel, lõkkekohtades, puhkekohtades, metsaonnide ümbruses ja muudel loodushoiuobjektidel.

Elva mka-l paiknevatel RMK hallatavatel külastusobjektidel viidi loodushoiuobjektide seisundi seiret⁷⁵ esmakordselt 2021. a. Enamus objekte olid maapinna ja taimkatte kahjustusastme indeksi alusel väga hea või heas seisundis, Ürgoru lõkkekoht oli ainukese objektina lubatava muutuste piiril.

Kaitsekorralduskava koostamise ajal on erosiooniohtlikust Ürgoru lõkkekohta nõlvast allapääs piiratud mitme puidust piirdega. Siiski vajab järsk kallas edasise erosiooni peatamiseks kindlustamist.

Meetmed:

- Matkaraja ümbersuunamine Tartu Maratoni rajaga kattuvatel lõikudel.
- Vapramäe ja Vitipalu matkaradade (sh lähialade) ning lõkkekohtade hooldamine.
- Vapramäe rajal silla/purde taastamine mäe lõunaküljel endises asukohas.
- Elva jõe veeteo puhkekohtade, infotahvlite ja viitade hooldamine.
- Infotahvlite paigaldamine ja viitade hooldamine.
- Ürgoru lõkkekohta erodeeruva kaldanõlva kindlustamine.
- Viti vaatetorni projekteerimine ja rekonstrueerimine.

3.2. Orienteerumisürituste korraldamine

Kaitsekorralduskavaga määratakse Elva maastikukaitsealal Illipalu-Vitipalu sihtkaitsevööndis piirkonnad, kus kaitseala valitsejaga kooskõlastatud orienteerumisvõistluste ajal saab kaaluda liikumist väljaspool teid ja radu (lisa 7) jalgsi või suuskadega. Need piirkonnad tähendavad kohti, mis on kaitseala valitseja poolt ette valmistatud ja tähistatud. Piirkondade valimisel arvestati märgade kooslustega, teadaolevate ja registrisse kantud I ja II kaitsekategooria taime-, seene- ja loomaliikide kasvu- ja leiukohtadega, metsaelupaigatüüpidega ning orienteerumisvõistluste kooskõlastamisel Keskkonnaametile saadetud kontrollpunktide peamiste asukohtadega. Kaitseala valitseja võib täiendatavate andmete ja teadmiste lisandudes seada piirkondades lisatingimusi kaitseala väärtuste kaitsmiseks ning seirab iga 5 aasta tagant piirkondi kaitseala väärtustest lähtuvalt. Jätakuvalt on muudes kohtades sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud orienteerumisvõistluste ajal liikuda teedel ja radadel.

⁷⁴ [Tartu-Jõgeva puhkeala külastajauuring](#)

⁷⁵ [Tartu-Valga külastusa ja külastuskorralduskava 2020-2029 2021.a täitmise aruanne](#)

Põhimõtted:

- 1) Orienteerumisvõistluse korraldaja saadab kaitseala valitsejale kooskõlastamiseks kontrollpunktide asukohad.
- 2) Kaitsekorralduskavaga määratud piirkondades väljaspool teid ja radu jalgsi või suuskadega liikumine on kaitseala valitseja igakordne kaalutusotsus ja ei anna automaatset ootust ürituse korraldamiseks. Nt ei kooskõlastata tegevust I ja II kaitsekategooria taimede ja seente kasvukohtades, kui tegevus võib realselt neid isendeid kahjustada. Seega on võimalus kasvukohtadega kattuvat piirkonda kasutada ajal, kui isendid maapinnal ei kasva ja oht kahjustamiseks on väike.
- 3) Võistluse korraldamiseks vajalikud intensiivse kasutusega rajatised (registreerimislaud, istepingid jms) tuleb võimalusel paigaldada olemasolevatele katendiga teedele, radadele, mineraalpinnasele või kasutada ajutisi katendeid, et vältida pinnasekahjustusi.
- 4) Vajalik on vältida häirimistundlike liikide elupaikades ja märjemates kooslustes liikumist.
- 5) Maastikul liikuda jalgsi. ATV-sid ja muid maastikul liikumise vahendeid orienteerumisvõistlustel ei kasutata.
- 6) Mootorsõidukitega on lubatud liigelda ja neid parkida vaid selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel.
- 7) Võistluste lõppedes tuleb likvideerida ürituse territooriumil ja selle vahetus läheduses ürituse käigus tekkinud prügi ning ürituse läbiviimisega seotud tähistus (loodusesse paigaldatavad sildid, kontrollpunktid, viidad), samuti võistluse keskustes ning parklas mootorsõidukite poolt tekitatud võimalikud pinnasekahjustused.

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

4.1. Inventuurid ja uuringud

4.1.1. Vananenud andmetega liikide leiukohtade inventeerimine

Elva looduslal on mitmeid kaitse-eesmärgina nimetatud liike, kelle kohta registreeritud andmed on üle 10 aasta vanad. Need on kaunis kuldking, kollane kivirik, sookäpp, liblikad, tiigilendlane, hink, händkakk. Teadaolevate andmete põhjal ei ole võimalik hinnata liikide seisundi muutusi, kuna enamus leiukohtades on liikide arvukus hindamata ja andmed vananenud. Liikide arvukus tuleb kaitsekorraldusperioodi jooksul välja selgitada, et hinnata seisundi muutusi alal ning kaitsekorralduslike meetmete tõhusust. Prioriteet I, korraldaja Keskkonnaamet.

4.1.2. Punktobjektina määratletud leiukohtades liikide elupaikade piiritlemine

Elva looduslal on mitmeid kaitse-eesmärgina nimetatud liike, kelle osad leiukohad on EELIS-sse kantud punktobjektina: palu-karukell, soohiilakas, ainulehine soovalk, kiilid, liblikad. Nende liikide kaitse paremaks korraldamiseks ning pikaajalise seisundi muutuste täpsemaks hindamiseks tuleb piiritleda neile sobiv elupaik/kasvukoht pindobjektina, võttes arvesse teadaoleva leiukoha paiknemist ning sobiliku elupaiga ulatust. Elupaiga piiritlemisel tuleb lähtuda liigikaitse tegevuskavades antud juhistest (kui see on koostatud). Elupaiga piiritlemine on osaliselt võimalik kameraalselt, vajadusel tuleb teostada välitöid. Prioriteet I, korraldaja Keskkonnaamet.

4.1.3. Saarma elupaiga piiritlemine

Piiritleda ja kanda EELIS-sse saarma elupaigana Elva jõgi. Liik on nimetatud Elva loodusala kaitse-eesmärgina. Tegemist on kameraalse tööga. Prioriteet I, korraldaja Keskkonnaamet.

4.1.4. Elva mka järvede hüdrobioloogiline uuring

Umbjärvel ja Väikesel Umbjärvel on vajalik teha hüdrobioloogiline uuring, et hinnata ökoloogilist seisundit. Seire käigus kirjeldatakse järvede ökosüsteemi üldnäitajaid, funktsioneerimise eripära ja selle vastupanuvõimet surveteguritele. Samuti hinnatakse ökoloogilist seisundit üldlimnoloogiliste ja Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiivile vastavate kriteeriumide järgi. Samuti esitatakse infot kaitsealuste või ohustatud liikide kohta ning muid tähelepanekuid järve seisundit mõjutavatest teguritest. Prioriteet III, korraldaja Keskkonnaamet.

4.2. Hooldus ja taastamine

4.2.1. Pärandniitude taastamine

Taastada lamminiitude elupaigad Elva jõe ääres (22,2 ha). Tegemist on mosaiiksete aladega, kuhu ligipääs võib olla raskendatud. Käesoleval ajal neid luhti ei hooldata. Taastamisel tuleb lähtuda luhaniitude hoolduskavas⁷⁶ seatud tingimustest. Jõeäärsed lamminiidud jäävad nii era- kui riigimaadele. Luhaniitude taastamine määratletakse I prioriteedi tööna, kuid niitude taastamine ja

⁷⁶ [Metsoja, J.-A. 2020. Luhtade hoolduskava. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.](#)

edasine tehnikaga hooldamine on raskendatud ligipääsu tõttu keeruline. Korraldaja RMK, maaomanikud ja KeA.

4.2.2. Pärandniitude hooldamine

Hooldust vajavate niitude pindalad:

- Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) – 0,9 ha
- Niiskuslembedes kõrgrohustud (6430) – 0,9 ha
- Lamminiidud (6450) – 16,8 ha + 22,2 ha pärast taastamist (ptk 4.2.1.)
- Aas- rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) – 1,2 ha

Kaitsekorralduskava koostamise ajal hooldatakse 11,9 ha lamminiite (6450) karjatamise ja niitmise teel. Hoolduses olevate niitude majandamise jätkamine on I prioriteedi tähtsusega, mida korraldavad Keskkonnaamet, RMK ja maaomanikud koostöös. Pärast taastamistegevuste elluviimist, tuleb jätkata taastatud PLK-de hooldamist, mis kuulub samuti I prioriteeti. Tegevust korraldavad Keskkonnaamet, RMK ja maaomanikud koostöös. Lamminiitude hooldustingimused on kirjeldatud luhaniitude hoolduskavas.

4.2.3. Liigikaitseelised hooldustööd

Kaitsealal on vajalik tagada kaitse-eesmärgiks seatud taimeliikidele sobilikud tingimused nende kasvukohtades. Kaitsealal nähakse ette hooldustööd, mis on vajalikud loodusala/kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Liigikaitseelised tööd on vajalikud kaitsealuste taimede jaoks olulistes kasvukohtades.

- **Alssosja kasvukohtade hooldamine 0,2 ha-l.** Tegemist on tee ääres ja metsa all asuvate kasvukohtadega, kus tuleb säilitada liigi jaoks vajalikud tingimused. Eeldatavalt tuleb eemaldada mõned noored kuused, kuid järske muutusi mitte tekitada. Tegevuste elluviimisel lähtutakse (koostatavas) liigikaitse tegevuskavas antud juhistest.
- **Palu-karukella kasvukohtade hooldamine.** Esmalt piiritleda punktobjektina esitatud liigi kasvukohad. Tegemist on tee ääres ja metsa servas asuvate kasvukohtadega, kus tuleb säilitada liigi jaoks vajalikud tingimused. Eeldatavalt tuleb paksu samblakihti tekitada häiringukohad ja parandada valgustingimusi. Tegevuste elluviimisel lähtutakse (koostatavas) liigikaitse tegevuskavas antud juhistest.

Prioriteet II, korraldaja Keskkonnaamet.

4.2.4. Kalade läbipääsu tagamine

Hellenurme pais ja Rundso paisu vare takistavad Elva jões kalade jõudmist üles- ja allavoolu ning tõkestavad veevoolu ja muudavad looduslikku veerežiimi ning tekitavad võimalikku settereostust allapoole paise. Vastavalt veeseaduse § 174 lõikele 3 tuleb tagada lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogule või selle lõigule ehitatud paisul kaladele läbipääs nii üles- kui ka allavoolu. Paisu likvideerimise või kalapääsu rajamise korraldab paisu omanik või valdaja. Loodusala eesmärkide saavutamiseks on vajalik Elva jõel likvideerida antud paisud või rajada kalapääsud. Prioriteet I, korraldaja paisu omanik/valdaja ja KeA.

4.2.5. Vaadete avamine

Vaadete avamine on periooditi vajalik traditsioonilistes matkaraja vaatepunktides, et võimaldada külastajatel imetleda ümbritsevat maastikku. Olulisemad maastikuvaadete piirkonnad on toodud kava kaardikihtidel. Peamiste kavandatud väärtuslike maastikega hooldustööde piirkonnad:

- Jõeharu telkimisalas vaate avatud hoidmine niidu hooldamise teel.
- Ürgoru telkimisalas vaate avatuna hoidmine Elva jõe.

Prioriteet III, korraldaja RMK ja Keskkonnaamet.

4.2.6. Kaldanõlva kindlustamine

Kava koostamise ajal on Ürgoru lõkkekooha juures vaate avamisel planeeritud puude eemaldamine nii, et kändud jäetakse võimalikult madalad. Oksad laasitakse ja raidmed tükeldatakse ning koondatakse erosiooni poolt ohustatud nõlvale, et takistada inimeste liikumist liivaselt nõlvalt alla ja suunata neid kasutama kõrvalolevat treppi. Pärast tööde lõppu jälgitakse nõlva olukorda. Vajadusel tuleb nõlva kindlustamiseks kasutada järgmistel kordadel muid meetodeid. Prioriteet III, korraldaja RMK.

4.3. Taristu

4.3.1. Kaitstavate alade tähistamine ja tähiste hooldamine

Tegevus on vajalik inimeste teavitamiseks kaitstavale alale jõudmisest. Kaitstavate loodusobjektide tähistamist reguleerib keskkonnaministri 3.06.2004. a määrus nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised”.⁷⁷ Kaitseala on kava koostamise hetkel hästi tähistatud, kuid tähiste tekst on vananenud. Pärast kaitse-eeskirja kinnitamist moodustati Elva maastikukaitseala, kuid tähistel on jätkuvalt tekstid „Elva-Vitipalu maastikukaitseala“ ja „Vapramäe maastikukaitseala“. Elva mka-1 on olemas juba tähised, kuid vahepealse aja jooksul on kaitstavate loodusobjektide tähistamise põhimõtted seoses nutiseadmete leviku ja arenguga tunduvalt leebemaks muutunud, mistõttu vajab paigaldamist 29 tähist. Ilusaoja hoiuala ja Elva jõe hoiuala tähistamiseks tuleb mõlemale alale lisada 1 tähis. Tähistel tuleb paigaldada peamiste ligipääsuteede äärde. Tähiste paigaldamise eesmärk ei ole enam kaitstava ala piiri täpne märkimine looduses, vaid kaitstavale alale sattunule info edastamine kaitstava loodusobjekti piirkonda jõudmisest. Maaomanikele ja maahooldajatele on neile vajalik osas piirid üldjuhul teada ning lisaks saab piire vaadata Maa-ameti veebilehelt, RMK rakendusest või mujalt, kasutades selleks endale meelepäraseid tänapäevaseid abivahendeid. Tähiste asukohad on toodud lisas 6 ning samuti kasutatakse Maa-ameti külustustaristu virtuaalkontorit (haldusallasine töökeskkond)⁷⁸. Tähiste seisukorda tuleb regulaarselt kontrollida, neid hooldada ning vajadusel asendada kulunud, lõhutud või amortiseerunud tähis uuega. Prioriteet II, korraldaja RMK.

4.3.2. Elva mka-le infotahvlite paigaldamine ja hooldamine

Vananenud andmetega infotahvlite asemele tuleb paigaldada uued infotahvlid:

⁷⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012022018?leiaKehtiv>

⁷⁸ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/kylustustaristu>

- 1) Enne Tartumaa Tervisespordikeskusesse jõudmist väikesesse parklasse Elva jõe ürgoru matkaraja algusesse;
- 2) Illipalu tee ja Illi-Laguja tee hargnemiskohta;
- 3) Vitipalu karjääri tee äärde kaitsealale sisenedes.

Infotahvlitele tuleb lisada kaitseala kaart, üldine info kaitseala väärtuste kohta ning kirja panna olulisemad lubatud ja keelatud tegevused. Infotahvlite asukoht on lisa 5 ja Maa-ameti külastustaristu virtuaalkontoris. Prioriteet II, korraldaja RMK koostöös Keskkonnaametiga.

4.3.3. Matkaradade, lõkkekohtade hooldamine

Hooldatakse kõiki matkaradu nii Vapramäel kui ka Vitipalus (prahi koristamine, vajadusel rajale kukkunud puude ja võsa eemaldamine, niitmine, tähiste ja viitade uuendamine, kruusa vedu, põletuspuudega varustamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine jm). Matkaradade ning kaasneva taristu hooldus toimub regulaarselt ja rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt ning Vitipalus vastavalt RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Tartu-Valga külastusala külastuskorralduskava 2020-2029”. Prioriteet II, korraldaja RMK ja Vapramäe osas Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA.

4.3.4. Viti vaatetorni rekonstrueerimine ja hooldamine

2023. aastal koostab RMK Viti vaatetorni rekonstrueerimise projekti. Ehitus algab tõenäoliselt 2025. aastal või hiljem. Olemasoleva torni ja uue torni valmimise järel tuleb torni ja selle ümbrust hooldada. Tornide hooldus toimub vajaduspõhiselt ning vastavalt RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Tartu-Valga külastusala külastuskorralduskava 2020–2029”. Prioriteet II, korraldaja RMK.

4.3.5. Elva jõe veete taristu hooldamine

Hooldatakse Elva jõe veete taristut (puhkekohtade hooldamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine, tähiste, infotahvlite ja viitade uuendamine jm). Elva jõe veetega seotud taristu hooldamine toimub regulaarselt ja rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt. Prioriteet II, korraldaja Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA.

4.4. Kavad, eeskirjad

4.4.1. Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja vajadusel uuendamine

Kaitsekorralduskava eesmärgid on seatud tähtajatult. Iga 10 aasta järel tuleb hinnata eelmise perioodi tulemuslikkust (väärtuste seisundit), vajadusel tuleb uuendada tegevustabel. Prioriteet I, korraldaja Keskkonnaamet.

4.4.2. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine

Iga 10 aasta järel tuleb hinnata eelmise perioodi tulemuslikkust (väärtuste seisundit), vajadusel tuleb uuendada tegevustabel. Tulemuslikkust hinnatakse vastavalt ptk-s 2.2 ja 2.4 tabeli veerus „Oodatav tulemus“ seatud eesmärkidele. Prioriteet I, korraldaja Keskkonnaamet.

4.4.3. Kaitse-eesmärkide muutmine

Kaaluda Elva loodusala ja kaitseala eesmärkide hulka lisamist elupaigatüübid liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), aas- rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) ja okasmetsad oosidel ja mõhnastikel (9060), lammi-lodumetsad (91E0*) ja laialehised lammimetsad (91F0).

4.5. Vajalike tegevuste koondtabel

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 4) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudsetl kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 4. Vajalikud tegevused aastaks 2033

Jrk. nr	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, uuringud						
4.1.1.	Vananenud andmetega liikide leiukohtade inventeerimine	7 liiki	Inventuur	KeA	I	2027
4.1.2.	Punktobjektina määratletud leiukohtades liikide elupaikade piiritlemine	5 liiki	Inventuur	KeA	I	2027
4.1.3.	Saarma elupaiga piiritlemine		Inventuur	KeA	I	2025
2.4.	Elupaigatüüpide andmete täpsustamine	10,3 ha	Inventuur	KeA	I	2030 ⁷⁹
4.1.4.	Elva mka järvede hüdrobioloogiline uuring		Uuring	KeA	III	2030
Hooldus, taastamine						
2.3.1.	Vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved (3140) seisundi parendamine	3,1 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050 ⁸⁰
4.2.2.	Liigirikkad niidud lubjavaeselnullal (6270*) hooldamine	0,9 ha	Koosluse hooldamine	KeA, MO	I	Igal aastal
4.2.2.	Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) hooldamine	0,9 ha	Koosluse hooldamine	KeA, MO	I	Igal aastal
4.2.1.	Lamminiidud (6450) taastamine	10,8 ha	Koosluse taastamine	RMK	I	2025
4.2.1.	Lamminiidud (6450) taastamine	11,3 ha	Koosluse taastamine	KeA, MO	I	2025
4.2.2.	Lamminiidud (6450) hooldamine	3,2 ha + 10,8 ha	Koosluse hooldamine	RMK	I	Igal aastal
4.2.2.	Lamminiidud (6450) hooldamine	13,6 ha + 11,3 ha	Koosluse hooldamine	KeA, MO	I	Igal aastal
4.2.2.	Aas- rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) hooldamine	1,2 ha	Koosluse hooldamine	KeA, MO	I	Igal aastal

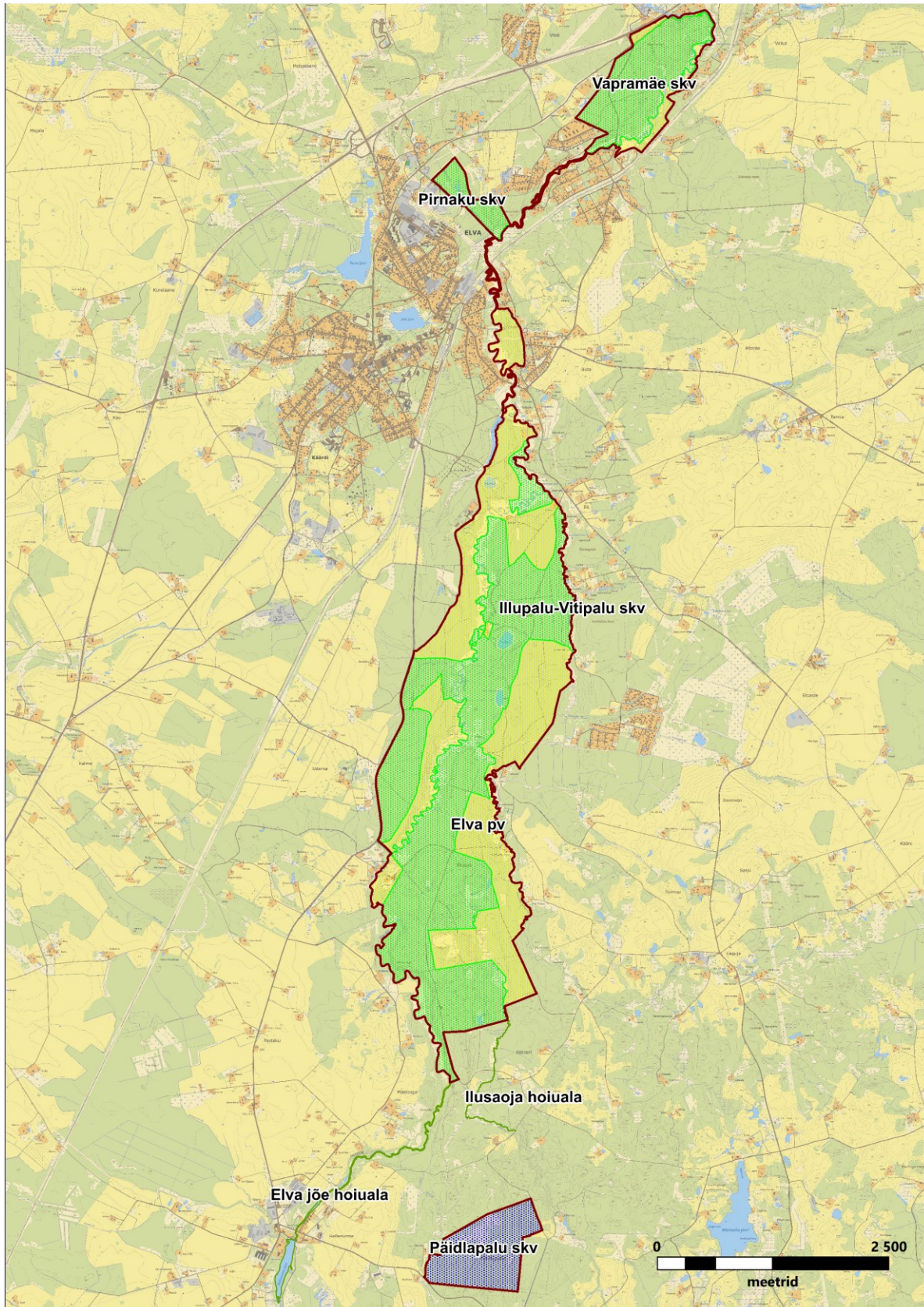
⁷⁹ Elupaigatüüpide andmed peavad olema täpsustunud aastaks 2030

⁸⁰ Oodata v tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

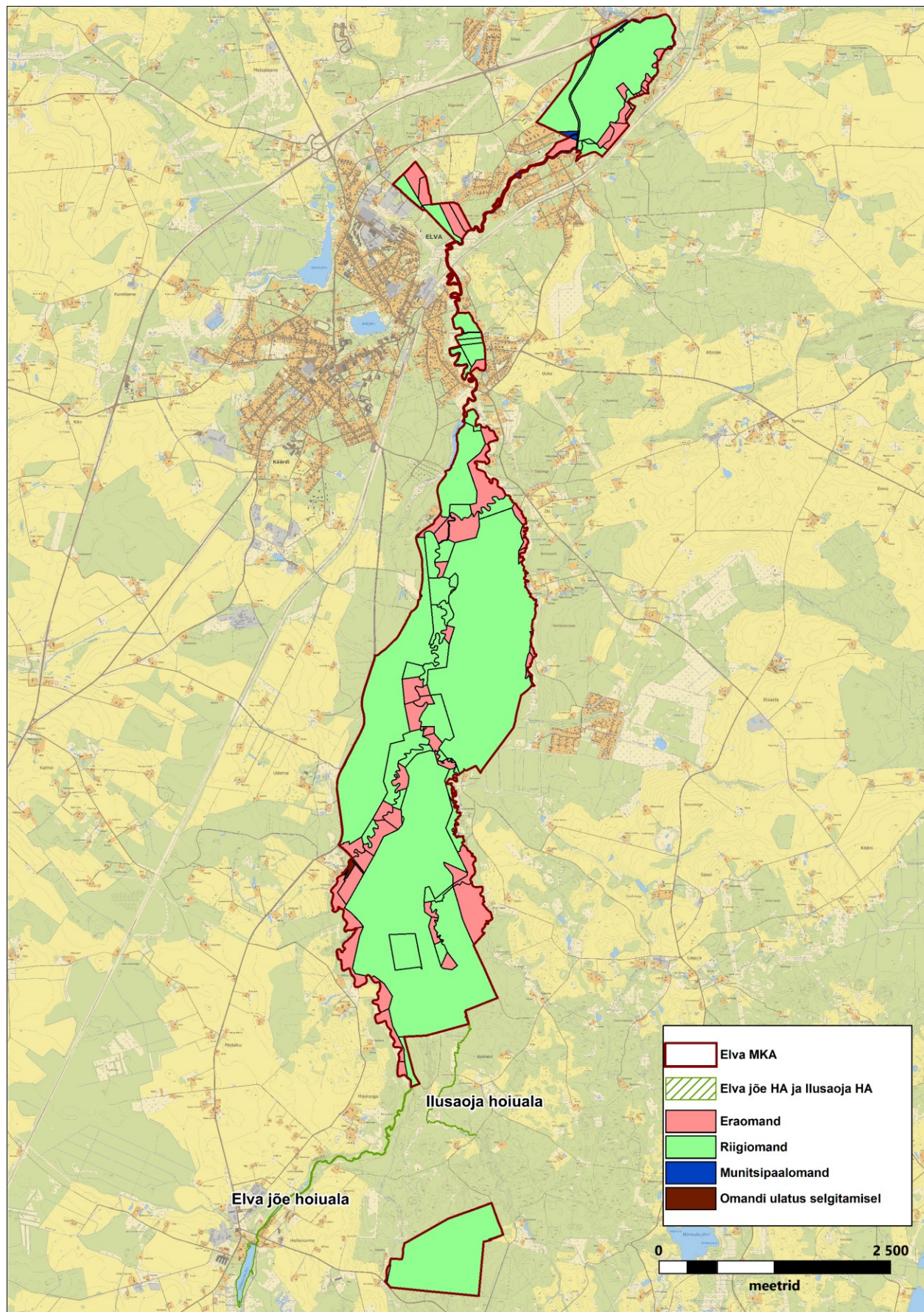
Jrk. nr	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
2.3.7.	Siirde- ja õõtsiksood (7140) seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	3,5 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050
2.3.8.	Allikad ja allikasood (7160) seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	2,1 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050
2.3.10.	Vanad loodusmetsad (9010*) seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	86 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050
2.3.11.	Rohunditerikkad kuusikud (9050) seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	4,3 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050
2.3.12.	Oka metsad moreeniõrgendikel (9060) seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	11,1 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050
2.3.13.	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	2,3 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050
2.3.14.	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	10 ha	Koosluse taastamine	KeA	I	2050
4.2.3.	Lüigikaitselised hooldustööd		Lüigi elupaiga hooldustöö	KeA	II	vajadusel
4.2.4.	Kalade läbipääsu tagamine	2 tk	Koosluse taastamine	MO, KeA	I	2033
4.2.5.	Vaadete avamine		Maastiku hooldustöö	RMK, KeA	III	2033
4.2.6.	Kaldanõlva kindlustamine	1 tk	Maastiku hooldustöö	RMK	III	2033
Taristu						
4.3.1.	Kaitstavate alade tähistamine ja tähistehooldamine	29 tk	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II	2025
4.3.2.	Elva mka-le infotahvlite paigaldamine ja hooldamine	3 tk	Infotahvlite rajamine	RMK, KeA	II	2033
4.3.3.	Matkaradade, lõkkekohtade hooldamine	12 tk	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK, VVVS SA	II	Igal aastal
4.3.4.	Viti vaatetorni rekonstrueerimine ja hooldamine	1 tk	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	2027/ igal aastal
4.3.5.	Elva jõe veetee taristu hooldamine		Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	VVVS SA	II	Igal aastal
Kavad, eeskirjad						
4.4.1.	Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
4.4.2.	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
4.4.3.	Kaitsekorra ja kaitse-eesmärkide muutmine		Tegevuskava	KeA/KliM	I	2025

LISAD

Lisa 1. Elva maastikukaitseala, Elva jõe hoiuala ja Ilusaoja hoiuala välispiirid ja tsonering

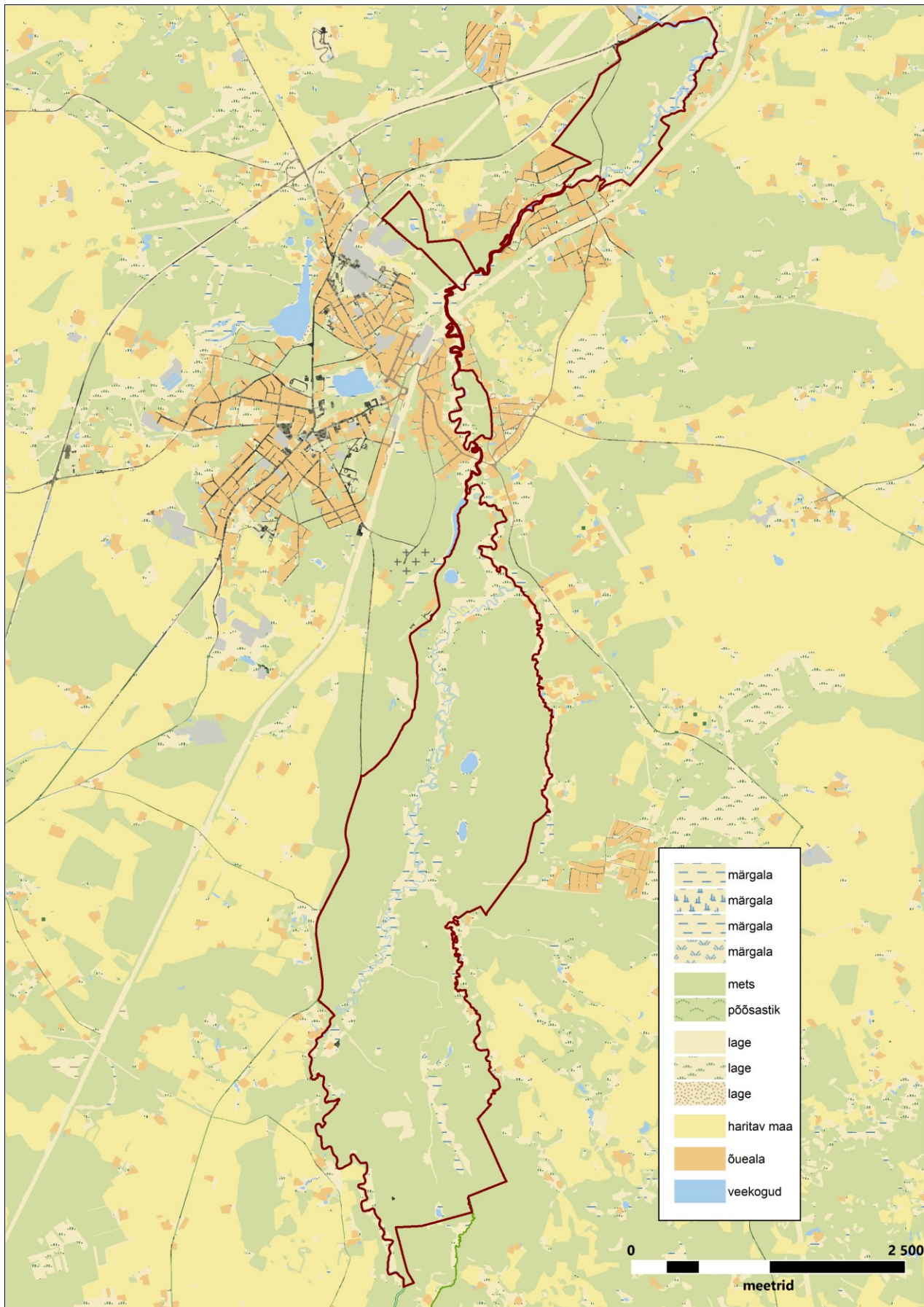

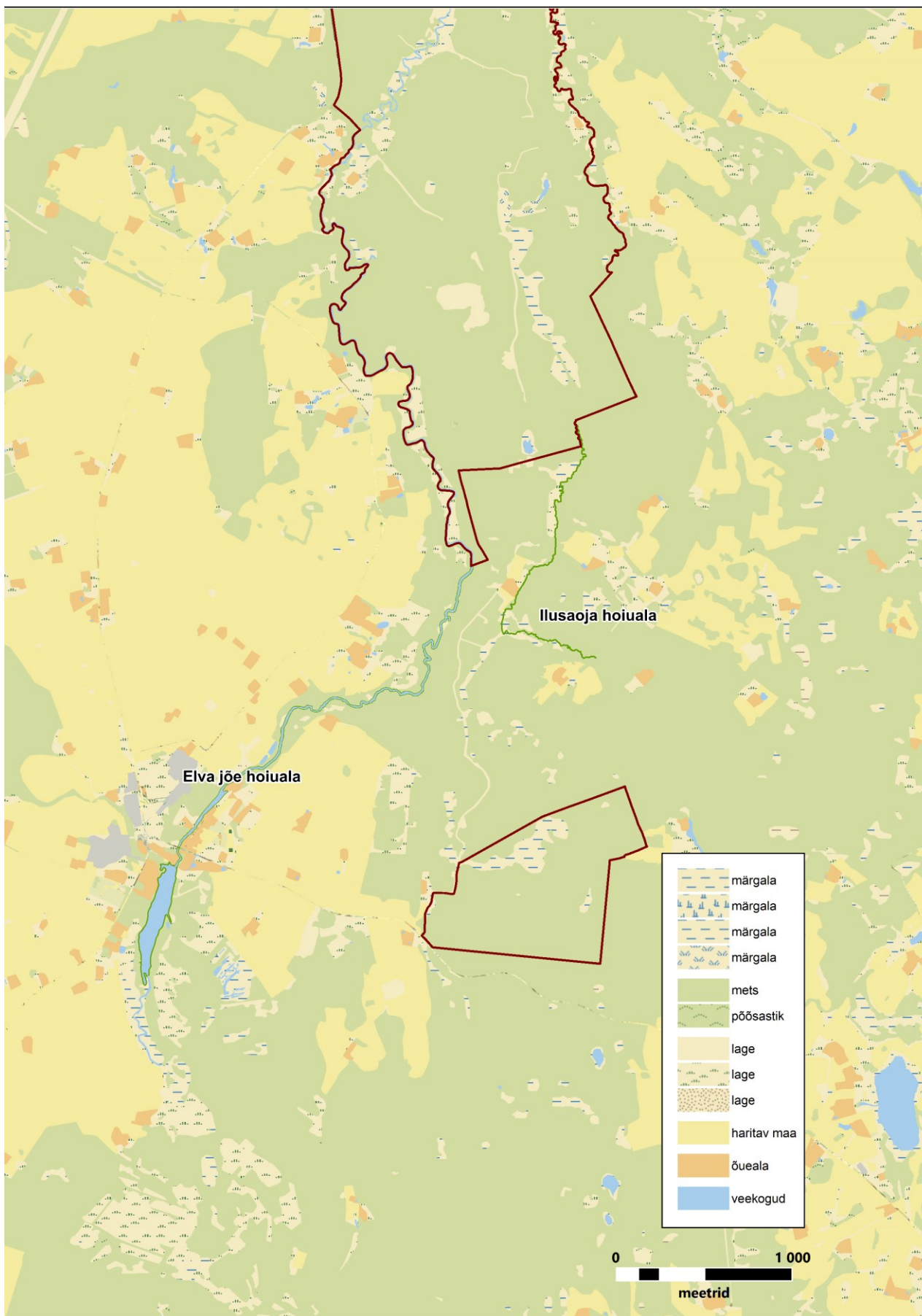
Lisa 2. Elva loodusala maaomandi jaotus

Aluskaart: Maa-amet 2020, katastriandmed: oktoober 2021

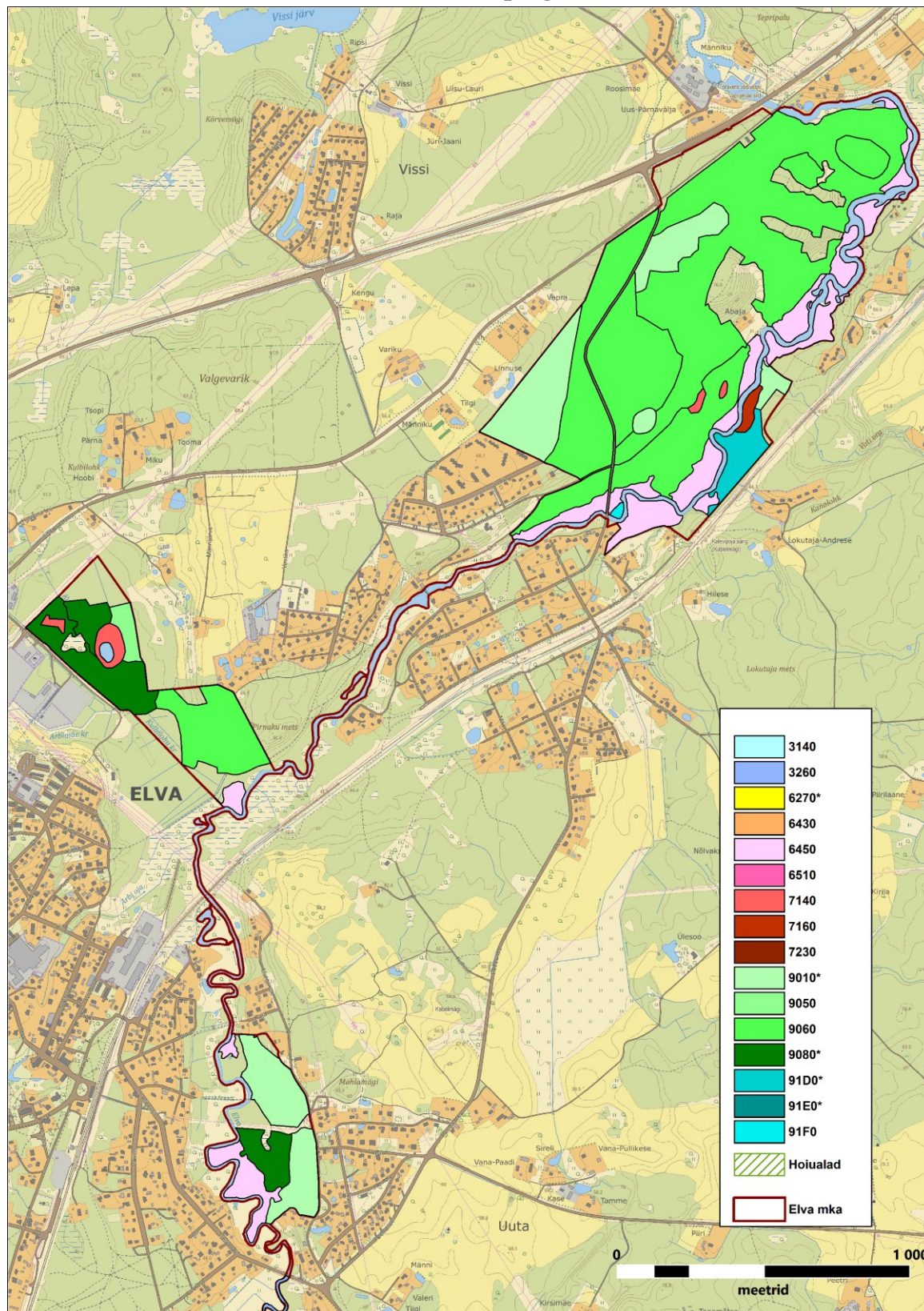
Lisa 3. Elva loodusala kõlvikuline jaotus

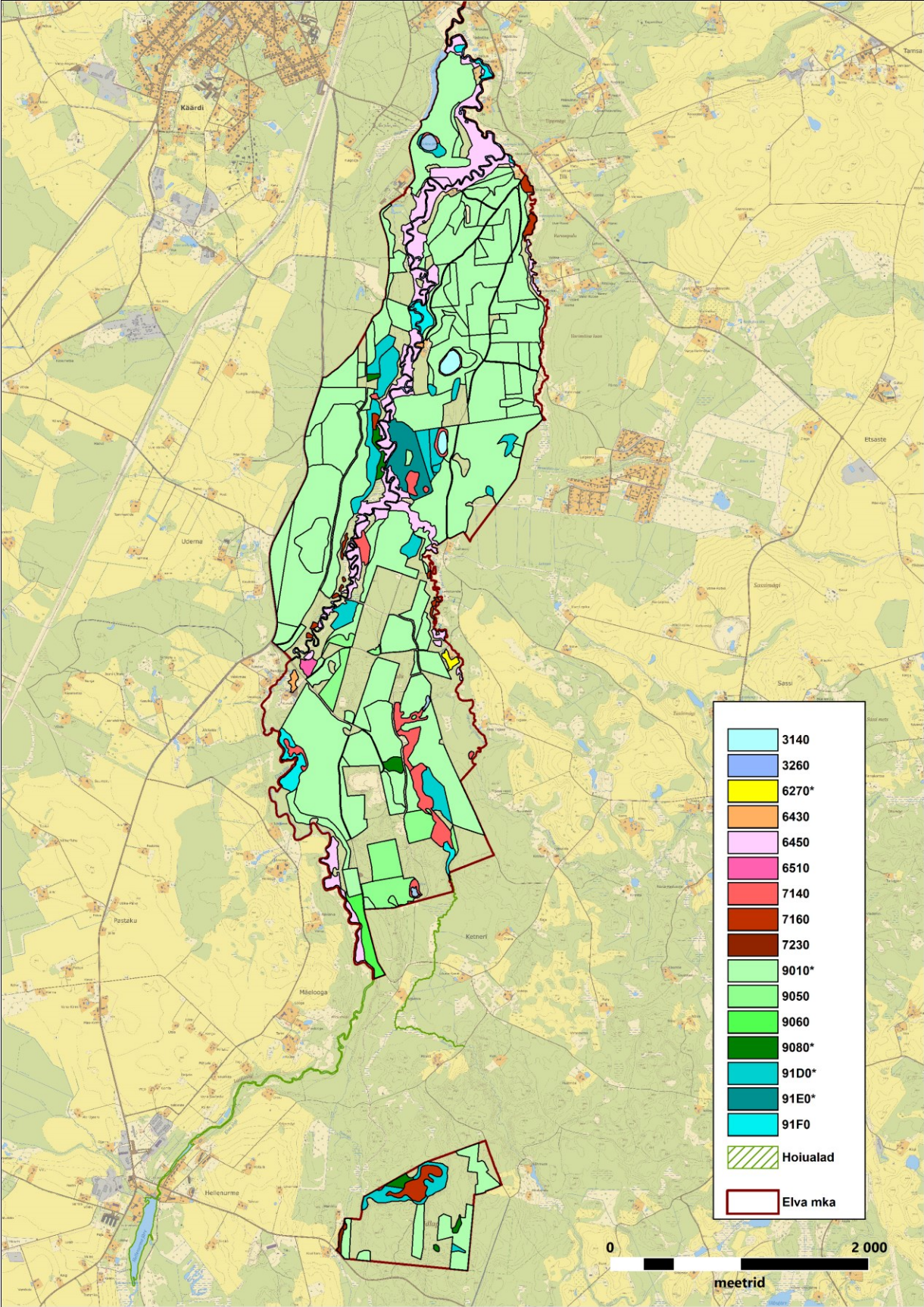

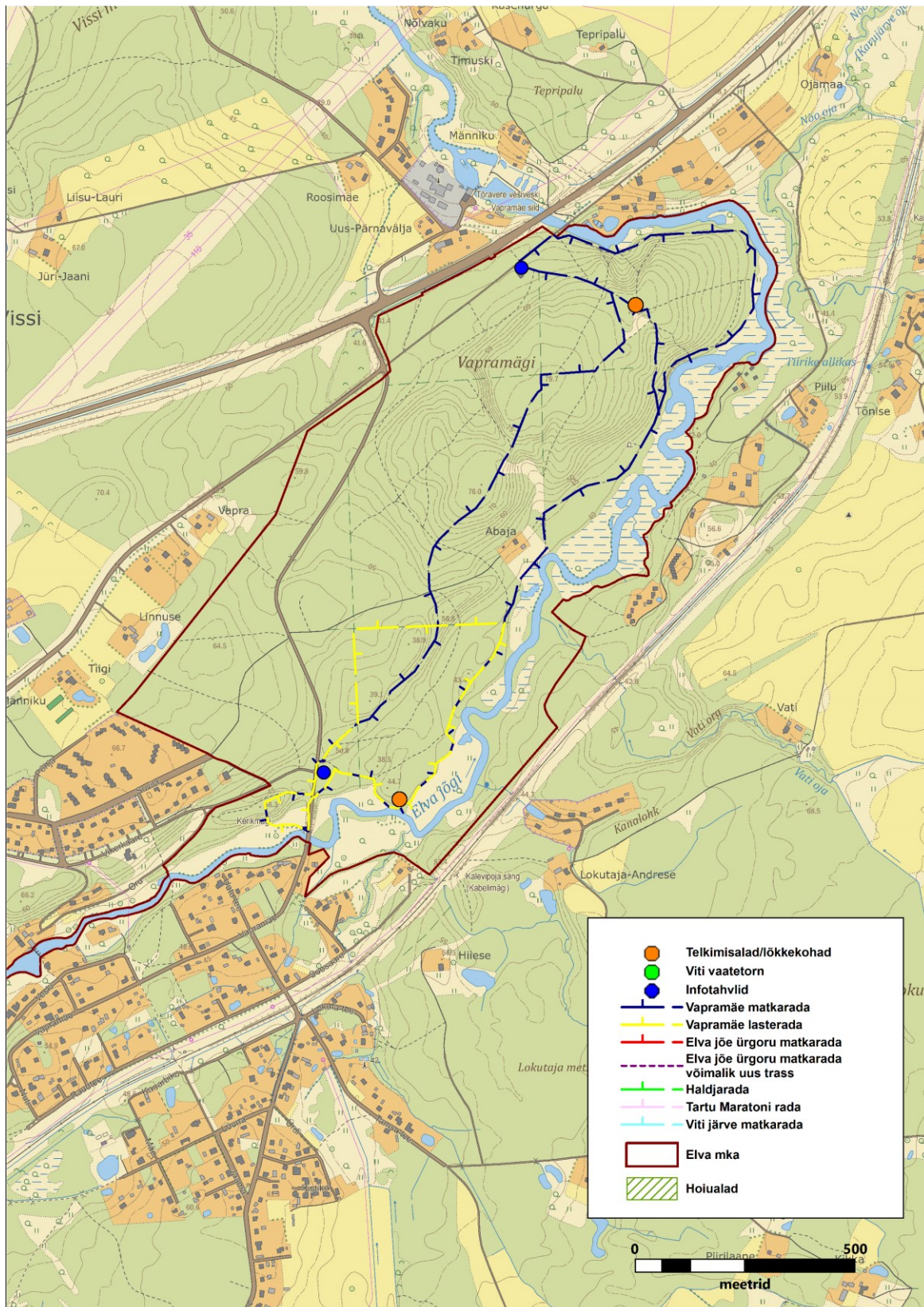
Aluskaart: Maa-amet 2020

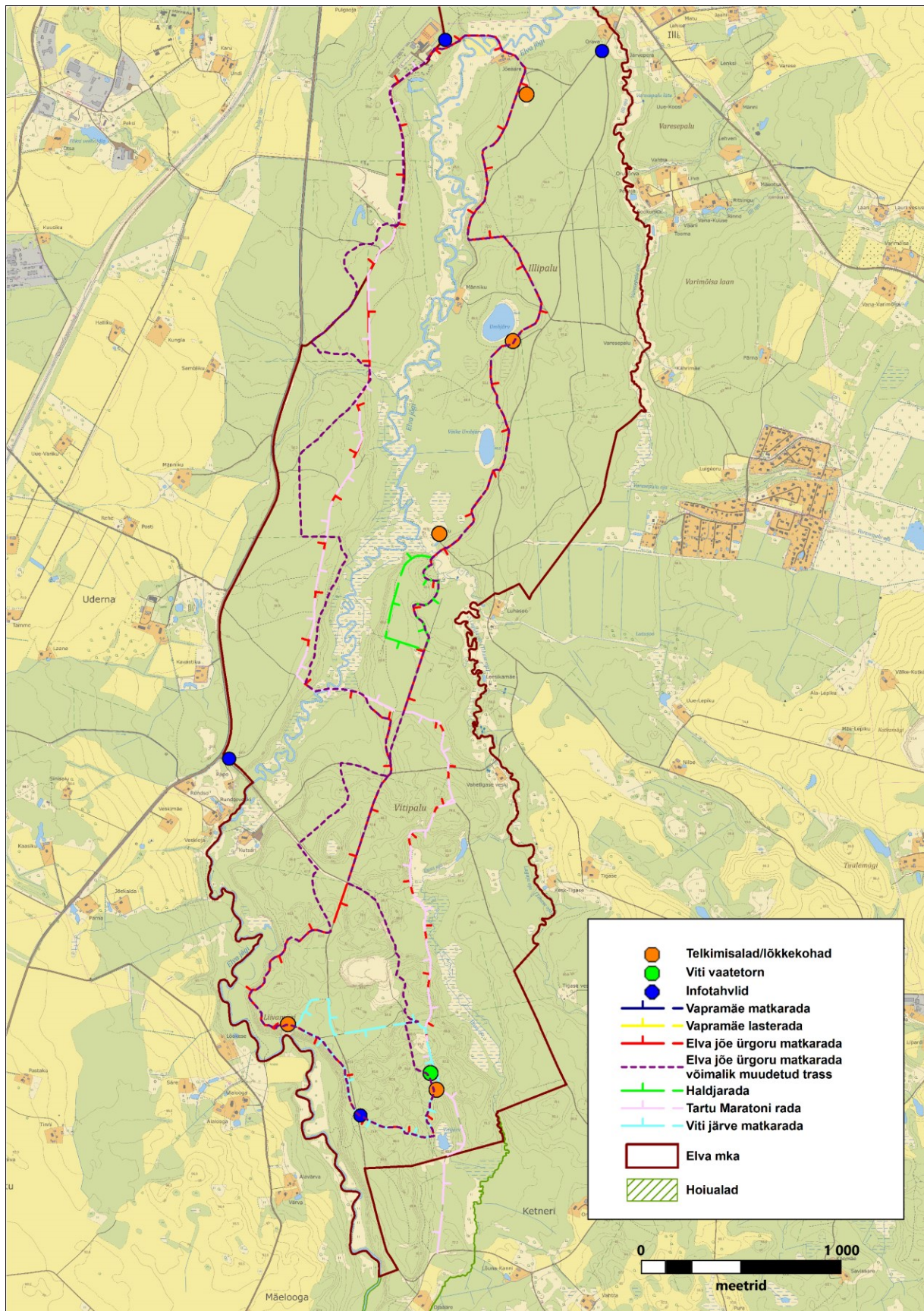
Lisa 4. Elva maastikukaitseala Natura elupaigatüübid

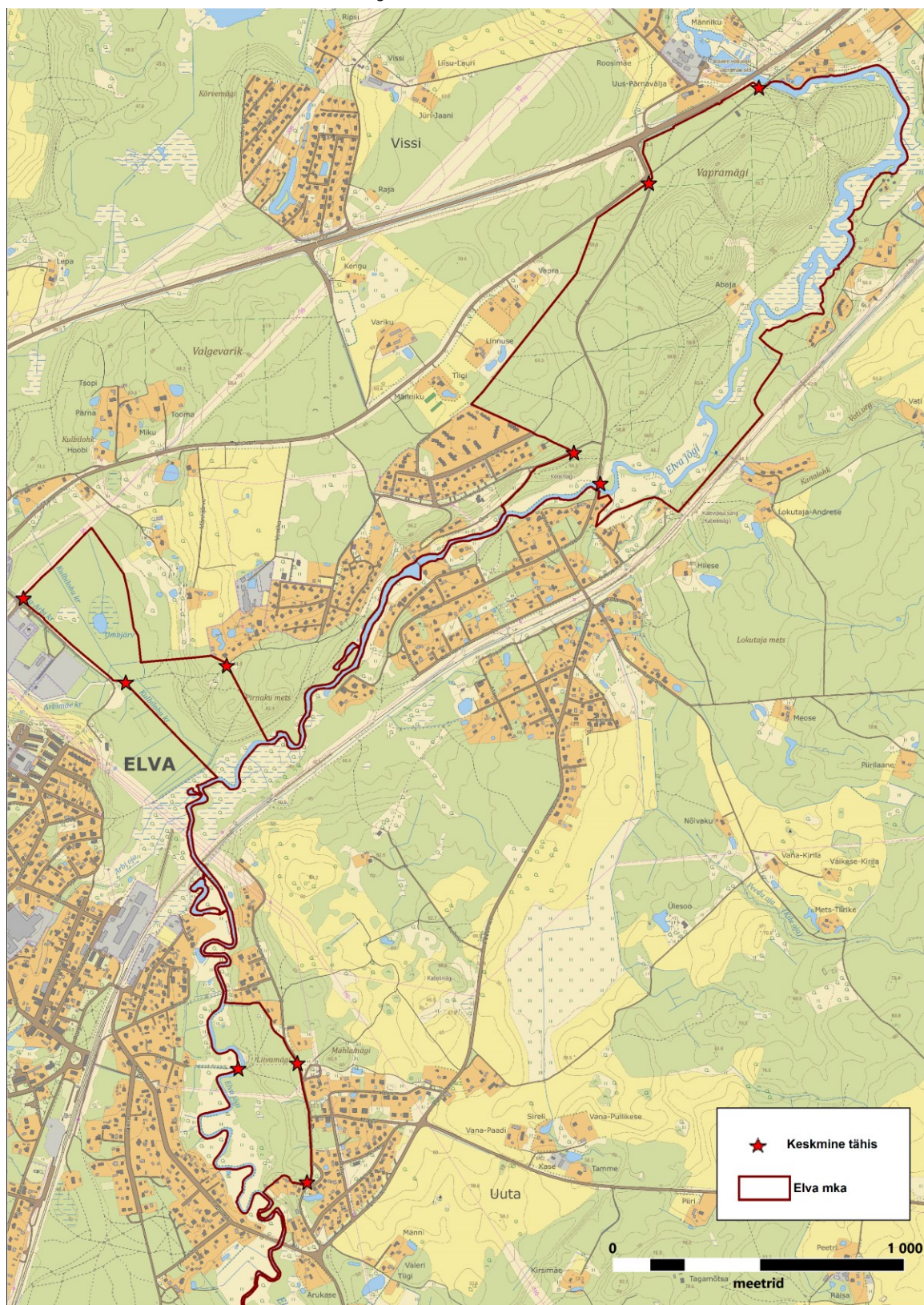

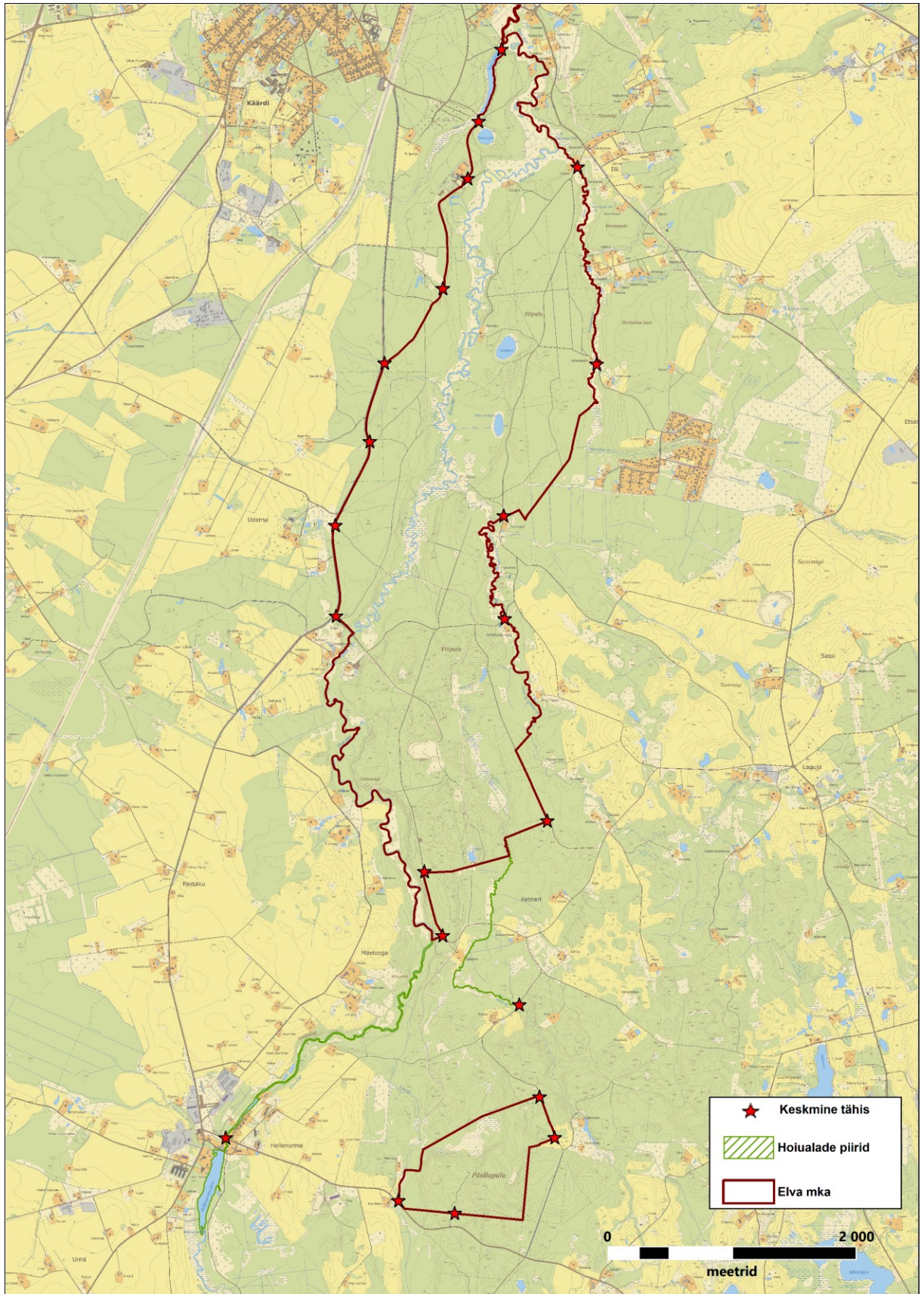
Lisa 5. Elva mka külastuskorraldus

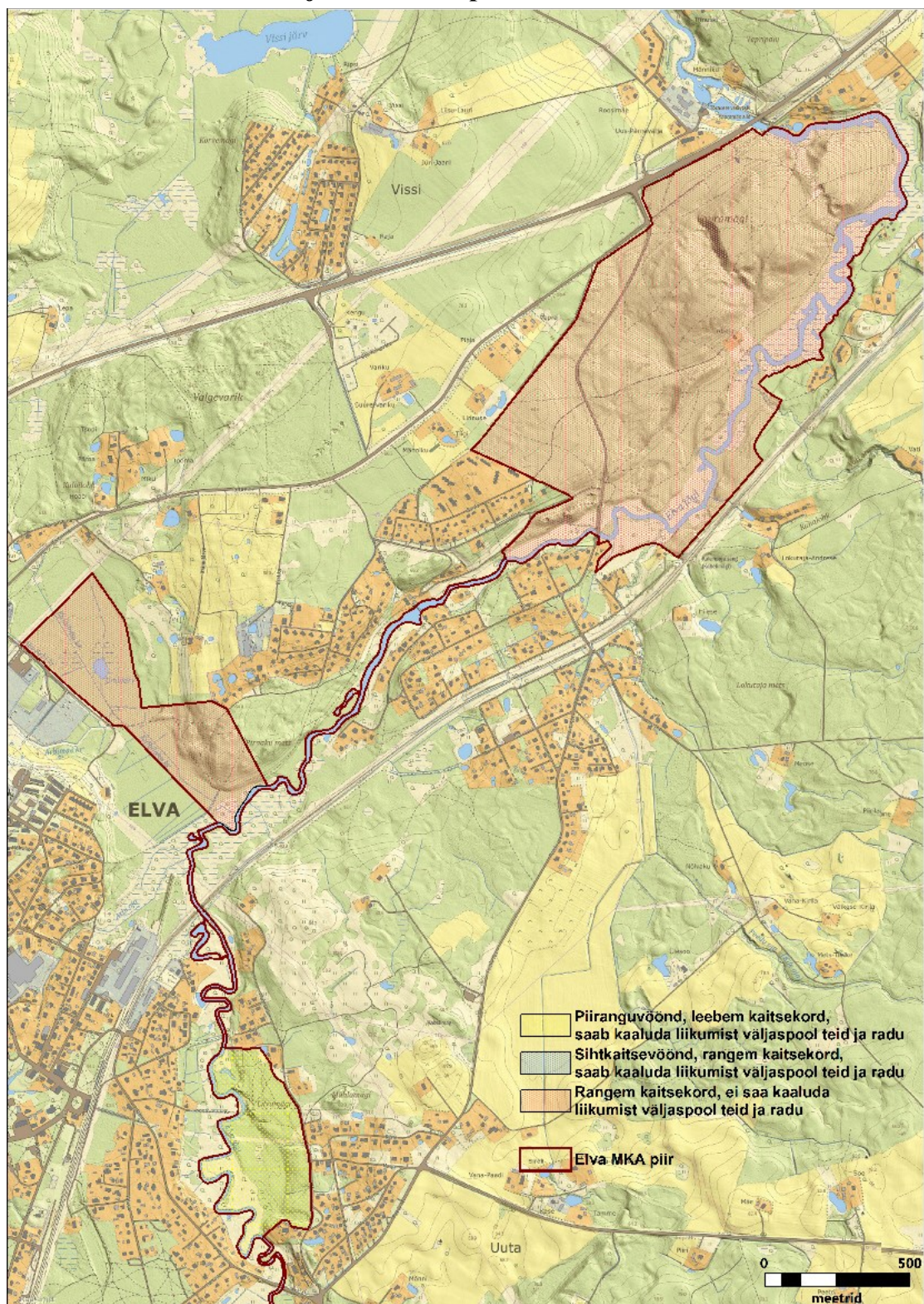

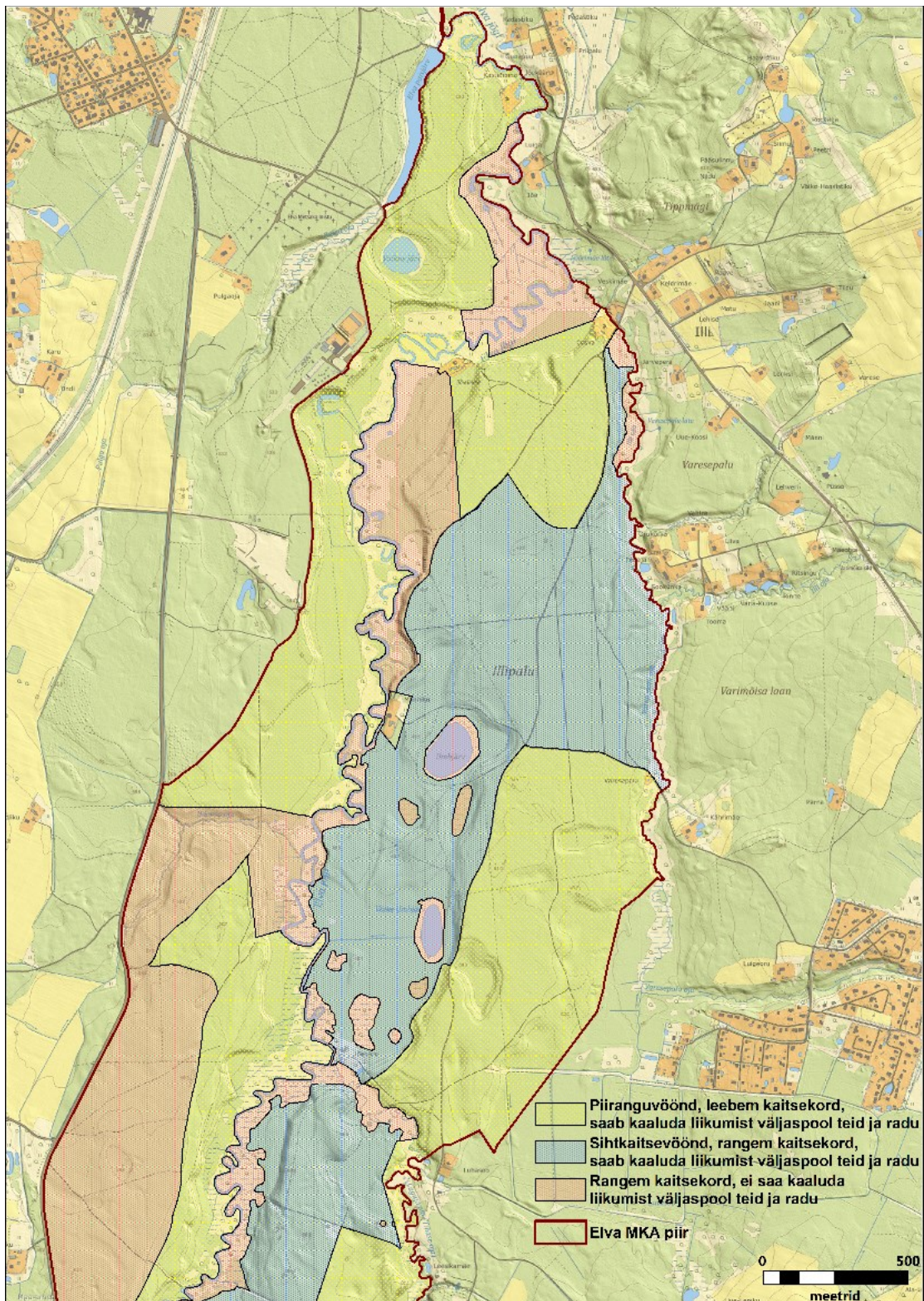
Lisa 6. Elva maastikukaitseseala ja hoiualade tähistus

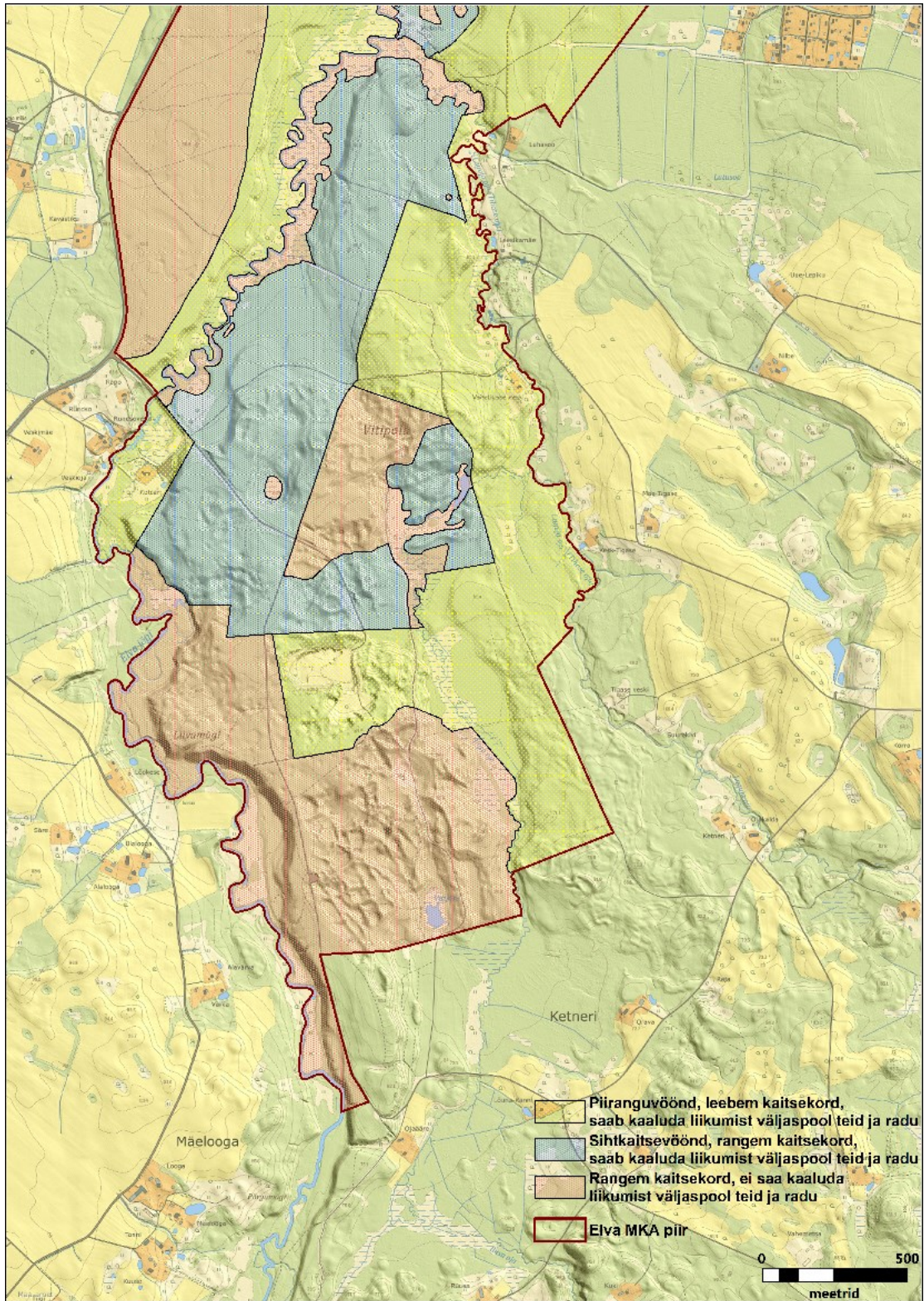

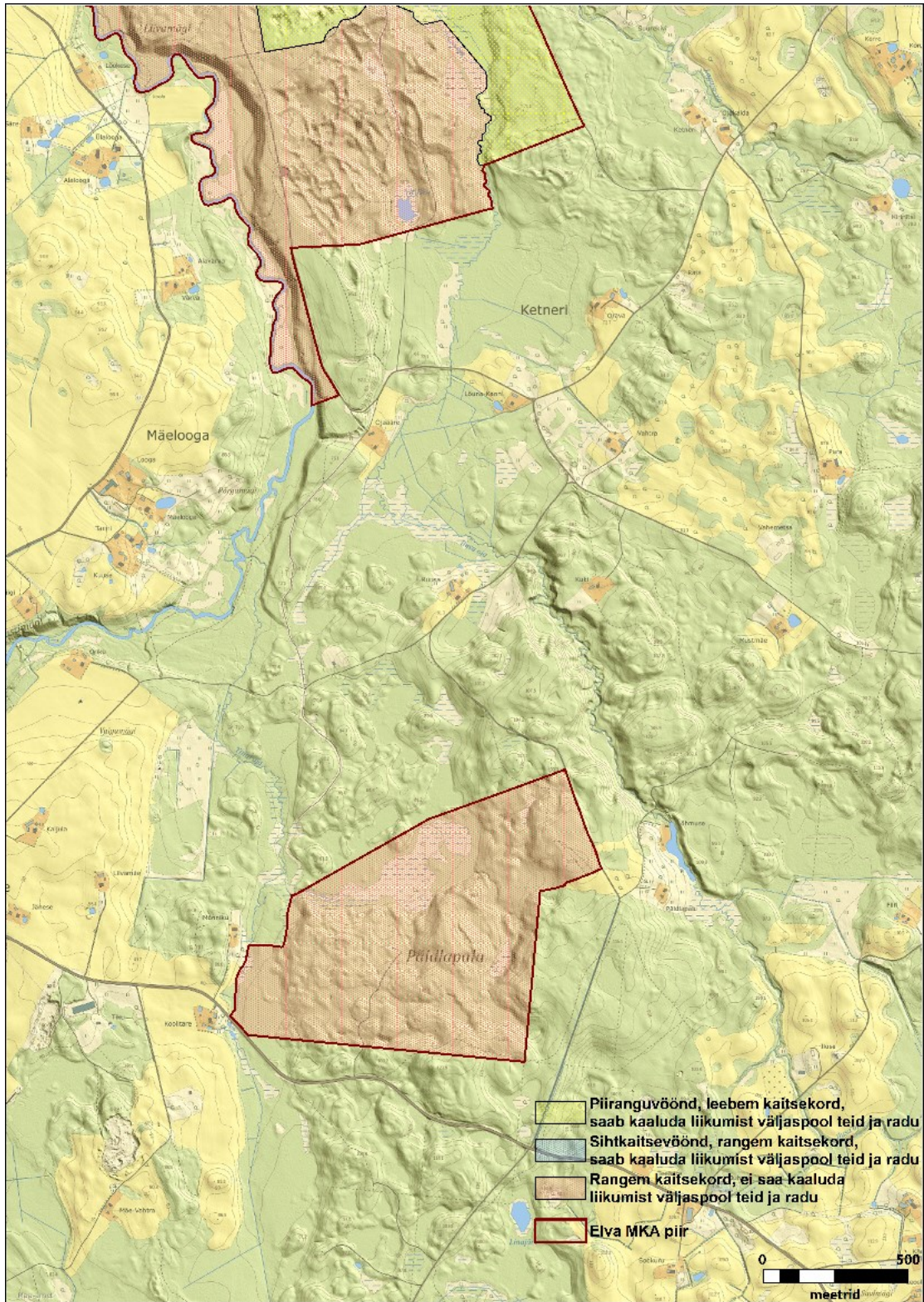

Lisa 7. Ette valmistatud ja tähistatud piirkonnad sihtkaitsevööndis

Lisa 8. Kaitsekorralduskava avalikustamise materjalid

Avalikustamise perioodil kava koostajale kirjalikult laekunud küsimused, ettepanekud ja kommentaarid.

Esitaja	Küsimus/ettepanek/kommentaari	Vastus
Gea Järvela (Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA)	1. Pärandkultuurobjektid. 4 – EW aegne Kaitseliidu harjutusväljak. Palume täpsustuseks lisada harjutusväljaku asukoht täpsusega Näiteks Vitipalus, Vapramäel. Kas tegemist on Vapramäel asuva EW aegse kaitseliidu harjutusväljakuga?	EW aegne Kaitseliidu harjutusväljak asub Maa-ameti Pärandkultuuri kaardirakenduse järgi Vapramäel. Kava muudetud vastavalt esitatud ettepanekule.
	2. Kultuurimälestised 4258 - Vabadussõjas hukkunute ühishaud. Palume täpsustada kultuuriväärtuse kehtivust ja/või selgitust. 2023. aasta sügisel likvideeriti ühishaud ja mälestustahvel. Hetkel on asukohas ainult matkaraja infopost.	Kultuurimälestiste registrist antud objekti veel kustutatud pole. Kava täiendatud vastavalt esitatud ettepanekule.
	Palume lk 58 Vapramäe teksti lõpus lause “Elva veeteed tutvustav infotahvel asub lõunapoolses lõkkekohas Elva jõe ääres”. Parandada järgmiselt: Elva veeteed tutvustavad infotahvlid asuvad lõunapoolses lõkkekohas ja Vapramäe loodusmaja lähedal Elva jõe ääres” või teha parandus sarnaselt.	Kava täiendatud vastavalt esitatud ettepanekule.
	LK-l 58-59 on kirjeldatud Elva jõe veeteed: Elva jõe veeteed läbib Elva loodusala ja Keeri-Karijärve looduskaitseala ning pakub mitmekülgset seiklust peamiselt kanu- ja matkajatele. Veeteed ääres on puhkekohtade ja huviväärsused. Mõõda veeteed on võimalik matkata Emajõe niija sealt edasi Tartuni välja. Veeteed rajati projekti “Elva jõgi – veeteed Emajõe jõeriiki” raames. Elva jõe veeteed taristut hooldab Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus koos vallaga. Lk-l 60 on meetmena toodud Elva jõe veeteed puhkekohtade, infotahvlite ja viitade hooldamine. Meie ettepanek on selguse mõttes lisada Elva jõe veeteed puhkekohtade, infotahvlite ja viitade hooldamine (või Elva jõe veeteed taristu) punktis 4.5. Vajalike tegevuste koondtabel. Tabel 4 punkti 4.3.3. Matkaradade, lõkkekohtade ja Elva-jõe veeteed taristu (vms) hooldamine. Või sõnastada see eraldi punktina Elva jõe veeteed puhkekohtade, infotahvlite ja viitade hooldamine, lisades korraldajaks ka VVV SA, tegevus igal aastal.	Kava täiendatud vastavalt esitatud ettepanekule punktiga 4.3.5. Elva jõe veeteed taristu hooldamine ning lisati tegevus vajalike tegevuste koondtabelisse (ptk 4.5.). Hooldatakse Elva jõe veeteed taristut (puhkekohtade hooldamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine, tähiste, infotahvlite ja viitade uuendamine jm). Elva jõe veeteedega seotud taristu hooldamine toimub regulaarselt ja rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt. Prioriteet II, korraldaja Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA.
Sven Oras (Orienteerumisklubi Ilves)	Kuna kaitsekorralduskavas ei ole kirjas keeldu jalgsi liikuda väljaspool teid ja radu orienteerujatele, kas meil võib olla tulevikus lootust saada kooskõlastamisel tingimused, mille järgi on liikumine metsas väljaspool teid ja radu võimalik?	Kaitsekorralduskava <u>määratakse</u> Elva maastikukaitsealal Illipalu-Vitipalu sihtkaitsevööndis <u>piirkonnad</u> , kus kaitseala valitsejaga kooskõlastatud orienteerumisevõistluste jaoks saab kaaluda liikumist väljaspool teid ja radu (lisa 7) jalgsi või suuskadega. Need piirkonnad tähendavad kohti, mis on kaitseala valitseja poolt ette valmistatud ja tähistatud. Piirkondade valimisel arvestati märgade kooslustega, teadaolevate ja registrisse kantud I ja II kaitsekattegoria taim-, seene- ja looma liikide kasvu- ja leiukohtadega, metsaelupaiga tüüpidega ning orienteerumisevõistluste kooskõlastamisel Keskkonnametile saadetud kontrollpunktide peamiste asukohtadega. Kaitseala valitseja võib täiendavate andmete ja teadmiste lisandudes seada piirkondades lisatingimusi kaitseala

		väärtuste kaitsmiseks ning seirab iga 5 aasta tagant piirkondi kaitseala väärtustest lähtuvalt. Jätkuvalt on muudes kohtades sihtkaitsevõõndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud orienteerumismärgistuste ajal liikuda teedel ja radadel.
Mae Juske (OÜ Hellenurme Veski)	<p>1.11.2023 e-postile saabunud Elva loodusala kaitsekorralduskava tööversioonis on eksitav ja puudulik info seoses Hellenurme vesiveski paisrajatise ja veekasutusega. Kaitsekorralduskavas viidatud „Hinnang Hellenurme paisule kalapääsu rajamise võimalikkuse kohta. Inseneribüroo Urmas Nugin OÜ töö Keskkonnaameti tellimisel. 2021” esitati ettepanekuid, tähelepanekuid, vigade parandusi jms 2022. aasta alguses avalikustamise faasis Kultuuriministeeriumi (Lisa 2), Muinsuskaitseameti (Lisa 3), Elva valla (Lisa 4), Veeühingu (Lisa 5), OÜ Hellenurme Veski (Lisa 6) poolt, kuid keskkonnaamet ei arvestanud nendega ja kinnitas eksperthinnangu algse kujul. Nüüd on kandunud moned väga olulised eksitavad seisukohad käesolevasse kaitsekorralduskavva. Palun esmalt lahendada keskkonnaametil talle esitatud teemapüstitused, korrigeerida vead ja vastata küsimustele ekspertiishinnangus, seejärel aga töötada läbi ja täpsustada käesolevas kaitsekorralduskavas Hellenurme veekasutusega seotud info ja viited infole. Seejärel saab avalikustada Elva loodusala kaitsekorralduskava tööversiooni uuesti. Vastasel juhul jõustub taaskord keskkonnaameti väljaantud dokument, kuhu on kandunud väärinfo eelmistest keskkonnaameti tellitud ja kinnitatud dokumentidest. Julgen arvata, et keskkonnaamet riigiasutusena ei ole ellu kutsutud selleks, et toota dokumente, mille sisu juba kinnitamisel ei päde ja mida jõustatakse taas järgmise kinnitatud dokumendiga.</p>	Keskkonnaametil ei ole alust kahelda eksperthinnangus toodud seisukohtades ning ekspertide kompetentsis ja erapooletuses. Kaitsekorralduskavas kajastatakse kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja elupaigatüüpidele mõjuvaid tegureid ning negatiivsete tegurite maandamiseks kavandatakse meetmeid. Negatiivsete mõjutegurite maandamisega säilitatakse kaitse-eesmärkide soodne seisund ka pikaajalises perspektiivis.
	<p>LK 8 väljatoodud huvigruppide nimekirjas on küll MTÜ Hellenurme Veskimuuseum, Hellenurme vesiveski haldaja ja haridus- ja elamusprogrammide ning ekskursioonide pakkuja, kuid puudub OÜ Hellenurme Veski, mis on loodud aastal 1998, olnud kõikide veelubade taotleja ja alates aastast 2015 laskunud vaidlusse keskkonnaametiga veeloa pikendamisel tingimuste üle, vahemikus 2019-2021 läbinud kõik kohtuistantsid ja saanud õiguse keskkonnaameti vastu Riigikohtus ja nüüd taas kohtus keskkonnaameti vastu. Kaebuse sisu on küll muutunud, kuid argumendid suures osas samad: pikendada Elva jõe keskjooksul oleva muinsuskaitsealuse Hellenurme vesiveski kui toimiva tööstuspärandi veekasutusluba samas kohas, samadel tingimustel, samas mahus. Kaebuse oluliseks dokumendiks on aga eelmainitud ekspertiis, millele saabunud parandusettepanekuid keskkonnaamet ei arvestanud, vaid väljastas veeloa kalapääsu noudega. Nüüd aga on see ekspertiishinnang saanud koos koigi oma vigadega üheks alusdokumendiks käesolevale dokumendile. Palun lisada Hellenurme Veski OÜ huvigrupi nimekirja.</p>	Kava täiendati vastavalt ettepanekule.
	<p>Lk 10: viide hinnangule Hellenurme paisule kalapääsu rajamise võimalikkuse kohta. Osa 2: keskkonnaosa. Koostaja: Rein Järvekülg. 2021: <i>Paksukojalist jõekarpi leidub eelkõige selgetes, liivase või kruusase põhjaga keskmise- või kiirevoolulistest veekogudes. Liiki peetakse väga hea või hea kvaliteediga jõe-</i></p>	Kõnealuse ekspertiisi koostamisel teostati paksukojalise jõekarbi lisauuringud Elva jões, kuna teadaolevad andmed liigi kohta olid puudulikud. Seitsmest uuritud kohast tuvastati karbi olemasolu neljas kohas. Vastavalt andmetele ja

	<p><i>elupaikade tunnusliigiks. Peamised ohutegurid on veepuudus, kaevetööd ja paisutamine. Paksukojaline jõekarp on levinud Elva jões, kus leidub talle sobivaid elupaiku. Liik on viimati EELIS-es registreeritud 2002. aastal. 2021. aastal teostas Ökokonsult OÜ lisauuringuid Elva jõel ning uuringutest järeldus, et paksukojaline jõekarp on Elva keskjooksul võrdlemisi laialt levinud, kuid liigi arvukus on enamasti madal. Hellenurme paisust vahetult allavoolu paksukojalisele jõekarbile sobivad elutingimused praegu puuduvad.</i></p> <p>Tegelik olukord: Hellenurme paisust vahetult allavoolu puuduvad paksukojalisele jõekarbile olulised ohutegurid – pole veepuudust (paisrajatised lekivad piisavalt nii poua ajalkuipuudub ülevool, turbiinikastist voolab läbi min veehulk ka veski seisu ajal), meie ei teosta kaevetöid (küll teostas seda maanteeamet suuremahuliselt keskkonnaameti loa alusel aastal 2018), ei koiguta vett kogumise tottu (kasuta vett tsükliliselt), seega paisutamist ei saa siduda omaette ohutegurina allavoolu elupaikadel. Küll aga oleme märganud ja ka veskikülastele näidanud rohket joekarbi populatsiooni veski taga turbiinikanalis, mis on kivise põhjaga ja kus on pidevalt voolamas selge, jahe vesi. Lisaks vajab selgitamist järeldus, kus esmalt kinnitatakse, et paksukojaline jõekarp on vordlemisi laialt levinud, kuid liigi arvukus on enamasti madal. Palun lisada aruandesse ka, milliste faktide alusel on joutud järeldusele, et keskjooksul asuvast Hellenurme paisust allavoolu paksukojalisele jõekarbile sobivad elutingimused praegu puuduvad?</p>	<p>teostatud lisauuringule järeldati, et paksukojaline jõekarp on Elva jõe keskjooksul võrdlemisi laialt levinud, kuid tema arvukus on madal. Hellenurme paisust allpool jõekarpi ei leitud ning hinnati, et praegusel hetkel karbile sobivad elutingimused puuduvad – põhjuseks paisjärvest tulenev eutrofeerumine ja ebastabiilne veerežiim. Siinkohal tugineme ekspertiishinnangule ning arvestades karpidele mõjuvaid negatiivseid tegureid nii Eestis kui ka mujal maailmas, on see järeldus parimate teadmiste põhjal loogiline.</p>
	<p>Lk 11: Viide samale ekspertiishinnangule: <i>hüdroenergia kasutamine Hellenurme paisu juures põhjustab periooditi vee liigvähendamist jões allpool paisu.</i> See väide ei toetu kontrollitud faktidele ja on kas teadmatusel, vastutustundetult või pahatahtlikult lisatud hinnangule, millele juhtisime tähelepanu ja jagasime korduvalt põhjalikke selgitusi nii eksperdile paikvaatlusel kui ka uuringu avalikkustamise faasis. Hellenurme paisu juures ei põhjusta hüdroenergia kasutamine vee liigvähendamist, sest Hellenurme veski molemad turbiinid (nü veskiturbiin kui hüdrojaama turbiin) asuvad korvuti ühes turbiinikastis ja lekivad taotluslikult, lisaks on turbiinikastis avanev, kust vesi voolab läbi pidevalt. Lisaks ei ole tuvastatud kordagi ei keskkonnaameti seirega ega veemoodu jaamas allavoolu vee liigvähendamist joes allpool paisu turbiinide töö tottu. Küll aga võib selline olukord juhtuda kui keskkonnaameti poolt surutakse läbi noue ehitada Hellenurme veski juurde kalapääs, mis votab vett pealmistest kihtidest ja kõik muud lekked suletakse (samal ajal ekspertiishinnangus tunnustatud hüdroinseneri väljapakutud lahendus, Lisa 1).</p>	<p>Vt ülemist kommentaari</p>
	<p>Lk 35: viide samale uuringule: <i>Peamisteks Hellenurme paisuga seotud ohuteguriteks Elva loodusala le paisu juures toimuva veekasutusega kaasnev jõe hüdroloogilise režiimi rikkumine ning paisu allalaskmisega kaasnev setetereostus. Olulisteks ohu- ja negatiivseteks mõjuteguriteks on veel jõe tõkestatus, setetereostuse oht, ritraalsete elupaikade kadumine ja asendumine paisjärvelise tehniliku elupaigaga, samuti paisjärves toimuvad eutrofeerumisprotsessid ja vee gaasirežiimi halvenemine.</i></p>	<p>Igasugune veekogu tõkestamine rikub selle loomulikku hüdroloogilist režiimi ning takistab jõeelustiku liikumist. Keskkonnaamet on varasemas kirjas maininud, et ei ole õige väita, et loodus kohaneb elupaikade killustumisega. Ühtede liikide asendumine teistega, ei ole looduse kohanemine, vaid muutumine. Vooluveekogudega seotud liikide populatsioonid degradeeruvad ajapikku ega suuda tegelikult muutunud olukorraga kohaneda.</p>

	<p>Juhin taaskord tähelepanu, et Hellenurmes on on vesiveskit mainitud esmakordselt juba 400 aastat tagasi (vt sama eksperthinnangu muinsuskaitseline osa, Lisa 1), veskipais on olnud valdavalt kogu aeg üleval, veski on toiminud viimased 130 aastat samal moel turbiiniga, seega on aastasadadega välja kujunenud ja kohanenud paisjärveline režiim, mille ümber on kujundatud inimtekkeline kultuurmaastik hoonestuse ja pargiga - Hellenurme moisa süda, kuhu kuulub ka siiani töötav ajalooline, viimane vee jõul töötav vesiveski Eestis, mis on muinsuskaitse all kultuuripärandina, tööstuspärandina, veskipärandina. Palun konkreetselt selgitust ohutegurile, kuidas paisu juures toimuva vee kasutusega kaasneb jõe hüdroloogilise režiimi rikkumine? Paisu alla laskmine oleks suur onnetus, aga me oleme paisrajatise haldajana teinud kõik endast oleneva, et seda ei juhtuks – toimub pidev rajatise ja veetaseme seire. Küll aga on käesolevas kaitsekorralduskavas välja toodud paisu likvideerimise variant, millega võib kaasneda setetereostus. On ääretult küüniline taaskord uues kaitsekorralduskavas sellisest olukorrast mööda vaadata ja taaskord välja tuua jõe hüdroloogilise režiimi rikkumist, jõe tokestatust, ritraalsete elupaikade kadumist jne, mis on alguse saanud juba 400 aasta tagasi. Noutava kalapääsu rajamisega kasvab settereostuse oht, kiireneb eutrofeerumisprotsess ja vee gaasirežiimi halvenemine, sest kalapääsule juhitakse vesi pealmistest kihtidest. Veetaseme langemisel veevaesel ajal (mida tuleb ette järjest sagedamini), aga ei saa kasutada ei veskit ega liigu vesi piisavalt ka muud moodi, sest lekked on suletud nagu on soovitanud keskkonnameti tellitud ja tunnustatud hüdrosuure eelnimetatud eksperthinnangus (Lisa 1).</p>	
	<p>LK 35 väljatoodud hüpoteetiline joeforellide potentsiaalne taastootmine on võetud uuringust, mille fookus oligi selliste uuringute tegemine kalanduslikust aspektist. Antud joeloigus Hellenurmes aga ei saa olla see eesmärk omaette, sest Elva jõe hoiuala moodustati koos muinsuskaitsealuse Hellenurme moisasüdamega ja Hellenurme veskipaisuga ja kehtiva veeloaga vee-energiat kasutada. Seega kultuuripärandi olema solu ja välja kujunenud looduskeskkond oli piisavalt heas seisundis, et kaitseala moodustada. Jõe asurkond on olnud eraldatud aastasadu, sellega kohanenud, järves ja järve ümber on rikkalik taimestik ja loomastik, mis on välja toodud ka konealuses kaitsekorralduskavas, ja jätkuv olemasolev olukord ei kujuta kriitilist ohtu Natura kaitse all mitteolevale joeforelli asurkonnale ei Elva jõe, Eesti ega Euroopa tasandil.</p>	<p>Elva jõe hoiuala moodustati elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitseks ning hariliku hingi (<i>Cobitis taenia</i>) ja paksukojalise jõekarbi (<i>Unio crassus</i>) elupaikade kaitseks. Jõgede ja ojade kaitsmine tähendab siinkohal nii jõe keemiliste ja füüsikaliste näitajate heas seisundis hoidmist kui ka kogu jõeelustiku kaitsmist. Kaitsekorralduskavas mainitud uuringu üheks eesmärgiks oli põhjalike andmete kogumine sisemaa lõhelaste elupaikade kohta, mis on senini olnud pea täielikult uurimata ning hinnata lõikude kaupa elupaikade sobivust ja neile mõjuvaid ohutegureid ning anda soovitusi ohutegurite maandamiseks. Kuigi joeforell ei ole loodusdirektiivi liik, on sigiv asurkond hinnatud riikliku punase nimestiku ohustatuse hindamise järgi ohulähedases seisundis olevaks, kes vajab tähelepanu elupaikade kvaliteedi languse tõttu. Püsiv rändetaktistus ei soodusta joeforelli populatsiooni arengut, kuna noorjärkude ja vanematele isenditele sobivad elupaigad on teineteisest eraldatud.</p>
	<p>LK 56-57 Tabel 3 on kõik Hellenurme kultuurimälestised vales maakonnas: 7. aasta taguse haldusreformi järel asub Hellenurme Tartumaal.</p>	<p>Täpsustame, et tabelis 3 on objektide kirjeldused võetud kultuurimälestiste registrist. Kava täiendati õige maakonnaga vastavalt esitatud ettepanekule.</p>

<p>LK 62 Loigus on kirjas: <i>4.2.4. Kalade läbipääsu tagamine</i> <i>Hellenurme pais ja Rundso paisu vare takistavad Elva jões kalade jõudmist üles- ja allavoolu ning tõkestavad veevoolu ja muudavad looduslikku veerežiimi ning tekitavad võimalikku settereostust allapoole paise. Vastavalt veeseaduse § 174 lõikele 3 tuleb tagada lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogule või selle lõigule ehitatud paisul kaladele läbipääs nii üles- kui ka allavoolu. Paisu likvideerimise või kalapääsu rajamise korraldab paisu omanik või valdaja. Loodusala eesmärkide saavutamiseks on vajalik Elva jõel likvideerida antud paisud või rajada kalapääsud. Prioriteet I, korraldaja paisu omanik/valdaja ja KeA.</i></p> <p>Antud loigul puudub viide, mille alusel on prioriteet leitud ja kuidas on selleni jõutud. Kui lk 57 Tabel 3 on välja toodud kultuurvääruslik pool, siis p.4.2.4. ei ole kuidagi seotud selle tabeli sisuga. Tekib küsimus, miks koostatakse kaitsekorralduskava, kus kultuuripärandi kaitset ja seost keskkonkaitseliste nouetega pole käsitletud, kaalutud, ohu- ja kaalusmiskohti välja toodud, mida lubab ka veeseaduse § 174, vaid taaskord on keskkonnaamet loomas uut kaitsekorralduskava, kus pole piirkonda käsitletud tervikuna, vaid teksti on pikitud laused, millele hiljem viidates saab tuimalt nouda muinsuskaitse all oleva tervikliku ja toimiva objekti, antud juhul toimiva vesiveski, likvideerimist või kalatrepi noudega sidumist, mille funktsioneerimisvoimet, vältimatut vajadust, asukohta ja ka kuju ei suutnud keskkonnaamet avaliku raha eest tellitud ekspertiishinnangus (Lisa 1) välja selgitada, vaid kohustas seda tegema moned kuud huljem veskipidajat. Lisaks ei selgitanud ekspertiishinnang, mida toob kaasa väljakujunud kultuurmaastiku muutmine paisjärve likvideerimise või kalapääsu rajamise (vee alanemise) korral (nt millises mahus väheneb liigirikas märgala Hellenurme paisjärve suubumiskohas ja kuidas see mõjutab seal elutsevaid kaitsealuseid liike (paisjärve moju on 1,71 km, lk 34). Sellist analüüsi ei ole ka eelnimetatud loigus lk 62.</p>	<p>Prioriteetsusklasside selgitus on toodud peatüki 4.5. alguses. I prioriteedi alla kuuluvad hädavajalikud tegevused, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas aja vahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taastloomine). Vee-elustiku liikumise parandamiseks Elva jõel, on paisudest läbipääsu tagamine kindlasti kõrgeima prioriteediga tegevus. Kuna kaitsekorralduskava on Keskkonnaameti töödokument, siis aitab tegevustele prioriteetide seadmine suunata fookust olulisematele tegevustele. Kaitsekorralduskava keskendub eelkõige valitsuse korraldusega esitatud Natura alade ning lisaks ka siseriiklikult moodustatud hoiuala eesmärkide saavutamisele. Mõistame, et erinevad ametkonnad peavad tegema kultuuripärandi säilitamisel ja keskkonkaitselises küsimuses koostööd.</p>
---	--